

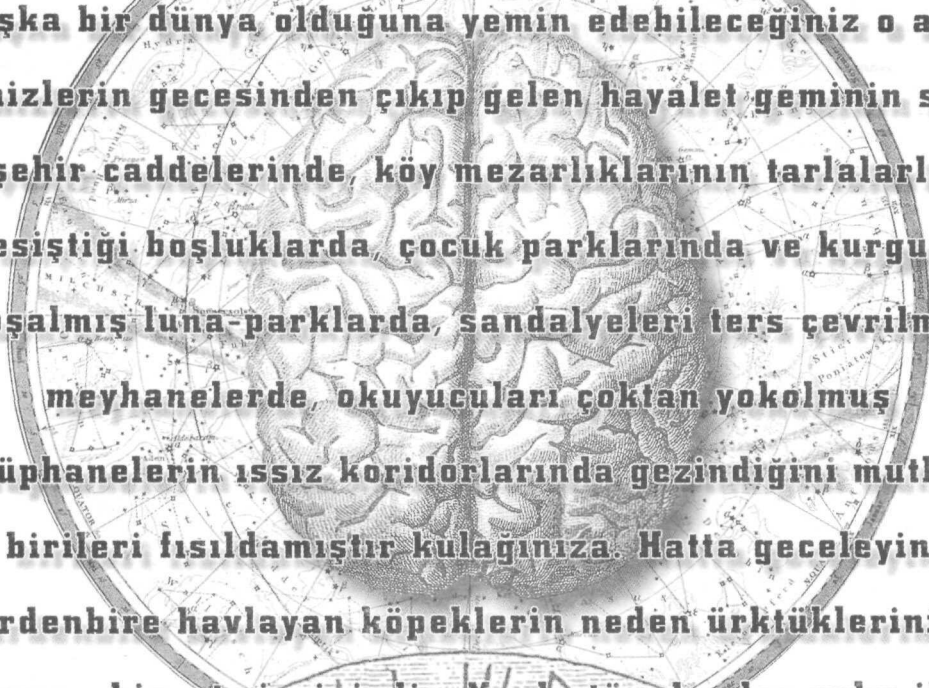
Hayalet Gemi

Sayı 51 Kasım/Aralık 1999

750.000 TL

ISSN 1301-9708

Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulagınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

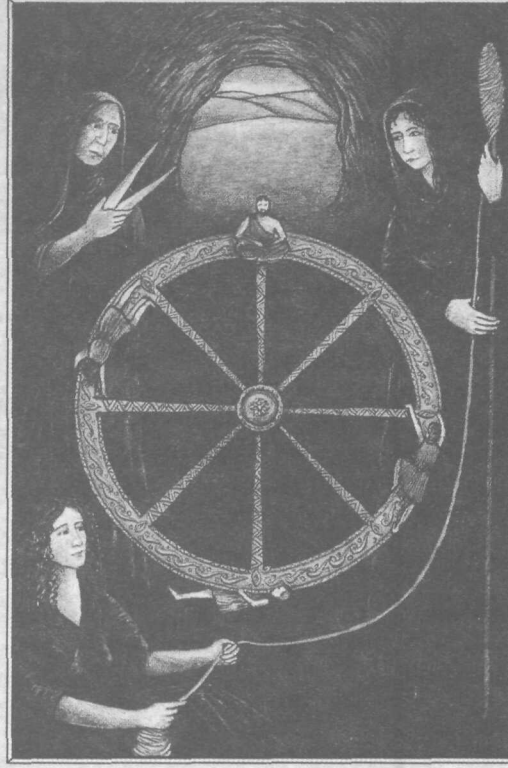
Eğer Hayalet Gemi ile ilişki kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş odalarından birinde gözlerinizi kapatın. Ve karanlıkta bir koltuga kendinizi bırakıp, geçmiş ve geleceği ve en önemlisi bugünü düşünüp sorular sorun. Sonra yaklaşmakta olan Hayalet Gemi'yi düşleyin.

Ya da bize yazın.

THE WHEEL OF FORTUNE

Çark dönüyor. Başlangıcı son sanıyoruz, sonu bir başlangıç. Ümit ve endişe iplerini gerdikçe, daha sıkı sarılıyoruz hayata.

Oysa zaman, 'kuyruğunu yutan bir yılandan başka ne ki?

Hayalet Gemi

İki Ayda Bir Yayınlanır
Sayı 51, Kasım/Aralık 1999
750 000 TL KDV Dahil
ISSN 1301-9708

www.hayaletgemi.com

İçindekiler

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
TEKNOFİL Teknoloji Tasarım
Adına Adnan Kurt

Yazı Kurulu
Sedef Erkman
Murat Gülsoy
Ergun Kocabıyık
Nazlı Ökten
Pınar Türen

Tasarım
Faruk Ulay

Baskı
Net Matbaacılık

3. [kılavuzkaptan] Uroborus: Sonum Başlangıcındır Ergun Kocabıyık	30. [defineadası] Durdöndü Hümanur Bağlı
4. [üstüçüzilmişkişiler] Kumsaldaki Piyano Nazlı Ökten	31. [düşdeğirmeni] Söz Versem Orhan Cem Çetin
6. [fırtınasonrası] Radio ve Mecmuadan Bilgisayar ve Sniper'a Özel Bir Bosna Hikayesi Halide Velioğlu	35. [yanlışpusula] Dönmekyumağı Buket Türmen
9. [karagöründü] Zamansızlık Adnan Kurt	38. [serdümen] Olanaksız Bir Eve Dönüş Iain Chambers
12. [suyunbelleği] Şimdiki Zaman Tanrıçası Yeşim Altuncu	41. [denizfeneri] Dönmek Sacit Karamürsel
14. [déjàvu] Bir Hikaye-i İhtida Emre Ökten	42. [teleskop] Yürüyordu Bora Orçal
17. [şişedekimesaj] Sabatay Sevi Bekliyorum Seni Marc David Baer	44. [aytulması] Quion'un Gözleri Deniz Ekin Özsoysal
18. [medcezir] Dönüş Evrime Bahar Tanyas Et Bora Evren	48. [geceniçocukları] Dönülmez Akşamın Ufku Pınar Türen
20. [deligömleği] Esrarlı Bir Dönüşün Başlangıç Hali Uğur Kömeçoğlu	49. [gölgelerindansı] Toniğe Dönmek Ali Ergur
23. [yalnızlığınoyuncakları] Turhan Bey'in Kehaneti Yekta Kopan	53. [uzakkıyılar] Göl Balku
	58. [uçanhollandalı] Yasadışı Öyküler Murat Gülsoy

Uroborus: Sonum Başlangıcımıdır

Ergun Kocabiyik

ekocabiyik@yahoo.com

Bu simgesel yılan, genellikle Gnostikler'de görülür ve kendi kuyruğunu yutan veya ısırın bir ejderha veya yılan şeklinde resmedilir. Gnostiklere göre o, doğanın kendini sürdürmesinin, kendini sonsuza kadar yeniden yaratmasının, yaşamın temel birliğinin, 'değişmez yasa'nın, farklılaşmamışın, her şeyin içinden geçen evrensel yılanın simgesidir.

Bu imgeye Roma'dan Hindistan'a, Mısır'dan Çin'e kadar geniş bir coğrafyada rastlanır ve genel olarak ebedi dönüşü, döngüsel zamanı ve hayatı, bölünmezliği, ilksel birliği, sonsuzluğu, ruhun fiziksel dünyaya inişini ve dönüşünü simgeler. Sonsuz bir döngü içinde, her son yeni bir başlangıçtır. Budhistler onu *samsara* döngüsüyle özdeşleştirmişlerdir.

Eski Mısır'da, güneşin her gün göğü ve yeraltını kat ederek doğduğu noktaya geri dönüşünü simgelemiştir.

İmgenin dairesel şekli başka bir açıklamayı da olanaklı kılar: Yılanla temsil edilen Yeraltı ilkesi ile, kuşla (ejderhayı da kapsayabilen bir sentezle) temsil edilen göksel ilkenin birliği. Bu yorumun doğrulanması, onu siyah ve beyaz olmak üzere iki ayrı parçada gösteren örneklerde bulunabilir. Bu yüzden yer ve gök, gece ve gündüz, Çin'deki *yin* ile *yang* gibi bütün karşıt ilkelerin evliliği anlamını da taşıyabilir.

Zaman tanrısı Demogorgon'un çevresini sarmış Uroborus. Cartari, 1967.

Ayrıca ejderha ve boğa, şemsi kahramanın simgesel düşmanlarıdır. Kendi kuyruğunu ısırın Uroborus, kendini dölleme ya da kendine yeterli ve döngüsel bir model içinde sürekli kendi başlangıcına dönen doğadır.

Simya simgeliğinde; ısıtma, buharlaştırma, soğutma, ve maddeyi aritmaya veya saflaştırmaya yardım eden bir sıvının yoğunlaştırılmasından oluşan kapalı, döngüsel süreci simgeler. Doğanın açığa çıkmamış, potansiyel gücüdür. Biçimlenmemiş *materia*'dir.

Uroborus'a MS 3. yüzyıla ait Yunan büyü papirüslerindeki muskalarda rastlanır; ismin ve "ulu Tanrı'nın kudretinin" mührünün bulunduğu muska; ruhlara cinlere, hastalıklara ve tüm acılara karşı sahibini korur. Eski Roma'da zaman tanrısı olarak Satürn'le ve yeni yıl tanrısı olarak Janus'la ilişkilendirilmiştir.

Bir simya elyazmasında (*Codex Marcianus*) evreni simgeleyen Uroborus. Ortadaki Yunanca yazı: "Bir Bütün'dür/her şeydir" (*Hen to pan*). Kendi kuyruğunu ısırın yılanın koyu renkteki üst yarısı yeri ve geceyi, açık renkteki yarısı göğü ve ışığı temsil etmektedir.

"Şayet hafızamdan bu karanlık levhaları defedip nazarlarımı güzel vatanımın bugünkü vaziyetine çevirecek olsam ne görürüm? Her yerde ticaret ve zenaat yeşermekte, her yerde yeni münakale yolları, devletin bedenindeki yeni kan damarları gibi çoğalarak yeni irtibatlar kurmakta, büyük imalat merkezlerimiz tekrar faaliyete geçmekte, din daha çok kuvvet bularak gönüllerimizde gülümsemekte, limanlarımız dolup taşmakta, itimat yeniden doğmakta ve nihayet Fransa rahatça nefes almaktadır!.."

Rodolphe:

-İnsanlık bakımından belki de bu haklı ve yerinde bir şey, dedi.

Emma:

-Ne gibi?

-Ne gibisi var mı? Kaplarına sığmayan insanlar bulunduğunu bilmez misiniz?

Böylelerine hem hülya, hem hareket,

hem en temiz ihtiraslar, hem de en coşkun keyifler lazımdır. Böylece insan her çeşit fanteziye, çığgınlığa kendini

kapıp koyverir.

Bu söz üzerine Emma, ona harikulade memleketleri gezip dolaşmış bir yolcu

seyreder gibi baktı ve:

Tarihin çizgisel bir akışa sahip olduğu ve tüm toplumların Batı Avrupa toplumlarında yaşanan dönüşümlerin izinden, bu akış boyunca devam edecekleri düşüncesi tahmin edebileceğimizden çok daha derinden kazınmıştır zihnimizin hassas derisine. Tüm başvurularımızı muhayyel bir Batıya kitleyen bu bakış, bir kurumun, bir olgunun, bir durumun varlığını ancak bu yön aracılığıyla meşrulaştırılabildiği kısır döngünün içine hapseder bizi. Muassır medeniyetler seviyesine erişmek hedefi bu çizgisel zaman anlayışı içerisinde neredeyse imkansızdı: ilerleme kaçınılmazsa ve zaman aynı yöne doğru akıyorsa yakalamaya çalıştıklarımız hep bizden önde gideceklerdi. Bu ikilem bizi "çağdaş" sözünü hiçbir yerde kullanılmadığı şekilde kullanmaya iten şeydi. Çağdaş bizim için aynı çağı paylaşan iki birey, topluluk, durum, kurum için değil, çağın ruhunu verdiği düşünülen Batı ülkelerinin saatine ayarlı anlamına geldi. Çağdaşlaşmak, sözcük anlamıyla tuhaf bir totolojiydi; içinde yaşadığımız zamanın dışına çıkmayacağımıza göre -yani o anı yaşıyor olmak itibarıyla- çağdaştık zaten. Açlıktan ölen Etiyopyalı çocuklar kadar çağdaş, namusuna hale geldiği için nehre atılan Kürt kızı kadar çağdaş, uzaylılar tarafından kurtarılacaklarını düşündükleri için intihar eden tarikat üyeleri kadar çağdaş, Sırp ve Boşnak liderlerin toprak paylaşımını bilgisayar oyunu oynar gibi gerçekleştirmeleri için simülasyon programını tasarlayan Amerikalı uzman kadar çağdaş, Reine nehrinde kirlilikten ters dönüp ölmüş balık kadar çağdaş...

Bu tek bir yöne doğru akan tek bir insanlık tarihi varsayımı, ister istemez dünyayı tüm zamanların birarada yaşadığı bir laboratuara da dönüştürür. Antropolog, 'ilkel' toplulukları incelerken aslında Batılı toplumların kökenini, ilksel halini de araştırıyor sayılır. Örneğin sosyolojinin kurucu babalarından Durkheim, antropolojik verilere dayanarak, Avustralya yerlilerinden yola çıkarak modern toplumlardaki din olgusu konusunda çıkarımlara varmıştır. Totem, topluluğun ortak ruhunu simgeler ve aslında dinsel tapınma, topluluğun kendi varlığının ve biraradallığının kutsanmasıdır. İnsanlığın atası olarak ilkel toplulukların incelenmesi, Batı toplumlarını oluşturan temel yapıların anlaşılması için de kullanıldı ve kullanılmaya devam ediyor. Karşılaşılan yeni, yabancı topluluklar hakkında bilgi toplama ve böylece onları daha rahat kontrol etme hedefleriyle doğan antropoloji, orada 'o öte yerlerde' insanlık tarihinin kökenlerinin yattığı düşüncesiyle yoluna devam etti. Böylece giderek antropoloji 'o öte yerlerden' merkeze doğru yolculuğunu ilerletti. Artık antropoloji başlığı altında Paris metrosundan gözlemler okuyabilirsiniz, ya da punk gruplar hakkında bir çalışma. Artık sosyal bilim dallarının çoğu için olduğu gibi, ayırım noktasını belirlemek için araştırma nesnesinden çok araştırma yönteminin belirleyici hale geldiği söyleniyor. Elbette ki yönteminizin, her zaman için nesnenizi sadece belirli boyutlarıyla kavramaya izin verdiğini unutmaman.

Uzun sözün kısası, ilerleme düşüncesi her zaman için birilerini gerilere fırlatmaya pek meraklıdır. Bir ülke başka bir ülkeyi, bir ülkenin içindeki bir grup başka grubu, bir kültür başka bir kültürü hep kendi gerisinde, dolayısıyla zorunlu iktidar alanında varsayabilir. Yeni karşılaştığı insan topluluklarını uygarlaştırmak, Beyaz Adamın Yükü idi; bunu yapmak zorundaydı. Karşılaştığı uygarlıkla arasındaki gerilimi çözmek, ancak kendi uygarlığının terimlerini ona kabul ettirmekle mümkündü; bu, sadece baskıcı, zorba beyaz adamın yöntemleriyle açıklanabilecek bir olgu değildi. Bir yanda yerlileri uygarlaştırmak isteyenler vardı, bir yanda onları aynı uygarlığın daha da güçlenmesi için köpek gibi çalıştırmak isteyenler ve her siyah-beyazın grisi gibi, bir uygarlığı genişletip yaymanın onun meşruiyetine duyulan inancı yaymaktan geçtiğini bilenler. Bir yanda iletişim kurup anlamak

-Biz zavallı kadınların, dedi, böyle bir eğlencemiz bile yok!

-Hazin eğlence; çünkü insan bu eğlencede saadet bulamaz.

-Fakat saadet bulunur mu hiç?

Rodolphe:

-Evet, diye cevap verdi saadete rastgeline bir gün.

Vilayet Meclisi Üyesi devam ediyordu:

"[...] Sizler terakki ve ahlaklılığın mücahitleri! Artık anlamış bulunuyorsunuz ki, politika fırtınaları atmosferdeki karışıklıklardan hakikaten çok daha tehlikelidir..."

Rodolphe:

-Saadete rastgeline bir gün, diye tekrarladı; ansızın, tam ümitsizliğe düşüldüğü bir günde. Ozaman ufuklar aralanır, sanki 'İşte o!' diyen bir sestir bu.

O kimseye içinizi dökmek, herşeyinizi vermek, her şeyi feda etmek ihtiyacını duyarsınız! Karşılıklı uzun uzadıya konuşamazsanız, birbirinizin içindekileri hissedersiniz, birbirinizi rüyalarda görürsünüz. (Bunu söylerken kadına bakıyordu.) Nihayet, o kadar aranılmış olan Bu hazine, şuracığa, karşınıza gelir, parıldar, kıvılcım saçır. Ama yine de tereddüt edilir, inanmaya cesaret edilmez, sanki karanlıktan birdenbire işığa çıkmış gibi, insanın gözleri kamaşır.

Gustave Flaubert, Madame Bovary, Remzi Kitabevi, 1993, s.152-153. Çevirenler: Nurullah Ataç- Sabri Esat Siyavuşgil.

isteyenler, bir yanda köleleştirmek isteyenler, bir yanda anlamadan köleleştirmenin mümkün olmadığını bilenler. Jane Campion'un Piano filmi izlemiş olanlar, Avustralya sahillerindeki o yalnız ve denizin saldırısına uğramış piyanonun (Batı uygarlığının, kültürünün, sanatının) bir yanda kadının dilsizliğinin (iletişimin olanaksızlığının) bir yanda melez adamın (iki kültür, iki yer, iki oluş arasında köprü kuranın) yabancılığının sessiz şiddetini hatırlayacaklar. Sömürgeleştirme sürecine dair bir şeylerin şiddetini, beyaz adamın insanlığını canavarlaştırmadan, kadın ve erkeğin başka kıtalarını birini ezip diğerini göklere çıkarmadan aktarabilen ender filmlerden biri olarak zikredilmeye değer. (İmgeler her zaman sözlerden güçlü olmaya devam edecekler)

Sömürgeleştirilme sürecini doğrudan yaşamamış bir toprak parçasının çocukları olarak varoluşumuza yönelik şiddeti kendi payımıza, toplumsal sınıfımıza, yaşama mekanımıza, dış görünüşümüze, eğitimimize, cinsiyetimize bağlı olarak farklı düzeylerde yaşadık hepimiz. Bir toprak parçasının çocukları diyerek yarattığım "biz" içerisinde defalarca bölündük. Yaşadığımız eşzamanlılık içerisinde zamanı geriye döndürmek isteyenlerden korkanlarımız kendi altın çağlarını çoktan tanımlamışlardı bile. Her muhafazakar ideolojinin vazgeçilmez parçası olan, geçmişte yaşanmış, düzenin kusursuz, uyumun sınırsız olduğu altın çağ söylencesi, kayıp kıta Atlantis gibi gömüldüğü geçmişe çağırıyor insanları. Dünyanın giderek daha kötü bir yer olduğuna duyulan inanç, *aslında varolanı olduğu gibi koruyalım o bile yeter; aslında geçmişe dönssek ne ala ama...* der.

Varolan, kimi zaman bir kenttir, diyelim ki İstanbul. Hepimiz siyah beyaz Türk filmlerini biraz da İstanbul'un eski haline duyduğumuz özlem yüzünden yeniden seyretmeye başladığımızı söyledik. Yani "onlar" gelmeden önceki halini, yani "biz" gelmeden önceki halini. En önce gelen, köklerini en eskiye dayandıran kazanıyordu sanki ahlayıp vahlanma hakkını. Biz buradaydık herşey iyiydi, siz geldiniz bozuldu. Hiç kimse son geleni küçük (küçük mü?) tekmelerle dışarıda tutmak dışında şehir için kılını bile kıpırdatmazken gündelik hayat peşimizi bırakmıyordu. Çocuklar falan vardı ortada ilgilenilmesi gereken, zorla araba camlarını silen, burnumuza mendillerini uzatan, nasıl başa çıkacaktık bunlarla, uyarı görünmeye devam ederek? Çocukların şefkatle korunup esirgendiği bir toplumu yaratmayı becerememişken birarada, bunun her gün yüzümüze çarpılmasından nasıl kaçabilirdik? Hadi büyüklerini halletmiştik, yoksulluk, cehalet, saldırganlık onların suçuydu: *bak isteyen nasıl çalışıp yükselip İbrahim Tatlıses olabiliyordu; insanın içinde olmalıydı canım.*

Hem sonra bunlar bir de İslamcı partilere oy verip demokrasi denen musibet yüzünden bir de ortalığı karıştırıyorlardı. 'Tabii canım adamlar iyi çalışıyorlar, varoşları örgütüyor, çocukları okutuyorlar'. Hadi o zaman biz de başlayalım kurtaralım şu oyları, ay pardon çocukları. Bir ülkenin burjuvazisi için daha utanç verici bir şey olabilir mi bilmiyorum; halk kitlelerinin varlığını unutmak gibi bir gaf! *Herkes niye sadece yaşayabileceği kadarıyla beslenebileceği bir işi olmasıyla yetinmiyor? Türkiye'de kim açlıktan ölmüş ki canım? İnanç, umut, gelecek, arzu, bunlar ne hadlerine? Biraz bir şeyler yeyip televizyona bakıp uyusunlar. Aa bunlar burada mıydı, unutmuşuz; ama işte bir hatırlatan bulunuyor.*

Antropoloji, 'ötekiler' nasıl yaşarlar, ne yerler ne içerler sorusundan, ötekilerin hayatı bizimkine nasıl ışık tutar sorusuna, oradan da kim kim için 'öteki' sorusuna geldi dayandı. Ulus-devlet, 'ötekileri' koynuna almayı, kendi projesine dahil etmeyi beceremediği oranda kendini tehdit edilmiş buldu. Bazısı projesini genişletmeyi, bazısı daraltmayı uygun buldu. Şimdilerde, buralarda kimilerini Ortaçağ karanlığına dönmek, kimilerini ülkeyi bölmek istemekle suçlamak dışında ne yapacağını bilemiyor. Suçu nereye atsa, kafasını nereye vursa bilemiyor. Bir kuşağın acımasızca ezen ve hala bunun iç hesaplaşmasını vermeyi reddeden bir ülkede tarihsizlik, unutmak tek çare. Bir Fransız düşünür *milleti millet yapan şeylerden biri de unutmaktır* diyor; bu sözü bizim kadar sahiplenmiş olan yoktur herhalde. Unutturulanlar, bastırılanlar, yok sayılanlar, göz yumulanlar... Nereye kadar?

Hepimiz biliyoruz, dönülecek bir yer yok; varılabilecek bir yer tanımlayamıyor olmamız bu gerçeği değiştirmiyor.

Radyo ve Mecmuadan Bilgisayar ve Sniper'a Öznel Bir Bosna hikayesi

Halide Velioğlu

fırınsonrası

Şimdi onbir yaşlarında bir kız çocuğu babasıyla gittiği ilk ve tek filmin bir savaş filmi olmasına mı yanar, yoksa Marlon Brando ile Paris'te Son Tango'dan önce böyle talihsiz bir vesileyle tanıştığına mı yanar, karar veremeyeceğim. Ama şimdi iyice anladığım bir şey var Hasan Dedem de babam da, değil değişik bir film görmek, gidecek ya da dönecek yeri olmayan insanlardı. Etraflarında olup biten herşeyi geçmiş bir zamanda ve başka bir yerde kalan hayatlarına çevirmekle geçirdiler ömürlerini; hep evlerindeydiler. Göçmenlik, kimileri için artık dönecek yerin kalmamasıdır belki de ve tabii ne varılsa gidilememesi

I.

Onu hep radyonun başında uyuklarken hatırlıyorum. Akşam yemeği sonrası rehavetiyle uykuya geçiş arasına sıkıştırdığı "haberler"le başlayan ve öylece akıp giden öteki dildeki konuşmalar, sesler... Dedemin odası anadilinden (Boşnakça) başkasının pek uğramadığı bir yerdi. Ellibeşinde "vatanım" diye geldiği yerde bir radyosu, bir dükkan-bir evlik yeri vardı. Az değil; Allah rahatlık vermişti.

Hasan Dedem gideli çok oldu ama o odadaki sesler hiç peşimi bırakmadı. Anne-babası ve kardeşlerinin yarısıyla otuzbeşinde Türkiye'nin yolunu tutmuş bir de babam vardır. Biz hiç kuşak ya da cinsiyet farkı yüzünden yaşanan o güzelim "ortak dil" problemini yaşamadık dersem abartmış olmam. Zira, bizim ortak dilimiz kelimenin düz anlamıyla neredeyse hiç olmadı. Goran Bregoviç'in Bosna'da henüz "hain" ilan edilmediği günlerden kalma bir şarkısındaki gibi "pomalo je tuzno", yani "hazindir biraz".

Hayatta sinemaya gitmez birisiydi, birgün beni sinemaya götüreceğini söyledi. Hiç unutmam beşinci sınıftayım o zamanlar. E, heyecanlandım biraz ama şüpheleniyorum da bir bit yeniğinden, hafiften. Üzerinde o sektirmeden gittiğimiz geçit törenleri öncesi hâl, ayakkabılarım boyalı mı kontrol ediyor. Bir sinema için fazlaca bayramlığız kısacası. Nitekim yolda anlaşılıyor ki gideceğimiz film "5. Taaruz", Eski Yugoslavya'nın "ulu önderi" Tito ve arkadaşlarının II. Dünya savaşında verdikleri savaşın hikayesi. Filmden tek aklımda kalan Tito'yu çok yakışıklı bir aktörün oynadığı; yanılmıyorsam Marlon Brando.

Şimdi onbir yaşlarında bir kız çocuğu babasıyla gittiği ilk ve tek filmin bir savaş filmi olmasına mı yanar, yoksa Marlon Brando ile Paris'te Son Tango'dan önce böyle talihsiz bir vesileyle tanıştığına mı yanar, karar veremeyeceğim. Ama şimdi iyice anladığım bir şey var Hasan Dedem de babam da, değil değişik bir film görmek, gidecek ya da dönecek yeri olmayan insanlardı. Etraflarında olup biten herşeyi geçmiş bir zamanda ve başka bir yerde kalan hayatlarına çevirmekle geçirdiler ömürlerini; hep evlerindeydiler. Göçmenlik, kimileri için artık dönecek yerin kalmamasıdır belki de ve tabii ne yapılsa gidilememesi.

Türkiye'ye ileri yaşlarda gelerek Veljovicler'den Velioğulları'na geçmeyi vasiyet etmişti bir bakıma dedem. "Benden bu kadar" diyerek Sancak'tan getirdiği radyosunun başına çekildi. Gittiği en uzak yer, mahalle camisi ve bayramdan bayrama ziyaret ettiği, Pendik'te oturan hemşehrileri. Camide edindiği, dillerini pek döndüremediği yeni ahbablarına sempatik görünmeye çalışarak ve hemşehrileriyle de arsalar, yeni kat çıkma problemleri, bir de arkada kalan akrabaların ahvalini konuşarak geçirdi ömrünü.

Babamsa halen Bosna'dan gelen her nevi yazılı neşriyatın eş dost ve akraba arasındaki birinci el dağıtıcısı olarak dolduruyor, babasının radyo yanında boş bıraktığı mevkiiyi. Radyo, kasetler, mecmualar... Geline yerle bırakılan yer arasında başka bir dünya. Zikirde hep "Çok Türküz" ama dilde, hislerde ve günlük akış içinde bir muhacir meşrep ne kadar yaşayabilirse, o kadar işte.

Günlerinin işten
arta kalan
zamanını faksın,
internetin, o da
olmadı
televizyonun
başında geçiren,
Hırvatistan için
çalışan bir grup
insan var
Kanada'da. Başka
bir coğrafyada
yaşayıp, çok
uzaktakiler üzerine
politik tahayyüller
geliştirmek, söz ve
hak talep etmek ve
etkili olmak için
çalışan göçmenler.
İşte bu, kitle
iletişim
teknolojisinin
göçmenlikle
buluştuğu noktadır
bir bakıma.
Önümüzdeki
zamanın
milliyetçilik biçimi
transnasyonalizmin
nüveleri.

II.

Onu ilk, iki üç ayda bir evimize gelen, üzerinde "Par Avion" mavi şeritli zarflardan arada bir çıkan fotoğraflarda gördüm. Annemi bakıp bakıp ağlatan aile fotoğraflarından. Tesellinin çok müşkül olduğu zamanlar yaşatırlardı. Biraz kızardım doğrusu o mektuplara.

Eniştemdi. Annemin anlattıklarından çıkardığım, kardeşlerin en uçarı, en haşarısı olan ablasının kocası. Katolik bir Hırvattı. Aile hikayelerinde sonun başlangıcı olarak ilan edilen bir karışık evliliğin müsebbibi. Bizimkiler gibi içine doğulmuş bir azınlık halinin sonucu değildi onun göçü. O, görüşleri itibarıyla rejime ve Tito'ya ters düşmüş bir politik göçmendi. Eski Yugoslavya'yı Troçkist bir tavırla yeterince sosyalist bulmamıştı ve yıllar onu evinde ve dostları arasında rahat rahat sosyalizm konuşabileceği Kanada'ya götürmüştü. Ve tabii teyzemi de. Onunki yalnızca kadınlık durumlarından biri; ne Boşnaklık ne de sosyalizm. Kendini, önce aşkın kudretine, sonra da hayata terketmiş biri. Kadınlar üzerinden anlatılacak göç hikayelerinin nasıl farklı olduğunun canlı bir kanıtı.

Vlado enişteme dönecek olursak, gel zaman git zaman aynı eniştem sosyalist teori içinde kendi his ve beklentilerini tercüme edemediği bir eksik buldu: milliyetçilik. Hayatını tercüme etmek amacıyla ontolojisinden başka şeyleri arayan insanlar için iyi bir adres olan o dillere destan kuramda bir kara delik! Ve çok geçmeden kendini hür ve bağımsız bir Hırvatistan'ın inşası için çalışmaya adadı. Hırvatlardan ibaret ve Hırvat olduğunu unutup/yabancılaşıp sonra nedamet getirecek olan Müslümanlara da açık bir Hırvatistan. Artık daha az sosyalist olanlara değil, daha az Hırvat olanlara muhalefet ediyordu. Zira, kötü ve bilinçsiz Hırvatlar, Yugoslavya adlı çok milletli, çok etnili ve çok kültürlü bir yapı adına Hırvatistan'ı Sırlara peşkeş çekiyorlardı. Yaşasındı bağımsız Hırvatistan! Enişteminki başka bir göç hikayesidir. Zira Kanada'da politik göçmenlik, bir tek eniştemin konumu değil; dostları, hemşehrileri ve "silah arkadaşları" var. Aynı geçmişi ve aynı gelecek düşünü paylaşıyorlar. Bir diaspora. Onları geldikleri yere uyum sağlamak, hayatta kalmak mücadelesini vermiş bitirmiş insanların arkalarında bıraktıkları yere yeni dönme biçimleri arayıp, oluşturmalarının hikayesi.

Diaspora, tanımı itibarıyla bir sınır aşımını ifade eder öncelikle. Yerelin tanımına olan aktif talebiyle öne çıkar. Yer değiştirmenin tarihsel bağlamında, farklı bir cemaat olarak yereli tanımlamaya talip, politik bir gayrettir¹.

Günlerinin işten arta kalan zamanını faksın, internetin, o da olmadı televizyonun başında geçiren, Hırvatistan için çalışan bir grup insan var Kanada'da. Başka bir coğrafyada yaşayıp, çok uzaktakiler üzerine politik tahayyüller geliştirmek, söz ve hak talep etmek ve etkili olmak için çalışan göçmenler. İşte bu, kitle iletişim teknolojisinin göçmenlikle buluştuğu noktadır bir bakıma. Önümüzdeki zamanın milliyetçilik biçimi transnasyonalizmin nüveleri.

Birbirlerinin yüzünü hayatta görmemiş ve muhtemelen de görmeyecek olan insanların kendilerini bir gruba ait hissetmelerinde yazılı basın rolünü Benedict Anderson "Hayali Cemaatler"de bir güzel anlattı. Yirminci yüzyıla damgasını vuran ulus-devlet modelinin günlük yaşama nasıl geçtiğini ve tahayyül edildiğini anlatır bu kitapta. Ancak şimdilerde elektronik kapitalizmin yalnızca ulus-devlet sınırlarında işgörmeyen, başka ve daha etkin biçimlerinden söz edilmektedir.

Kitlesele göçlerin yeni kitle iletişim araçlarıyla buluştuğu noktada artık yeni tasavvur biçimleri söz konusudur². Günlük hayata, başka bir zaman ve yere ait düşüncelere yansıyan yeni bir öznellik hali. Elektronik iletişim ve ulusal sınırları aşan hareketliliklerin, ulus-devlet modelinin modernizasyon üzerindeki tekeli kırdığı bir zaman. Yugoslavya'daki savaş, bu anlamda önemli. Bir yanda çok milletli, çok etnili ve çok kültürlü bir yaşama tasavvurunun

Ne Hırvatların, ne
Müslümanların, ne
de bu yazıda
anılmayan
Sırların yekpare
bir bütün
oluşturmadıkları
hepizin malumu.
Ailemin payına
düşen, bir iki
hikayeye
oluşturmaya
çalıştığım çok
öznel ve fakat
genel çerçevede
yeni göçmenlik
biçimleri, yerel
olana dönme ve
talep biçimleri
üzerine bir iki laf
etmeye çalıştım.
Radyo ve
mecmualarla
yaşanan hayatlarla,
kompüterize
hayatların göç
hikayelerinin
yaklaştığı ve
ayrıldığı yerler
üzerine

çok kısa zamanda etnik milliyetçiliklerle belirlenen bir yaşama dönüşmesi; yani orada yaşananlar. Diğer yanda bu dönüşümün hangi araçlarla düşünülüp gerçekleştirileceğinin savaşı; dünyanın dört bir yanında yaşayan göçmenlerin yeni Yugoslavya'yı düşünme ve inşa etme biçimleri. Gözden kaçmaması gereken, yeni iletişim teknolojisinin, yeni politik söylem ve talepler anlamına gelmeyebileceğidir. Bilakis! Yugoslavya'da hep korkulan etnik ayrımcılığı destekleyen, körükleyen bir etkisi olduğu söylenebilir, kompüterize diasporaların. Evde, masabaşında duran bilgisayarla, cephede ya da yüksek bir binanın tepesindeki *sniper* arasındaki mesafe artık hiç uzak değil. Birbirlerini hergün gören, aynı mahalleyi, sokağı paylaşan insanları ayıran, can düşmanı eden bir söylem, birbirlerini asla görmeyecek olan insanları pekala kardeş yapıyor, başka bir teknolojinin elinde. Gittikçe karmaşıklaşan ve acımasızlaşan dünyanın hallerinden biri işte.

III.

Sonuç olarak pek çok bakımdan karşılaştırma zeminleri olmayan, ailemden iki göçmen hikayesini yan yana getirmeye çalıştım. Biri hayatından politik bir duruşu hiç eksik etmemiş elitlerin, diğeri ise hayatta kalmak ve geldiği yere tutunmak dışında bir hesabı ve örgütü olmayanların hikayesidir. Biri Hırvat, diğeri Müslüman. Sınıfsal farklar var, toplumsal farklar var. Ancak ortak olan, bu göçmenlerin gittikleri yerde, bıraktıkları yerle ilgilerinin değişik biçimlerde de olsa hâlâ diri olması. Radyolar ve yazılı basın aracılığıyla kurulan ilişki ile internet aracılığıyla kurulan ilişkinin, politik tahayyül ve talep farklılıklarına eşlik etmesi şu anda ayrılıkları besleyen en önemli etken.

Ancak 90'ların başında patlayan Yugoslavya savaşı pek çok anlamda dönüştürücüdür. Türkiye'de ve dünyanın dört bir yanına dağılmış Boşnak diasporalarından söz ediliyor artık. Çoğu orta yaş henüz geçmemiş, profesyonel, iyi eğitim görmüş göçmenler Bosna'ya taleplerini terketmediler ve yeniden oluşturuyorlar. Türkiye'de ekonomik güç ve toplumsal statü edinmiş olanlarının savaşa lojistik destek verdikleri bilinir. Daha kalabalık başka bir grubun özelemlerine de, çifte vatandaşlık talebinin dahil olduğu bir başka vakıa.

Ne Hırvatların, ne Müslümanların, ne de bu yazıda anılmayan Sırların yekpare bir bütün oluşturmadıkları hepizin malumu. Ailemin payına düşen, bir iki hikayeye oluşturmaya çalıştığım çok öznel ve fakat genel çerçevede yeni göçmenlik biçimleri, yerel olana dönme ve talep biçimleri üzerine bir iki laf etmeye çalıştım. Radyo ve mecmualarla yaşanan hayatlarla, kompüterize hayatların göç hikayelerinin yaklaştığı ve ayrıldığı yerler üzerine. Yakın vadede kanlı hesaplaşmanın süreceği sinyallerini veren tüm bu yeni politik muhayyileler ve hayatların uzun vadede belirleyeceği Bosna tasavvurunun nasıl gerçekleşeceğini hep birlikte göreceğiz.

↓

¹ L. Grossberg, "Identity and Cultural Studies: Is That all There Is?", in S. Hall, P. Du Gay (eds), Questions of Cultural Identity, Sage Publications, 1996.

² A. Appadurai, Modernity at Large, University of Minnesota Press, 1996.

$$\left(G_{ijkl} \frac{\partial^2}{\partial x^i \partial x^j} - \sqrt{g}^3 R \right) \psi = \phi$$

Wheeler-DeWitt Denklemi

(Evren için bir tane Schrödinger Denklemi -
Ve Zamansız!)

Einstein'in büyük düşünsel kurgulamalarının arkasındaki güçlerden birisi de Ernst Mach (1838-1916)'dır. Leibniz'in öğretilerini izleyenlerden olan Mach, Mekanik Bilimi adlı yapıtında, Newton'cu fiziksel düşünceye kökten bir yorumla darbe vurmuştu: Buzlanmış bir sokaktaki taş parçasına, karınıza kızıp ta tekme attığınızda taş acı veren bir dirençle karşı koyar. Oysa kaygan yüzeyde şimşek hızıyla fırlayıp, belki de tepeyi aşarak boğazın sularına gömülmesini beklemez miydiniz? En azından kızgınlığınız geçerdi, şimdiyse canınız yanıyor.

Bu direnç -ataletin yani süredurumun neden olduğu direnç, Newton'a göre taşın mutlak uzaydaki konumuna görece olarak ivmelendirdiğimiz için oluşmaktadır. "Hayır" diyor Mach, ataletin/süredurumun oluşma

nedeni taşın çok çok uzaklardaki yıldızların kütlelerine, ve evrendeki tüm diğer kütlelere görece olarak ivmelendirmemizden oluşmaktadır. Yani ataletimizi uzak yıldızlara da borçluyuz. Ne yazık ki (gelecek paragrafı bağlamak için kullandım, aslında yazık olduğunu düşünmüyorum) önermenin sonuçları ve kuramlar burada bitmiyor (emin olun ki bu yazıyla bitmesi de olası değil).

İdeal bir Foucault Sarkacı, yeryüzünden çok uzaklarda bir çiviye (bir yıldız yüzeyindeki hipotetik kulenin kancasına belki de) bağlıdır. Yine de dünya yüzeyinden onlarca metre yüksekliği olan kubbelerin tavanına asılarak da çalıştığı, yüzyıllardır gözlenmektedir. Foucault Sarkacı bir kütle, uzun bir ip, ve asılacağı kancadan oluşur. Kütle, bir tarafa çekilerek bırakılır. Hava sürtünmesi, ipten harcanan gerilme ve burulma enerjileri ve kancadaki sürtünme kütlenin salınımlarını azaltarak bir süre sonra söndürür. Bunların, yani enerji kayıplarının engellendiğini/yok edildiğini düşünelim (çok kolay!). O zaman, sarkaç bir düzlem üzerinde, sabit bir sıklıkta salınacaktır. Bu salınımın düzlemi, asılma noktası çevresinde dönecektir, Dünyanın kendi çevresinde döndüğünün kanıtı olarak. Ama sarkacın ataleti/süredurumuyla oluşan bu dönüş, Mach'ın yorumu ve Einstein'ın matematiksel kuramıyla anlaşılıyor ki yerel devinimlerle, bağıntılarla tam anlamıyla çözülemez. Sarkacın salınım düzleminin dönüşü, çok uzaklardaki yıldızların ve evrendeki tüm diğer kütlelerin yansımalarıdır. Kısaca söylenecek şudur: Yeryüzündeki devinimlerimiz yıldızlara sanki iplerle bağlıdır. Kukla mıyız hepimiz/herşey dersiniz?

Sarkacın bir başka anlamı da var elbette: Guguklu saat. Bazıları guguk kuşunu etkileyici bulur saatlerde. Saatlerde sarkacın kendisi büyüleyicidir oysa. Hem bir ucundan yıldızlara bağlı -hadi onu geçelim, ama bir uçtan diğerine her gidişi yeryüzünde varlığımızı nicelendiriyor modern zamanlarda. Artık temel gereksinimlerimizin ve gönencimizin temel birimi, salınımlarla ölçülüp biçiliyor uzunca ZAMAN'dır.

Sizi üzer miyim: "Zaman Yok" desem? Hayır sandığımız gibi değil. Toplantılara, eğlencelere, buluşmalara yetişemediğim; yazıları, projeleri ve işleri zamanında yetiştiremediğim, sabahları uyanamadığım, kitapları okuyamadığım, saatim başka zamanları gösterdiği için reddettiğimi düşünmeyin zamanı. Böyle bir red, olsa olsa vicdanî bir red/öznel bir yadsıma olurdu. Anlatmaya çalışacağım şey nesnel bir yadsıma olacaktır. Umarım.

Newton'un mutlak zaman kavramında, nesnel durgun ve sonsuzdan sonsuza uzayan koca bir uzayda bulunur. Onun için zaman, herşeyden bağımsız olarak düzgün akan bir ırmak gibidir. Newton'un mutlak uzay-zamanı, içindeki nesnelardan daha da derin bir düzeyde varolur. Nasıl olduğunu anlamak için, üç parçacıktan oluşan bir evren düşleyin. Newton'un

Sen ve yağmur.

Başa döneemezsiniz.

Öyle bir yol yürüdünüz ki ancak dönüş yolunu yokederek

gelebilirdiniz

inişiniz bir iniş olurdu başa dönmemesine.

Yağmur yalnız yağarken yağmurdur

sen yalnız senken sensin burada kalamazsın ve başa

dönemezsin

gitmek zorundasın

kovalanan bir Yahudi gibi.

İsmet Özel

"Of not being a Jew"

Yergâh, c3s35, sa.7, 1993

Uzaydan yeryüzü
gözleendiğinde, zeka
belirtilerini/zeki
canlıların izlerini
nasıl anlayabiliriz?
Eğer 800 kilometre
yükseklikteki
astronot, bir araç
kullanmadan
dünyaya doğru
bakarsa, canlı izi
algılaması neredeyse
olanaksızdır. Gözün
kırınım sınırı
nedeniyle, bu
uzaklıktan ancak
1000 metre
boyutlarındaki
nesnelere
ayrıştırabilir. Ancak
çok uzun ve geniş
otayollar, Çin Seddi,
büyük barajlar belki
görünebilir.

Kilston & Sagan, "A
Search for Life on
Earth at Kilometer
Resolution",
Icarus, 5, p79, 1966

görüşüyle, bu evrenin tarihini açıklamak için on sayı gerekir. Herbir cismin konumunu belirleyecek üç sayı (yatay, dikey, düşey -x, y, z); ve bağımsız olan zaman sayısı. Oysa, uzay-zaman çatısı görünmeyen birşeydir -sayılar nasıl belirlenebilir ki? Ernst Mach ise, evren yalnızca gözlenebilen şeylerle -nesnelere arasındaki uzaklıklarla tanımlanmalıdır diyordu.

O halde bir başka şekilde düşünürsek üç cisimli evreni, bir piramitle karşılarız. Bu üç cisim, geometrik belitler gözlenmek koşuluyla, çeşitli üçgenler oluşturacak şekilde konumlanırlar. Üçgenin tanımı, köşelerine yerleştirilmiş cisimler arasındaki uzaklıkları belirten üç sayıyla verilir. Böylece olası tüm dağılımlar düşünüldüğünde, bu dağılım bir üçgen piramit oluşturur. Tepe noktası, üç cismin aynı yerde bulunduğu düzenlemeye denk düşer: Elif noktası.

Bu anlayışı geliştirebilir ve evreni oluşturan tüm parçacıkları görece konumlarıyla tanımlayabiliriz. Dikkat: Bu yeni evren tanımı, parçacıkların tüm olası konumlarını da içermektedir. Yani bu evrene dışarıdan baktığımızda, geçmiş ve gelecek --tüm olası şekilleriyle gözönündedir. Bir noktadan diğerine çizdiğimiz çizgi, gidiş yönünde akan zamana denk gelir/geldiği varsayılabilir. Bu çizgi üzerindeki bir nokta için, geçmiş ve gelecek var gibidir. Ama bu bir klasik fizik yaklaşımı elbette. Evren kuantum mekaniğiyle tanımlanır ve tanımlanan modelde zaman yoktur. Kuantum mekaniği, parçacıklar kümesi için olası konum değerlerini bildirir. Yani herbir parçacık konumları düzenlemesine karşılık gelen bir olasılık vardır. O halde, bir noktadan diğerine çekeğimiz çizgiden söz edemeyiz/düzenlemeler arasında bir sıralama bağıntısı oluşturamayız.

Bir "an"dan diğerine ilerlemiyoruz. Geçmiş ya da gelecekte olmayan birçok "an"larda ve "şimdi", birçok başka düzenlemeler içindeyiz. Böylesi bir yorum 1960'larda DeWitt ve J.Wheeler tarafından geliştirildi. Einstein'ın Genel Görecelik Kuramı ve Kuantum Mekaniği'ni tümleştirerek, evreni tanımlayan bir denklem kurdular. Evrenin herhangi bir düzenlemesini denkleme yerleştirdiğimizde, o dağılımın/düzenlemenin gerçekleşme olasılığını elde ederiz --zamandan bağımsız olarak. Bu kuramları tartışılrsa da, matematiksel güçlükler çıkarsa da, zaman bağıntısı gerektirmeyen bir evren modelini olası kılıyor.

"Şimdi" deneyimini yaşadığımız "an"lar, tüm evren düzenlemelerinden en yüksek olasılığa sahip olanıdır. Bildiğimiz, okuduğumuz "tarih" nerededir o halde? Belleğimiz, deneyimlerimiz nerede? Bir olasılıkla, olasılığı yüksek olan düzenlemeler öylesi yapılanmalar oluşturuyor ki, birbiriyle tutarlı kayıt bilgilerini de içeren bu düzenlemeler bir "geçmiş" yanılmasını da taşıyor.

Sıradan kütle dağılımları/düzenlemeleri, rassal dağılmış noktalar gibi, bir anlam taşımaz. Bir öykü anlatacak dağılımlar (harf, kütle, nokta) ancak çok küçük bir kesrinde gizlidir, büyük dağılım/düzenleme kümesinin.

Bir öykü, bir anlam bindirebilmemiz için bu yapıya/mavi-yeşil cisime daha da yaklaşmamız, daha ayrıntıyla, küçük bölgeler halinde gözlememiz gerekir. Evrenimiz için söylenebilecek en önemli şey anlamlı bir yapılanması olduğudur. Gözlediğimiz her madde, geçmişin izlerini taşıyor. Bunun ayırmasına ilk kez yerbilimciler vardı. Kayaları, fosil ve katmanları çözümlenerek Dünyanın uzun bir tarihini yazdılar. Çağdaş evrenbilim (kozmoji) bu uğraşı evren tarihine genişleterek, büyük patlamaya kadar olan uzun bir aralığı tanımladı/anlattı.

Zamanın akışı, bireysel gözlemlerimiz ve deneyimlerimizle o denli güçlü bir algılamadır ki, yadsımak neredeyse olanaksızdır. Bir an için herşeyin zamanda donduğunu düşünün. Yalnızca durağan bir madde dağılımından başka bir şey olmadığını görürsünüz. Tüm bellek ve deneyimleriniz de sizinle birlikte. Beyninizde varoluşu, sinir hücrelerinizi birbirine bağlayan sinapsların bağlantı gücü ve sayısıyla belirlenmiştir -bilinen kadarıyla. Yani, uzaysal dağılımla belirlenmiş "an" ve sinirsel madde dağılımıyla belirlenmiş bir "tarih". Herbir "an"a karşılık gelen olası madde dağılımı ve eşlenik olarak da öznel "tarih" oluşturan bir madde dağılımı. İnsan ve hayvanlarda sinir örgülerinin biçimlenmesi; yeryüzü için de fosil ve kaya yapılanması, maddenin şekillenmesi bu tarih bilgisini oluşturur.

*Elif Şafak, Şehrin Aynaları,
1999, İletişim Yayınları

Kaynakça

Gravitation; Misner, Thorne, Et Wheeler,
pg547, 1973, Freeman

A Journey into Gravity and Spacetime;
J.A.Wheeler, pg7, 1990, Scientific
American Library

The Nature of Space Et Time; S.Hawking
Et R. Penrose, 1996, Princeton
University Press

Timeless, J. Barbour, 16.10.1999, New
Scientist

Tarih anlayışı o denli benimsediğimiz bir şeydir ki saçma niteliğinin farkına varamayız çoğunlukla. Klasik evrenbilim kurgularına göre, şimdiki pek düzenli evrensel dağılımı ancak sıradışı özellikte bir başlangıç durumuyla anlaşılabilir. Ve antropik ilke ile bu durum "açıklanır": Evren biçimlerinden, tarihi olan bir evrenin ve böylesi bir evrenin varlığı, ancak ve ancak onu gözleyebilecek varlıkların oluşumuna yol açabilecek bir olasılığın gerçekleşmesidir. Yani evren, şimdi görüp anladığımız biçimdedir, çünkü ancak böyle bir evreninde insan/anlayışlı varlık oluşabilirdi. Evren ve ilişik tarihi bizimle/bizim için vardır.

Zamansız bir evrende ise bir başlangıç anı ve bir başlangıç koşulu yoktur. Olası tüm evrenler ve tarihler için, belki de antropik ilkeyi destekleyen dağılımın olasılığı en yüksektir.

Zamanlı ya da zamansız, kuvantum olasılıkları ve yolların en güzel betimlemesini bulduğumuz da olur:

"Bir bakıma, varmakla gitmek arasındaki o incecik çizgiyi genç yaşta ayırt etmiş ve her zaman, varmaktan değil de gitmekten yana olmuştu. ...Gitmek başı sonu olmayan, menzili meçhul bir seyrüsefer; varmaksa güzergahı önceden çizilmiş, hedefi malum bir tırmanıştı. Gitmekte aslolan dere tepe taban tepip durmaksızın hareket ederek rüzgarı hissetmek; varmakta aslolan, o tepeye varduktan sonra durup rüzgarı elde etmektir. Gitmek hafızası kudretli ve inatçı olanların, varmaksa hayal gücü engin ve obur olanların işiydi. Gitmek kadere dış bileyenlerin, varmaksa kadere inanmayanların tercihiydi."

Dönmek, zaman yoksa vardır. Zamanın olduğu bir evrende dönmek, olanaksızdır.

Hayalet Gemi

Her Seferinde Ayrı Bir Limanda...

Ocak-Şubat 2000: Hız

Mart-Nisan 2000: Göz

Mayıs-Haziran 2000: Çıplak

Temmuz-Ağustos 2000: Makina

Eylül-Ekim 2000: Tiksinti

Kasım-Aralık 2000: Denge

"-Uzaklık ve yokluk her dostluğa zarar verir; bunu itiraf etmekten ne denli hoşlanılmıyorsa da karakteristik bir durumdur bu! Çünkü, görmediğimiz insanlar, en sevgili dostlarımız bile olsalar yılların akışı içinde yavaş yavaş soyut kavramlara dönüşürler, böylelikle onlara yönelik ilgimiz giderek salt mantıksal, hatta geleneksel bir ilgi olur: gözümüzün önünde bulunanlara ise, sevdiğimiz hayvan bile olsa, canlı ve derinden duyulan bir ilgi gösteririz. İnsan doğası böyle duyumsaldır."

*A.Schopenhauer
Yaşam Bilgeliği Üzerine
Aforizmalar*

Yaşadığımız anı yaratan duyumsal algıladı. Renkler, kokular, sesler bize şimdiki zamanı hatırlatıyordu. Hissetmek kavramı şimdiki zamanda duyu organlarına yönelik olsa da anların anılara dönüştüğü geçmiş zamanda, öznel bir anlam kazanıyordu. Hissettiklerim bana aitti. Renkler, kokular, sesler değişiyor, kafamda anlayabileyeceğim bir dile çevriliyordu. Şimdiki zamanda duyumsadıklarım, algılarımda çelişki yaratıyordu. Ne zaman biriyle karşılaşsam, geçmişten tanıdığım biri de olsa bu, duyu organlarım hızla harekete geçiyor, onu eski tanıdığım bir arkadaştan daha çok, duyu organlarımla özümseyebileceğim bir duyumsal nesne haline getiriyordu. Bütünü algılayamam günlük yaşantımda insanlarla etkileşimimi de etkiliyordu. Şimdiki zamanın belirsizliği içimdeki pañik duygusunu arttırıyor, geçmişe dönme fikrinin cazibesi beni çekiyordu. Sakin olmalıydım. Yatağıma uzandım, bedenimin rahatlaması için derin nefes almaya başladım. Gözlerim kapalıydı ve geçmişimin beni yavaş yavaş sarmasına izin verdim.

Oyunun başlangıcı sanırım bu döneme dayanıyordu. İhtiyacım olan her anıya gözlerimi kapayarak ulaşacağımı biliyordum. Beynimin içinde anılardan bir oda yaratmıştım. Belki de odam, sakladığım bütün fotoğraflardan, defterlerden, mektuplardan daha çok bana, aitti. Sadece "saklamak" kavramını yeniden tanımlamam gerekiyordu. Ne de olsa anılarım vücut sıcaklığıma uyum sağlıyordu ve hafızam elverdikçe onlarla birlikte olabiliyordum. Bir anlamda, karşıma mutlak gerçeklik olarak dikilmelerini engelleyerek güçlü bir müttefik yaratmıştım. Dış dünyada soyut kavramlar olarak tanımlanan her şey burada öznel gerçekliğini buluyordu. Gözümden iraktılar, ama gönüme daha yakındılar. Kendimi duyu organlarımla algıladığım her anın tazeliğini korumakla sorumlu hissediyordum. Bedenimi sağa doğru döndürdüğümde gözlerimi açtım, yatağımın yanındaki konsolun üzerinde bir fotoğraf duruyordu. Fotoğrafın nerede çekildiğini anımsamaya çalıştım. Yanımdaki kadın kimdi? Sorunun cevabını ararken yavaş yavaş fotoğraftan uzaklaştığımı hissediyordum. Yüzündeki gülümsemeyi nasıl unutabilirdim. Eğer o fotoğrafı hiç saklamasaydım yine de gülümsememi hatırlar mıydım? Odamı gözden geçirdim, bu gülümsemeye ait bir çok anı vardı. Dış dünya beni zorladıkça zamanımın çoğunu bu odada geçirir olmuştum. Odam, evim haline gelmişti. Zamanla büyümüş, yeni odalar eklenmişti.

Evimin girişinde bir hol vardı. Burada, her zaman görmek istediğim bir kaç insan ve yerle ilgili anılar bulunuyordu. Belki evime her girişte bunlara bakmıyordum, ama biliyordum her zaman oradaydılar. Kimi zaman eve geldiğimde, dünden kalma bir yemek kokusu gelirdi burnuma, bu koku beni tedirgin eder, ama etkisi uzun sürmezdi. Sonra ışıklar görürdüm, onlar bana yol gösterirdi. Bazen sesler duyardım, bu sesler genelde mutfak bölümünden gelirdi.

Mutfak bölümünü evin en stratejik yeri haline getirmiştim. Kararsızlıklarımı, umutlarımı, mutluluklarımı raflardaki küçük baharat kavanozlarında saklıyordum. Büyük kavanozlarda ise beni etkileyen olaylar, kazalar, rastlantılar vardı. Bazen bir olay alıp, bunu yeterli miktarda baharatla karıştırıp her biri ruh halimi yansıtan tencerelerde pişirirdim. Yemeğin kokusu üzerime siner, sanki yeni bir kimliğe bürünürdüm.

Eve yeni konuklar geldiğinde onları ilk önce salona alır, genelde bir kaçını aynı anda çağırır, onlar birbirlerini ve ortamı incelerken, benim de konuklarımı ağırlayacağım odayı seçmek için zamanım olurdu. Konuklar, şimdiki zamana ait bütün renkleri ve kokuları yansıtırlardı. Her konuk için uygun yerin bulunması çok kolay olmuyordu. Örneğin, salonda bırakabilir miyim diye düşündüğümde; salondaki her eşyayı tekrar gözden geçiriyordum. Salonda çevremdeki insanlarla iletişimimle ilgili aldığım kararlar, uyguladığım çeşitli sınır politikalarına ait kitapları barındıran büyük bir kitaplık vardı, zaman zaman buradaki kitaplar yol göstericim olurdu. Kitaplığın hemen yanında ise bende duygusal sarsıntılar oluşturma riskini taşıyan kırılacak bibloları koruyan bir vitrin vardı. Vitrinin alt raflarında, çocukluğumda beni etkilemiş olan küçük taş parçalarını ve

Goethe'nin sözleri
 bazen kulaklarımda
 tiz bir çığlık
 şeklinde yankılansa
 da biliyordum ki
 şim-di-ki zamanın
 yazıldığından
 itibaren geçmiş
 olduğu bir
 dünyada evim,
 evimin içindeki
 'onlar', yaşlanmayı
 önleyici doğal
 kremler görevini
 görmekte ve
 zihnimin
 kıvrımlarında
 şimdiki tazeliğini
 korumaktaydılar.
 Gerçekliğine her
 geçen gün daha
 çok inandığım
 evimdeki düzenim
 beni çekiyordu.
 Bazen kendimi
 sadece orada
 olabilmek için
 yarattığım
 oyunlarda
 buluyordum.
 Yaşanan her an
 geçmiş oluyor ve
 ben o ana
 dönebilmek
 kaygısıyla
 inanılmaz bir çaba
 harcıyordum.

bilyeleri saklıyordum. Söylemeye gerek yok; odanın büyük bölümünü üstünde bulunmak ve bulundurmaktan hoşlandığım yumuşak kadife minderlerle kaplıydı. Kadife minderler, yeni gelenlerin nerede ve nasıl rahat ettikleri konusunda bana fikir verirdi. Fazla sık olmasa da, her dinlediğimde hayatımın farklı evresinde olduğumu hatırlatan, yine de onları çalan dışında değişmeyen müzikler çalardım. Konuklarım eve geldiklerinde duyu organlarımda etkisinde olsalar bile kendilerine özgü yanları bulmak için gayret ederdim. İtiraf etmeliyim ki, yeni-pişişirdiğim yemeğin kokusu ya da damağımda kalan acı bir tat varsa işim zorlaşıyordu.

Yatak odam, genelde yeniliğe açık, fakat belirgin bir tarzı yansıtıyordu. Salondaki konukların pek azı bu odada kendilerine bir yer edinebilmişti. Odaya kabul kriterleri belirsizlik arz ediyordu; hiç kabul edilmeyecek gibi görünen bir konuk bir bakışım başucumda asılı aynaların arasında yerini almıştı. Odaya girdiğimde, bazen diğer odalardan gelenlere karşılaşırdım. Açık unutulmuş bir kitaba ya da masanın altına yuvarlanmış bir bilyeye rastlamak, doğrusu beni pek şaşırtmazdı. Yatak odamdaki 'geçici misafirler' olarak adlandırdığım bu grubun varlığı tarafımdan net bir şekilde ayırt edilir ve diğer objelere karışmalarına izin verilmezdi. Çekmecelerimdeki sabun kokusunun ise hem yatak odasını, hem de banyoyu anımsatan bir yanı vardı.

Banyo da yatak odası gibi fazla kullanıma açık bir oda değildi. İçindeki büyük küvet, küçük bir havuzu andırıyor; neredeyse banyonun tamamını kaplıyordu. Ne zaman banyoda çok vakit geçirsem evden çıkmamın zorlaştığını hissederdim. Dışarı çıkmam zorlaştığında vaktimin büyük kısmını bu havuzda geçiriyordum.

"Şimdiki zaman güçlü bir tanrıçadır".

Goethe'nin sözleri bazen kulaklarımda tiz bir çığlık şeklinde yankılansa da biliyordum ki şim-di-ki zamanın yazıldığından itibaren geçmiş olduğu bir dünyada evim, evimin içindeki 'onlar', yaşlanmayı önleyici doğal kremler görevini görmekte ve zihnimin kıvrımlarında şimdiki tazeliğini korumaktaydılar. Gerçekliğine her geçen gün daha çok inandığım evimdeki düzenim beni çekiyordu. Bazen kendimi sadece orada olabilmek için yarattığım oyunlarda buluyordum. Yaşanan her an geçmiş oluyor ve ben o ana dönebilmek kaygısıyla inanılmaz bir çaba harcıyordum. Sesleri, renkleri, kokuları ve tatlıları daha iştahlı duyuyordum; algıma çarpan her şeyi kafamdaki evime uyar mı ya da evimin neresine koyabilirim, diye ölçüp biçiyordum. Bazen evime uygun olacağını düşündüğüm bir anının peşine düşüyordum. İnsanlarla ilişkilerimi yaşamak istediğim konulara endeksliyor; yaşanmakta olan, derinlikli bir ilişki bile hazırladığım bu kılıfa bürünüyordu. Dışarıdaki gerçeklik evimde yarattığım gerçek bir tiyatro sahnesi için bir malzeme deposuydu. Zaman kavramını bir kum saatiyle sağlıyordum. İsteddiğimde yukarı aşağı, aşağı yukarı yön değiştirebiliyordum. Kum saati, kum taneleriyle sınırlıydı, ama korunaklıydı. Bedenimde her boşalmayı tekrar dolabileceği güvencesiyle hissedebiliyordum ve zaman kontrolümde akıp gidiyordu.

Çok iyi işlediğine inandığım düzenimde bazı aksaklıklar olduğunu seziyor, fakat nedenini bir türlü bulamıyordum. Evin içinde tek canlı olmaya alışmışım ve kendimi anılamamın dekorasyonuna adanmışım. Konuklarla birlikte gelmiş olmalıydı. Belki de bu uzun tüylü, beyaz kedi bir zamanlar tanıştığım birinin kedisiydi. Sahibine uygun yer ararken, kediye dikkat etmemiştim. Bir gerçek vardı ki: miyavlamasına dayanamıyordum. Bir şeyler yapmalıydım. Daha önce hiç hayvan beslememişim. Sonuç olarak canlıydı ve bazı ihtiyaçlarının giderilmesi gerekiyordu. İş çıkışı zamanımın çoğunu süper marketlerde uygun mama arayarak ya da kitapçılarda kedi bakımıyla ilgili kitaplara bakarak harcıyordum. Hayatımdaki bu değişimden pek hoşlanmasam da canlı bir varlıkla yaşamamın heyecanlı yanları olduğunu itiraf etmeliyim.

Ve içimdeki evimde ona ait bir köşe yaratmaya başlamışım. Başka bir deyişle, kedi zamanla evin tüm odalarında kendine ait bir alan belirlemişti. Artık o 'tanıştığım birinin kedisini' değil, Düş'tü. Kokusu, bakışı, yürüyüşü kendine özgüydü ve algılarımda seçicilik yaratıyordu. Düş beğenir mi? sorusu evimde yaşayan bu varlığın sessizce kafama kazdığı bir soruydu. Bu soru bazen, Düş bu mamayı beğenir mi, nezle olursa ne yapmalıyım; çiftleşme mevsimi ne zamandır; yoksa onu kısırlaştırırsam mı, gibi sorulara dönüşüyordu. O beni her an bu güne getiriyor ve bazen evimi düzenlemek için beni anılarımla yalnız bırakıyordu.

Düş ile şimdiki zaman tanrıçasıyla tanışmışım.

Kızım la beraber
ikonaların karşısında
diz çökmüş dua
ederken kapı kırıldı,
yeniçeri güruhu içeri
daldı, artık en
kötüsünü
bekleyebilirdik. Kızım
bana sarılıp yüksek
sesle sayıklamaya
başladı. Elimden
geldiğince onu
yatıştırmaya çalıştım.
Yeniçerilerin başındaki
subay bir anda
peşindekileri durdurup
bana düzgün bir
Rumcayla nereli
olduğumu sordu.
Serez'liyim dedim.
Neferlere dışarı
çıkmasını emretti.
Kendisinin de Serez'li
bir Rum devşirmesi
olduğunu,
telaffuzlarından
tanıdığı
hemşehrileriyle iki çift
laf etmekten mutlu
olacağını söyleyip
teklifsizce oturuverdi.
Şaşkınlığıma ve
malıyeciliğın verdiği
cimriliğime hakim
olup en iyi Lesbos
şarabımı çıkarıp ikram
ettim.

Aziz Dostum,

Hayatta olduğumu öğrenmekten tarifsiz bir mutluluk duyduğunuzu yazmışsınız, inanınız ki benim mutluluğum sizinkinden hiç de az değildir. Bizi ayıran on yılı aşkın zaman boyunca neler olup bittiğini bilmek istiyorsunuz, ama merakınız size mutluluk getirmeyecek. Okuduklarınız arasında yüzünüzü güldürecek şeyler varsa, istemeden yazmış olduğumu kabul ediniz.

Şehrin düşüşüne ilişkin askeri ayrıntılarla canınızı sıkacak değilim, zaten Cenova'lı dostlarınız şişire şişire anlatmışlardır. Kulaklarım sağır olacak zannetmiştim. Sonra korku geldi. Düşüşü izleyen dönemi ise hatırlamak bile çok ürkütücü. Sultan'ın, ümitsizliğe kapılıp kuşatmayı kaldırtmak isteyen askerlerini teşvik etmek için yağmaya kerhen izin verdiği söyleniyor. Önceleri buna inanmamıştım, şimdilerde aklım yatmaya başladı. Kimi mahallelerin ileri gelenleri ve papazları, yağmacı gruplara para yedirerek mahallelerini kurtarmayı başarmışlar, bizimkiler beceremediler. Önce sokağın başındaki evlere girildi. Her taraftan çığlıklar ve sokağa atılan eşyaların gümbürtüsü duyuluyordu, bir de uzaklarda bir yerde çatışmaların hala sürdüğünü haber veren patlamalar ve kılıç şakırtıları. Sıranın bizim eve gelmesi kaçınılmazdı. Kızım la beraber ikonaların karşısında diz çökmüş dua ederken kapı kırıldı, yeniçeri güruhu içeri daldı, artık en kötüsünü bekleyebilirdik. Kızım bana sarılıp yüksek sesle sayıklamaya başladı. Elimden geldiğince onu yatıştırmaya çalıştım. Yeniçerilerin başındaki subay bir anda peşindekileri durdurup bana düzgün bir Rumcayla nereli olduğumu sordu. Serez'liyim dedim. Neferlere dışarı çıkmasını emretti. Kendisinin de Serez'li bir Rum devşirmesi olduğunu, telaffuzlarından tanıdığı hemşehrileriyle iki çift laf etmekten mutlu olacağını söyleyip teklifsizce oturuverdi. Şaşkınlığıma ve malıyeciliğın verdiği cimriliğime hakim olup en iyi Lesbos şarabımı çıkarıp ikram ettim. Dilini şaklatarak içmeye başladı, içtikçe dili çözüldü, derken ben de ona iştirak ettim. Dışarıda dindaşlarımın malları neşeyle yağmalanırken düşmanım la kafa çekmek ağırıma gidiyordu. O, bunu fark etti ve hayatı geldiği gibi yaşamamı, içinde bulunduğum anın keyfini çıkarmamı öğütledi, vicdan azabı duymak la dışarıdakilere hiçbir faydam dokunamayacağını söyledi. Serez civarındaki bir köyden nasıl devşirildiğini, Yeniçeri ocağına nasıl kabul edildiğini, savaşçılık mesleğinin zorluklarını anlattı da durdu. Fena bir adama benzemeyen bu yeniçerinin karşısına hemşehrisi çıkmasıydı kimbilir neler yapacaktı diye düşünüyordum. Bir süre gözleri daldı. Sonra, yaşımı tahmin etmiş olacak, gençliğimde, Serez çarşısında bir Türk din adamının asılışını hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Bedrettin'in idamının hayatımda gördüğüm ilk cinayet olduğunu, ama son cinayet olmadığını söyledim. İsmi ni bile hatırlayamadığı o din adamının ardından köyünde ağıtlar yakıldığını, hatırasının büyük hürmet gördüğünü söyledi. Köyünün Hıristiyan olup olmadığını sordum. Birazcık Hıristiyan, dedi ve gülümseyerek ekledi: Birazcık da Bogomil... Kilisemizin bir türlü baş edemediği uğursuz mezhebin kalıntılarından biri ile karşı karşıyaydım ve istavroz çıkaracak cesaretim yoktu. Aynı adamın adına hürmet edenlerin ve onu hayırla ananların Yeniçeri ocağında da bulunduğunu söylemesi beni iyice şaşırttı. Ve bu Bogomil-yeniçeriden hayatta kimseden görmediğim iyiliği hemşehrilik ve belki de başka şeyler adına gördüm. İçtiği şarabın hakkını unutmayacağını, artık şahsi himayesi altında olduğumuzu söyledi. Yağmanın sürdüğü günler boyunca kapımıza neferler diktiği için evimizden bir çaput bile kaybolmadı, ancak o günlerden beri mahalleli bize kötü bakmaya başladı. Zaten Rum komşularımız da giderek

Fethin ardından, her muzaffer komutan gibi Sultan da yeterli sayıda asilzadenin başını omuzlarından uzaklaştırdı. Sağ kalanlar ise alelacele Müslüman olup Sultan'a yaranmakta birbirleriyle yarıştılar, utanmadan sıkılmadan. Bir zamanlar Patrik'le karşılaştıklarında sahte saygılarını nasıl göstereceklerini bilemezlerdi, bugün Gennadios Efendimize rastladıklarında bıyık burup yüz çeviriyorlarmış. Şu günlerde Mesih isimli bir paşa ya da bey duyarsanız bilin ki bir zamanlar adı Hristos'tu. İmparator Efendimizin akrabası bir zat da, Padişahın ismini taklit etmekle bile rumluğundan kurtulamadı, Rum Mehmed Paşa diye anılıyor, kim olduğunu anlarsınız. Şimdilerde Üsküdar'da tuğladan irice bir cami yaptırıyor, tabii Rum mimarlara.

azaldı, bizim mahalle iyiden iyiye Türk mahallesi oldu.

Yeniçeri Yunus -adı buydu- yıllar boyu her büyük yortu gününde kapımızı çalıp bize kuru meyveler ve türlü erzak getirdi, ben de ona şarap ikram ettim. Adamakıllı ahbab olduk. Ona, Serez'den nasıl şehre göçtüğümü, Sarayda para sayıp kağıt karalamakla geçen hayatımı anlattım, o da bana kanlı muharebeleri, yağmaları anlattı, barutun, ateşin, demirin nelere kadir olduğunu... Sevedemediği bir mesleği yapmaya mecbur kalmış, ama bu mesleği iyi yapan mert bir adamdı. Bir seferinde, onun gibi bir damadım olmasından mutlu olacağımı söylemiş bulundum. Güldü: Meğerse yeniçeriler emeklilik yaşına, yani atmış yaşına dek evlenemezlermiş. Talihsiz dostumu, Eflak Voyvodası Vlad Tepeş'i Sultan'a itaate zorlamak için yollanan Hamza Paşa'nın muhafızları arasına katmışlar. Vlad'ın şöhretini ve Hamza Paşa'nın başına gelenleri şüphe yok ki duyduunuz. Seferden dönen olmadı. Ne korkunç bir ölüm! Dindaşlarımın hayal gücümü aşan vahşetleri karşısında ne diyeceğimi bilemiyorum. Mamafih Vlad'ın ne kadar dindaşım olduğu da çok şüpheli. Macarlardan yardım dilenmek gerekince Katolik olup, rüzgar tersine dönmüş Ortodoksluğa dönüyormuş. Sarayına sığınmak gafletinde bulunan iki Fransisken keşiş, Hamza Paşa'nın kaderini paylaşmış diyorlar. Unutmadan, bir rivayet daha: Vlad'ın Sultan'a rehine olarak bıraktığı oğlu ewelki hafta Sarayda, merasimle sünnet olmuş. Bir bu eksikti. Uğursuz kanı yarın öbür gün hangi beyin paşanın damarlarında dolaşacak bilinmez...

Her ne ise, olan bizim Yunus Bey'e oldu, şimdi korumasızım. Benim işim maliyecilik, İmparator Efendimizin hediye ettiği merasim kılıcını lahana ya da karpuz kesmekten başka bir iş için kullanmaktan acizim. Yaşı geçmeye başlayan güzel kızıma musallat olanlardan yıldım, evden pek çıkartmıyorum onu. Bütün gün kızıyla oturup zaman öldürüyoruz. Her geçen gün bir öncekine benziyor, kızım bir şeyler diyor, ben bulabildiğim evrakı ve birkaç kitabı karıştırıp duruyorum. O şatafatlı günler geride kaldı. Altınla işlenmiş erguvan rengi ipek cüppelerin ışıltısı, bitmek tükenmek bilmez ayınlar, her yanı dolduran günnük ve ödağacı kokuları, merasimler, ilahiler... Kutsal saraya bitişik dairelerimizde para saymakla geçen günler, savaş masraflarını karşılamadaki ümitsizliğimiz... Ayasofya'nın dibine kocaman bir mızrak diktiler, adına minare diyorlar. Siz tam zamanında terk ettiniz Şehir'i. İtalya'da Yunanca öğretmenlerine bol keseden maaş veriyorlarmış, öyle diyorlar. Ben de gitse miydim diyorum bazen, ama uçan güllerin altından kızıyla beraber koşturmak benim harcam değil. Zaten benim gibi eski kafalı bir maliyeci İtalya'da nasıl barınabilir ki? Floransalı tüccarlar Şeytanı bile aldatırlar, Venedikliler ise onlardan da beterdir. Düşük Şehrimizde bir-iki evin kirasıyla kıt kanaat geçiniyorum, o da kiracılar ödemeye tenezzül ederse.

O günleri özlüyor musunuz? Sarayın salonlarını dolduran, Doğu'dan gelen pahalı kokulara bulanmış, ipek hisirtileri içinde asilzadelerimiz biz memurlara nasıl tepeden bakarlardı. Suratlarını görmek ister misiniz? Yolunuz düşük Şehre düşebilir. Sultan, İtalyan alimleriyle çene çalmaya bayılıyor. Belki bir gün sizi de çağırır. O zaman, Sultan'ın etrafındakilere iyice bakın, pek çok tanıdık yüz göreceksiniz. Fethin ardından, her muzaffer komutan gibi Sultan da yeterli sayıda asilzadenin başını omuzlarından uzaklaştırdı. Sağ kalanlar ise alelacele Müslüman olup Sultan'a yaranmakta birbirleriyle yarıştılar, utanmadan sıkılmadan. Bir zamanlar Patrik'le karşılaştıklarında sahte saygılarını nasıl göstereceklerini bilemezlerdi, bugün Gennadios Efendimize rastladıklarında bıyık burup yüz çeviriyorlarmış. Şu günlerde Mesih isimli bir paşa ya da bey duyarsanız bilin ki bir zamanlar adı Hristos'tu. İmparator Efendimizin akrabası bir zat da, Padişahın ismini taklit etmekle bile rumluğundan kurtulamadı, Rum Mehmed Paşa diye anılıyor, kim olduğunu anlarsınız. Şimdilerde Üsküdar'da tuğladan irice bir cami yaptırıyor, tabii Rum mimarlara. Alimlerimizin de asilzadelerimizden aşağı kalır yanı yok. Georgios Trapezuntios, Sultan'a yaranmak için Hıristiyanlık ve İslamın aslında uzlaşmaz hiçbir yönü olmadığını savunan bir kitap yazdı. Sultan aptal değil, cahil hiç değil, Georgios'u hâlâ huzuruna kabul etmediğini işittim. Saraya kapılananlardan daha kimleri sayayım? Amiroutzes, Kamariotis, Kritovulos, Halkokondylas, Hamza Paşa ile kazıklanan Katavolinos, Dokianos, Harmonios, Kyritzes... Yeter, ben saymaktan usandım ama Sultan, mürekkep yalamışlarla çene çalmaktan usanmadı. Yakında sarayın

Yeni adım Abdullah
olacak, bu
agarenos'ların dilinde
benim adımın
karşılığıdır. Şaşırdınız
mı? Kızdınız mı?
Bana acıyor
musunuz? Sahi siz
Bologna'ya varınca
katolik usulüne göre
yeniden vaftiz
edilmemiş miydiniz,
sevgili Giovanni
Pescatori, nam-ı
diğer Ioannis
Psaropoulos? Neyse
ki katolikler, bizim
gibi anadan üryan
suya batırmayıp
birkaç damla suyu
kafaya dökmekle
yetinmiyorlar, yoksa
pek eğlenceli bir
manzara arz
ederdiniz bu
yaşınızda. Hiç merak
etmeyin, siz Giovanni
ve ben Abdullah
Aynaroz'lu keşişlerin
gözünde artık ikimiz
de eşit derecede
zındık sayılırız ve
Cehennemin
derinliklerini
paylaşacağız. Herkes
birilerini Cehenneme
yollayıp duruyor, peki
hakikat nerede?

kapısını aşındıranlara bir yenisi eklenecek, önemsiz ama tanıdığınız bir isim.

Evvelki akşamüstü kapım çalındı. Açtım, torba sakallı yeşil cüppeli bir hoca çıktı karşıma, yanına birkaç muhafız vermişler. Önce telaşlandım. Adam bana nazikçe gülümsedi, bozuk ama anlaşılabilir bir Rumcayla Saray tarafından gönderildiğini, hayırlı haberler getirdiğini söyledi. Buyur ettim. Müslüman bir din adamına şarap ikram etmek pek akıllıca olmazdı, kalan kuruyemişleri onunla paylaştım. Sultanın şehirde yürüttüğü imar faaliyetlerinden ve bunların doğurduğu zorluklardan bahsederek söze başladı. Maddi güçlüklerden söz etti, mimarların namussuzluklarından, kalfaların tembelliğinden, onca paranın, kıymetli mermerin ziyan olmasından yakındı. Sultanın iyi maliyecilere ihtiyacı varmış, kayıtları sağlam tutacak, savruk mimarları uyarıp, yetmezse Saraya haber uçuracak, mermer-taş-tuğla-kireç-demir ve daha bilmemne tedarikini denetleyecek birileri lazımmış. Rahmetli Yunus Beyin dostlarından biri benim adıma vermiş. Biraz Türkçe bilmem hoş gitmiş, zaten gerekirse tercüman-kâtip falan bulunmuş. Saray yakında karar verecekmış. Böyle bir işe talip olup olmayacağımı sorarak işin ağır mesuliyetinden bahsetti, maaşın da mesuliyetle orantılı olacağını ekledi. Kalbim çarpmaya başladı, ne diyeceğimi bilemedim. Yeni inşaatların büyük bir kısmının dini yapılar olduğuna işaret ederek Hıristiyan olduğumu hatırlattım, işgüzarlık işte... Hoca, Sultanın bunda bir mahzur görmediğini, ancak kimin işe alınacağını belli olmadığı şu günlerde talihinin Müslüman adaylardan yana çalışacağını söyledi, bir gözünü hafifçe kısarak. Sustuk. Birden, damdan düşercesine, atalarının Alman derebeylerinin zulmünden kaçıp Edirne'ye sığınan Yahudiler olduğunu, babasının kolaylıkla tahmin edilebilir sebeplerle din değiştirdiğini, bunda utanılacak bir şey olmadığını söyledi. Zaten şu günlerde Bogomil-Boşnak derebeyleri Müslüman olmak için Sultan'la pazarlığa girişmişler. Ben akıllı bir adammışım, istikbalim açıkmiş, fazlaca tereddüt etmeden önüme çıkan eşigi aşmalıymışım... Birkaç gün içinde karar vermem gerekiyormuş. Onu nerede bulabileceğimi söyledi, kuruyemişler için teşekkür etti, önce benim, sonra mutfağın kapı aralığından bize bakan kızımın önünde nazikçe eğilip çıktı. Ben kapıyı arkasından kapatırken aniden dönüp, iyice düşünün dedi.

İki gündür uyuyamıyorum., ama bu mektubu bitirdikten sonra deliksiz bir uyku çekeceğim. Yarın sabah erkenden hocaya varıp ihtida edeceğimi bildireceğim. Yeni adım Abdullah olacak, bu agarenos'ların dilinde benim adımın karşılığıdır. Şaşırdınız mı? Kızdınız mı? Bana acıyor musunuz? Sahi siz Bologna'ya varınca Katolik usulüne göre yeniden vaftiz edilmemiş miydiniz, sevgili Giovanni Pescatori, nam-ı diğer Ioannis Psaropoulos? Neyse ki Katolikler, bizim gibi anadan üryan suya batırmayıp birkaç damla suyu kafaya dökmekle yetinmiyorlar, yoksa pek eğlenceli bir manzara arz ederiniz bu yaşınızda. Hiç merak etmeyin, siz Giovanni ve ben Abdullah Aynaroz'lu keşişlerin gözünde artık ikimiz de eşit derecede zındık sayılırız ve Cehennemin derinliklerini paylaşacağız. Herkes birilerini Cehenneme yollayıp duruyor, peki hakikat nerede? Hakikat şu dostum: Ocağımda yakacak çalı çırpım bile kalmadı, kuzey İtalya'da kış buradaki kadar soğuk mudur bilmiyorum ama her halde buradan daha nemli olamaz. Yiyecek küplerinin dibi görünüyor. Bir haftadır yağın kar eridiğinde çatıdan odama yağmur yağacak. Yarından tezi yok döneceğim. Önce şu yeni hamamlardan birinde güzelce yıkanacağım, sıcaklık kemiklerime işleyene dek. Sonra bana içi samur astarlı bir cüppe giydirecekler, vezirler, savaşılar ve kimbilir belki de Sultan beni tebrik edecek, ocağımda Trakya'dan gelme meşe kütükleri çıtırdayacak, sıcak et yemeklerinin kokusu sokağa taşacak. El altından Lesbos şarabı bulup gizli gizli içeceğim. Baharda çatıyı aktarırım, belki de daha ferah bir eve çıkarım, belki bir paşa kızına talip olur, kızım gülbüz Ali'ler, Mehmet'ler doğuracak. Belki...

Hayatta kalmanın katı kuralları var dostum, ve dağdan inen nehirleri gerisin geri akıtıyoruz. Mektuplarınızı benden esirgemeyin.

Serez'li Theodoulos

¹Istanbul'lu Haham Yudah ben Hayim'dan, İtalya Livorno'daki Haham Aryeh ben Ishak'a bir mektup, 1660 – 1666 arası.

Bu mektup, bu tarihlerde İstanbul'da meydana gelen gerçek olaylara uygun olarak kurgulanmıştır. Birbiri ardına yaşanan bu felaketlerden sonra mesih olduğu iddia edilen Sabatay Sevi'ye inanan ve onun peşinden Müslüman olan Yahudi asıllı grubun üyeleri bugün "Dönme" olarak anılmaktadır.

²İbrance, İstanbul

³İspanyolca, havra

⁴İbrance, gayri Yahudiler, Müslimler

⁵Rüstem Paşa Camii

⁶Aslında yeni bir cami, Yeni Cami

⁷İbrance, Yahudiler

⁸Hasköy'e

⁹Hristiyanlar

¹⁰Vebe

¹¹Güneşin tam tutulması

¹²Allah'a

¹³İbrance, mesih

¹⁴İspanyolca, Sabatay Sevi bekliyorum seni.

Sabatay Sevi Bekliyorum Seni¹

Kuşta'da² oturan bendeniz
Kardeşi Aryeh'e bildiriyor:
Günahlarımız için Allah gazabını gönderdi
Kuşta kırk dokuz saat yandı
Korktuk
Allah'ın gazabından.
Alevler geceyi gündüze çevirdi
Gazab bittiği zaman gece karanlığa döndü
Fakat bu karanlık öncekinden de siyahtı
Kuşta kül rengi
Kocaman şehir altüst oldu.
Benim Zeytouni Kal'ım³ perişan
Fakat Goyim'in⁴ ibadethanesi⁵ nümeyan
Bizim yerimize yeni bir kilise⁶ bina ettiler.
Sultan bütün Benai Yisrael'i⁷ karşı tarafa⁸ gönderdi.
Diğer Zeytounililer gibi kayıkla gittik
Aynı İspanya'dan geldığımız gibi
Fakat Pera'da kalacak bir yer yoktu.
Goyim⁹ bizi kovdu.
Yehuda'nın hanında beş tane bekarla bir odada kaldım.
Sonra gökten yeni bir felaket¹⁰ geldi
Beşimizden ikisi kan kusup öldü.
İkinci defa ölümün yüzünü gördüm
Öğleden sonra sokaklardan dolaşırken
Cehennem kokusundan kustum
Sonra koca bir cin güneşi yuttu, gün gece oldu¹¹
Kordova Kal'ına koştum.
Herkes ağlayıp kötü cinlere karşı mum yaktı
Bazı hahamlar Büyük İsim'e¹² değil
Sabatay Sevi isimli bir İzmirli'ye ibadet edip
Onun moşiah¹³ olduğunu söylediler.
Dikkat et kardeşim Aryeh
Bu işaretler alemin sonu
Gün gece ile yer değişip
Gün gece, gece de gün olduğu zaman
Yakında kıyamet kopacak demektir.
Büyük İsim mesihi göndermek üzeredir
Şimdi ben de seni bekliyorum Sabatay Sevi
Sabatay Sevi esperamo a ti.¹⁴

Gerçek yolculuk geri dönüştür.

Ursula K. Le Guin

Şu an evrenin belirli bir biçimi olduğundan söz ettiğimizde, bunun evren bu olasılıkları en baştan beri içerdiği için olduğunu düşünmek baştan çıkartıcı. Çünkü kendimizi görme çabamız maddenin oluş şekli kadar doğal ve temelden bir gerçek halinde geliyor. Ve bu çaba geri dönüşü zorunlu kılıyor.

Bugünkü varoluş biçimlerimizle biz -tıpkı diğer varoluş biçimlerinin sahipleri gibi- içerisinde sayısız rastlantısal oluşu barındıran evrimsel sürecin sadece, bir sonucuyuz. Ancak insan bu süreç içerisinde çevresel koşullarla ayıklanan fiziksel, psikolojik, davranışsal...vb. donanımlarıyla sürecin kendisini kavrama ve şekillendirme yetisine sahip. Bu sürecin sonucu olan insan beyni, sürecin aracı olan genetik programı kontrol edebilecek bir noktada. Ancak bu yeti insanı evrimsel süreçten tamamen

bağımsız kılmadığı gibi yeni süreçler, yeni kavrayışlar ve yeni varoluş biçimlerine de olanak sağlıyor.

Bilim insan aklının, akıl evrim sürecinin bir kurgusu. İşte geri dönüş de tam bu noktada başlıyor. Bilim nasıl sorusuna cevap verebilmek için sadece insan aklını değil onu vareden süreci de beraberinde masaya yatırmış durumda.

İnsanı anlayabilmek için geri dönüşü zorunlu gören yaklaşımın bir karşılığı psikolojiye denk düşüyor. Psikolojide, psikanalitik, davranışçı, bilişsel ve biyolojik perspektiflerden sonra beşinci büyük perspektif olarak karşımıza çıkan "evrimsel psikoloji", evrimsel biyolojinin temel ilkelerini kullanarak insan aklını ve davranışını kökenlerine inerek anlamaya çalışıyor.

Bunu yaparken yaslandığı kuram olan Darwin'in doğal ayıklanma yoluyla evrim kuramı üç temel ilkeye dayanıyor: farklılık, kalıtım ve ayıklanma. Bir türün diğer üyeleri arasındaki farklılık evrimin işlemesi için birincil olarak gereklidir. Ancak türün bireyleri arasındaki farklılıkların kalıtsal olanları (örneğin boy) evrim sürecinde rol oynar. Ve son olarak ayıklanma, çevre koşullarının gerektirdiklerine sahip olup olmamaya belirlenir.

Neyin evrildiği sorusu büyük ölçüde temel sorun gibi gözükse de, daha da problematik olan pek çok şeyin aynı anda evriliyor oluşu; örneğin, genler içinde buldukları hücrelere uyum sağlarken hücreler birbirlerine, hayvanlar diğer hayvanlara ve parazitlere uyum sağladılar. Diğer bir deyişle analiz ettiğimiz ünitenin kendisi evrimsel baskıya maruz kaldığı gibi, diğerlerinin maruz kaldığı baskının da bir parçasıdır. Burada üzerinde durulması gereken nokta çevresel koşulların evrimsel süreçten, analiz biriminin de (örn, insan) çevresel koşullardan bağımsız olmadığıdır. Bu durum bizi geleneksel bir yanılığdan, çevresel koşulların sadece ekolojik koşulları içerdiği fikrinden, alıkoymalıdır.

Evrimsel psikoloji insanın zihin-davranış bütünü evrensel mekanizmalarla -ki bu mekanizmalar evrim süreci içerisinde doğal ayıklanma yolu ile seçilmiştir- açıklamaya çalışır.

Evrimsel perspektiften, 'davranış' çevreye uyum açısından değerlendirilir. Uyum, evrim literatüründe, yaşamak ve genlerini bir sonraki nesle geçirmek. Bu bağlamda evrimsel psikoloji davranışı insan türünün mümkün olan tüm evrimsel geçmişini göz önüne alarak değerlendirir. Bugünkü koşullarda davranışın uyumlu ya da uyumsuz olması sorgulanmaz. Bugüne kadar varolan davranışsal biçim tam da bu nedenden dolayı -bugüne kadar varolmayı başardığı için- uyumlu kabul edilir. Sorulacak soru bu davranışın 'neden' varolduğudur? Geri dönüş...

**Bilim insan aklının,
akıl evrim
sürecinin bir
kurgusu. İşte geri
dönüş de tam bu
noktada başlıyor.
Bilim nasıl
sorusuna cevap
verebilmek için
sadece insan aklını
değil onu vareden
süreci de
beraberinde
masaya yatırmış
durumda.**

Evrimsel psikolojinin özündeki düşünce, evrimin insan beynini bulunduğu çevreye uyumlu davranışlar ortaya koyacak şekilde biçimlendirmiş olmasıdır. (Burada dikkat edilmesi gereken nokta doğru /yanlış, ahlaklı/ahlaksız davranışlar...vs.gibi ayrımların tartışılmadığıdır. Uyumlu davranışlar soyun devamını sağlayan davranışlardır.)

Evrimsel psikoloji, herhangi bir konuda (örn, sosyal davranış, akıl yürütme...vb. gibi) özel bir çalışma alanı değildir; psikolojinin alanına giren herhangi bir konuyu mercek altına yatan bir yaklaşım biçimi, bir sorgulama şeklidir. Bu söylediklerimizi somutlamak için bir örnek verip bu örneğe evrimsel bir bakış atalım: Erkeğin kadın üzerindeki cinsel kontrolü ve özellikle tarım toplumlarındaki kadına ilişkin namus kavramı.

Erkeğin kadın üzerindeki cinsel kontrolü ve özellikle tarım toplumlarındaki kadına ilişkin namus kavramı.

bilgi	Bu davranışsal-bilişsel biçim (erkeğin kadının cinselliğini kontrol eden biçimlerin tümü) ve ahlaksal yapılanma (namus) insan topluluklarında varolmaktadır.
çıkarmı	Bu davranışsal-bilişsel biçim ve ahlaksal yapılanma evrimsel süreç içerisinde uyumludur.
bilgi	Uyum, çevrenin yarattığı problemlere cevap verilmiş olmak böylece yaşamak ve üremekle ölçülür.
çıkarmı	Bu davranışsal-bilişsel biçim ve ahlaksal yapılanma çevresel problem(ler) çözümlü olmuştur.
SORU	Hangi çevresel problemlere çözüm olmuştur.
bilgi	Bebeği kadın doğurur erkeğin böyle bir işlevi yoktur!
çıkarmı	Kadın doğurduğu bebeğin kesin olarak kendisine ait olduğunu Kendi genlerini taşıdığına bilir. Erkek doğan çocuğun kendisinden olduğundan emin olamaz.
bilgi	Kadın ve erkek doğan çocuğun yaşayabilmesi için yatırım yapmak durumundadırlar. Bu yatırım özellikle yerleşik yaşantıyla beraber artmıştır (örn, miras).
çıkarmı	Kadının aksine erkek yaptığı yatırım kendi çocuğuna gidip gitmediğini kesin bir şekilde bilemez.
!!!RISK	(erkek için) Başkasının çocuğuna, yani başkasının genlerine, bilmeden yatırım yapmak. Evrimsel anlamda başarısızlık ve soyunun tükenme tehlikesi.
sorun	Erkeğin eşinden olan bebeğin kendi genlerini taşıdığına emin olamaması.
çözüm	Kadının cinselliğini kontrol etmek ve sınırlamak. (bireysel düzeyde) Namus. (toplumsal düzeyde)

Bu örnekte çok çok basit bir şekilde somutlandırılmaya çalışıldığı gibi, evrimsel psikoloji davranış biçiminin niye var olduğunu, hangi çevresel koşulların onu varetmiş olduğunu sorgulamaktadır. Burada tümüyle dikkat edilmesi gereken önemli noktalar vardır:

Herhangi bir davranışın evrimsel anlamda bir 'neden'inin olması birey ya da toplum bazında bu 'neden'in farkında olunması ya da bu biçimlerin çevresel koşullar göz önüne alınarak uygulandığı anlamına gelmez. Bilinçsizce değil ama bilincinde olmayarak evrimsel geçmişimizi taşıyoruz.

Bir davranış biçiminin, zihinsel fonksiyonun, ahlaksal yapının ya da inancın evrimsel süreç içerisinde çevresel problemlere çözüm oluşturması ya da böyle olduğunu öne sürmek onu aklamaz, haklı çıkarmaz ya da bu amaçlı değildir.. Aksine, evrimsel psikolojinin ortaya koyduklarının önemli bir getirisi vardır: Farkındalık ya da bilinç. Hayata dair, insana dair çirkin olanları düzeltmekte yapıcı bir basamaktır. Bir şeyi değiştirebilmek ya da önlemek için önce onun neden ve hangi koşullarda varlabildiğini bilmek. İrk ayrımı, nefret, tecavüz... vb.nin nasıl, hangi koşullarda evrimleştiğini bilmeden bunları düzeltmede ne kadar başarılı olabiliriz? Soruyu başka yönden soralım. Bunları bilmek ne getirir? İnsanı diğer canlılardan ayırt eden onun gelişmiş bilinci, zihinsel işlevleri ya da bilişsel kapasiteleridir. Bu durum davranış mekanizmalarını kontrol edebilme, davranış modellerini karşılaştırma, ayıklama, değiştirme...vb. yetileri de beraberinde getirir. Ancak bu yetileri uygulamaya koymak, değiştireceğimiz şeyin ne olduğunun farkında olmayı gerektirir.

Evrimsel psikolojinin konusu çok kaygandır, çünkü insan davranışı çok bileşenlidir. Belirli bir davranışın evrimsel koşullarda uyum değerinin olduğunu göstermek ya da evrimin davranış sistemi üzerinde nasıl bir değişime yol açtığını söyleyebilmek evrimsel psikolojiyi kendi içinde çok yönlülüğe zorlamaktadır. Bunun yanında, davranış sistemi üzerinde evrimden bağımsız ya da fazlasıyla dolaylı olası etkileri görebilmek böylece ele alınan olguyu bütünsellik içinde açıklayabilmek evrimsel psikolojinin diğer bilimlerle özellikle sosyal bilimlerle beraber çalışmasını gerektirir. Diğer taraftan, tüm diğer sosyal bilimler ya da perspektifler de ele aldıkları olguyu - bireysel ya da toplumsal bazda insanı- anlamaya, açıklamaya çalışırken onun evrimsel bir geçmiş olduğunu göz önüne almak zorundadırlar.

Evrimsel psikolojinin konusu çok kaygandır, çünkü insan davranışı çok bileşenlidir. Belirli bir davranışın evrimsel koşullarda uyum değerinin olduğunu göstermek ya da evrimin davranış sistemi üzerinde nasıl bir değişime yol açtığını söyleyebilmek evrimsel psikolojiyi kendi içinde çok yönlülüğe zorlamaktadır.

Esrarlı Bir Dönüşün Başlangıç Hali

Uğur Kömeçoğlu

ukomec@bilgi.edu.tr

delgömleği

okyanusun üstüne ince bir
dalış arzulayan kırılğan
ruhları; kutlu mekanların
arka bahçelerinde esir
kalanları; isyancı ateş
böceklerini; iç içe otuz üç
boyut tel titretenleri; toprağa
perçinlenmiş narin kolları;
sürgit kendini çeliklerle
kelepçeleyen kristal elleri;
aynalı dedeleri; bulut
üfleyenleri; cam yoğuranları;
tarhana çorbasında simit
arayan sübyanları; temiz ve
serin yorgan özleyenleri; su
üstünde kırmızı nota
bekleyenleri; su altında
çırpınanları; misket
parlatanları; mermer
tartanları; kar mantarlarını;
sansar saranları; uçarak
kaçanları; söz sarraflarını;
uçurum savaşçıları; serseri
ve serazat ruhları; afyon
patlatanları; dar dar
daralanları; yar yar
şehriyarları; mavi gecelikli
diyarları; dert derleyenleri;
derman ışıldaklarını; şehrayin
saçanları; hayalin
derinliklerine sefer
düzenleyenleri; hassas kalp
ibresi arayıcılarını; fena
mülküne ibretle nazar kılan
canları; hüznü ses
arayanları; hayatı sekir
halinde yaşayanları; yorucu
faraziye dizeneri; bilmece

*"Mana avlamayı sevenler geri dönebilirler. Keskin nazarlara can feda, veyl olsun boş bakanlara;
nefret binlerce nefret hicranın ve cehlin yüzüne."*

Giriş İçin Efsunlu Sözler ve Dönüşe Dair Bir İstek Listesi

"Eydedeler niye geldiniz, seni görmeye geldik" diyen babaanneli gece yarılarında korktuğu anlarda uzak denizlerdeki köpüklü dalgaları suda yüzen koyun sürüsü zanneden torunların üstüne gökten hiç elma düşmedi, içimiz içimize sığıverecekken "onlar eremedi muradına biz gidelim kendi kervanımızla" diye güredik. Geceler hep dost olsun istedik.

Karanlığı inleten ıssızlık, siyah boşluğu yırtan dallar, bütün bir evreni isteyen gül gülistan gönüller, sessiz kelimeleri açıp uykudaki büyük boşluğun masalını yazarken, o siyah gözlerin gürültülü kapanışı çağılıti histerik çırpınışların sonsuza açılan karanlığıyla birleşsin; iki kanatlı büyük kapıdan meczuplar geçerken kelimelerin kıfayetsizliği çığlık çığığa seni çağırısın, martılar bir bir dökülürken, uzat ellerini saralı çöl göklerine, bütün ruhaniler düş görmekteyken yedi kat semayı dev zümrüt-ü ankarların kanat sesleri inletsin, kalbin küt küt çarparken sihirli sözcükleri unutma ve saklı hazinelere bir adım kalsın, derin okyanusların diplerinden hayalet gibi süzülüp bir lahzada semavileşen büyücüler Tibet manastırlarının gizli dehlizlerinde "dem bu dem" diye haykırırken buz gibi mermerlerin üstünden koşup kristal kapıları eriterek yaman labirentleri geçsinler ve Lusifer'in askerleriyle vuruşup cam kumları kem gözlerle savursunlar, ötelerin ötesine yakut anahtar saçınlar ve sen ten kafesini dağıtırken vuslat şarabı sızsın, gözlerden kan damlarken ruhun boşlukta taş gibi düşsün, bütün mefluç beyinlerin dokuları açılsın, meyus gönüller aşk umuduyla teselli bulsun. Gamlı kainatın beyaz kanatları, ataete bir son verin, hayal hızında uçun, yetişip el verin, merhametle kucaklayın, geri dönün ve geri döndürün:

okyanusun üstüne ince bir dalış arzulayan kırılğan ruhları; kutlu mekanların arka bahçelerinde esir kalanları; isyancı ateş böceklerini; iç içe otuz üç boyut tel titretenleri; toprağa perçinlenmiş narin kolları; sürgit kendini çeliklerle kelepçeleyen kristal elleri; aynalı dedeleri; bulut üfleyenleri; cam yoğuranları; tarhana çorbasında simit arayan sübyanları; temiz ve serin yorgan özleyenleri; su üstünde kırmızı nota bekleyenleri; su altında çırpınanları; misket parlatanları; mermer tartanları; kar mantarlarını; sansar saranları; uçarak kaçanları; söz sarraflarını; uçurum savaşçıları; serseri ve serazat ruhları; afyon patlatanları; dar dar daralanları; yar yar şehriyarları; mavi gecelikli diyarları; dert derleyenleri; derman ışıldaklarını; şehrayin saçanları; hayalin derinliklerine sefer düzenleyenleri; hassas kalp ibresi arayıcılarını; fena mülküne ibretle nazar kılan canları; hüznü ses arayanları; hayatı sekir halinde yaşayanları; yorucu faraziye dizeneri; bilmece bildirmece yazanları; elmas yitirenleri; üzüm bağlarını okşayanları; anne göğsü arayanları; beraber ağlayan yolcuları; vıranede gömülü hazineleri; ince endamlıları; belinde ince belli bardak şıkrıdatanları; şıpıdık terlik giyenleri; şerare kucaklayanları; hop oturup hop kalkınları; zembille damdan atlayanları; latife dirilteneri; müptela-i gama soranları; tavşan kanı çay demleyenleri; kırk gün temaşa edenleri; serfuru eyleyen saf nazları; Mehlika Sultan aşklarını; kalbine tecelli edilenleri; sıfatları tenzih edenleri; gücüyle kainat titreten aşıkları; sırta kadem basanları; ey sırr-ı vücud-ı bivücut diyenleri; cihanlar kendisinde matvî olanları; azamet deryasına dalanları; nadanlarla sohbet edenleri; Munzur dağının muzur çocuklarını; yer altı çirkinlerini; cin çarpmışa dönenleri; maruzat günlerini; masum Anadolu'yu; Atlantis mutantlarını; Kaf Dağı'nın sakinlerini; Aztek esirlerini; güneşe tapan İnkaları; İspanyol vahşilerini; Cabilisa'ya bir mil yaklaşanları; Pandion şovalyelerini; dikene ipek salanları; ısırgan otu dövenleri; ün şan şerleyen şerbetlileri; şeker şerbet ağızları; zümrüt zeberecet gerdanları; davudi sesle gazel okuyanları; dünya saltanatıyla mağrur olanları; avare seyyahları; yay gibi kaşları; ağızından bal damlayanları; peşin hükümlü med-ceziricileri; yunuslara kement atanları; ipek yüklü kervanları; hazan yüklü bulutları; çile çağlayanları; al yazmalıları; dört işlem sağlayanları; menekşe kokulu mektup yollayanları; koynunda güvercin saklayanları; ayna parlatanları; sırlayıp sürenleri; yar saklayanları; kısmet bağlayanları; sır faş eden fahişeleri; sirmaları ateşle boyayanları; kar toplayan gedaları; kürr-e arzı bomba yapıp patlatanları; yaban atı kovalayanları; beyaz atlara binip gidenleri; İstanbul'a dönmeyi sevenleri; üryan gidenleri; yarıdan öze sevdiği olanları; gözlerin sussun diyenleri; elf görenleri;

bildirmece yazanları; eimas
 yitirenleri; üzüm bağlarını
 okşayanları; anne göğsü
 arayanları; beraber ağlayan
 yolcuları; viranede gömülü
 hazineleri; ince endamlıları;
 belinde ince belli bardak
 şıkırdatanları; şıpidik terlik
 giyenleri; şerare
 kucaklayanları; hop oturup
 hop kalkanları; zembille
 damdan atlayanları; latife
 diriltenerleri; müptela-i gama
 soranları; tavşan kanı çay
 demleyenleri; kırk gün temaşa
 edenleri; serfuru eyleyen saf
 nazları; Mehlika Sultan
 aşıklarını; kalbine tecelli
 edilenleri; sıfatları tenzih
 edenleri; gücüyle kainat
 titreten aşıkları; sırta kadem
 basanları; ey sırr-ı vücud-ı
 bivücut diyenleri; cihanlar
 kendisinde matvi olanları;
 azamet deryasına dalanları;
 nadanlarla sohbet edenleri;
 Munzur dağının muzur
 çocuklarını; yer altı
 çirkinlerini; cin çarpmışa
 dönenleri; maruzat günlerini;
 masum Anadolu'yu; Atlantis
 mutantlarını; Kaf Dağı'nın
 sakinlerini; Aztek esirlerini;
 güneşe tapan İnkaları;
 İspanyol vahşilerini;
 Cabilsa'ya bir mil
 yaklaşanları; Pandion
 şovalyelerini; dikene ipek

gözüne sürme çekenleri; terine zülûf telleyenleri; tene ram olanları; terki terk eyleyenleri; terliksi
 varlık seyredenleri; veraların verasını; Genç Werther'in Acıları'nı; bedduaya ver yansın edenleri;
 deve tabanı besleyenleri; tabanları kum çekenleri; harpten çıkanları; alâmete binenleri; arp
 titretenerleri; ağzım dilim kurusun diyenleri; tadı damağında kalanları; kıyamete göçenleri; gayya
 kuyusuna dalanları; büyümlü beyanlar söyleyenleri; gönül abad etmek isteyenleri; serhat azat
 edenleri; feyyaz iklim arayanları; aşk-ı muhabbet yolcularını; kuşları alamet-i farika bilenleri; kızıl
 kıyamet kaçanları; gam izhar etmeyenleri...

Gamlı kainatın naz kuşanmış hazan yüklü kanatları geri dönün ve onları geri döndürün, hepsini
 zulümden kurtarın. Ordularımız yakamoz avında, zehir zemberek zebaniler karşısında dost bivefa,
 devran bisükun, dert çok, derman yok, düşman kavi, talih zebun.

***

Yedi boyutlu ve yedi mekanlı bir evrenin üç boyutlu birinci aleminde Zümrüt dün gece gördüğü
 rüyaya anlam vermeye çalışıyordu. Rüyasında, ucunda güneşli bomboş bir kumsal uzanan dik
 toprak yokuştan aşağı inmekteydi, kuvvetle esmekte olan rüzgar inmesini engellemeye çalışıyordu,
 nihayet adımlarını zorlayarak kumsala vardığında içini büyük bir huzurun kapladığını hissetmişti,
 önünde engin pırlıtlı bir deniz uzanmaktaydı, ileride yere devrilmiş uzun direkli bir lamba dikkatini
 çekti, lambanın yanına geldiğinde kumların üzerine uzandığı halde onu yere bağlayan renkli kablo
 yığınlarının kopmadığını ve direğin dibinden salkım saçak çıktıklarını gördü, direğin ucundaki
 lamba ise yıkılmışlığın tüm perişanlığına rağmen ışıltılı sarı ışıklar saçmaktaydı. Üzüntüyle renkli
 kabloların üzerine eğilmişken muhteşem güzellikte kızıl saçlı bir meleğin kendisine doğru
 yürüdüğünü farketmişti ki uyandı.

Zümrüt bir sigara daha yaktı, ayazda üşüyen fakir çocuklardan daha yalnız hissetti kendini,
 Nikolaki'nin mahur saz semaisi gözlerine dumanlarla birlikte karıştı, gözyaşları yedi kez inledi,
 ruhunu sikan kocaman elleri ısırıldı, beş şekerli kahvesi buz gibi olmuştu, kahvesinden bir yudum
 alarak "bu ne böyle şerbet mi" diyen ismini bile hatırlamadığı bir kadına sinir oldu, bol şekerli kahve
 içen tüm tanıdıklarının sevecenliğini düşündü, küllerle bulamaç olan göz yaşlarının hareketini
 izledi, hepsini kıvranan bir yaratığa benzetti, neyin hüznü ses beynindeki uğultuyu
 bastıramıyordu, demir parmaklıkları pencerelerden sızan karanlık, lambasına hain saldırılar
 yapmaktan vazgeçerek geri çekildi; binlerce sestem bir tanesi diğerlerini bastırarak ufuk-i ezelde
 doğan bir güneş, gider mi acep zevale doğru diye tınladı, dumanlar güneşe göç var da kalan biz
 miyiz diye karşılık verdi, kızın düşünceleri gene yumak oldu, duvar kağıtlarının desenlerinden
 yalvararak bakan ve hararetili titreyişlerle çıkmak isteyen yapraklara, gözleri çaresiz bakışlarla derin
 işlemler geçtikten sonra hepsini isteksizce yerlerine perçinledi, sigarasıyla bir saç teli yaktı,
 kocaman eller tekrar hareketlenmeye başlayınca yerinden kalktı, üstünde Kek yazan bir CD buldu,
 kuzular cennete keçiler cehenneme gider diyen yabancı şarkıyı hatırlayıp albümün sıkıntıyla yerine
 koydu; ısrarla telefona yönelen ellerine bakarken erken uyumanın hasretini çekti, uyuklu bir sesle
 konuşan şöförden taksici istedi. Özen sokak Yuvam apartmanı demekten ne kadar sıkıldığını bir kere
 daha düşündü; gene taksiciyi bekleteceğini düşünerek kendine kızdı; mavi jean üstüne beyaz bir
 t-shirt giydi, makyaj yapacak vakit yoktu, gereksiz yere iki ayağını bir pabuca sokma durumundan
 kendini hiç kurtaramayacağını düşünerek gülümsedi, serçe parmağına Beyoğlu'nun sokaklarında
 yatan yarı akıllı yarı deli bir berduştan epây para sayarak aldığı üçgen gümüş yüzüğü takıp, kırmızı
 ayakkabı giymenin yaratacağı rahatsız bakışlara katlanmayı düşünerek kendini dışarı attı; yan
 inşaatı koruyan köpekler yine tedirgin etti, uyuklu taksiciye klasik kusura bakmasını çektikten sonra
 camı çok az araladı, Taksim'e dedi, çakmak yerine kibrit kullanmanın verdiği aptal harbilikle
 sigarasını yaktı, cam aralığından üşüşen bulut cinlerine bir Felak bir Nas okudu, kıvrılarak kaçışan
 cinler yandaki cipin camlarına doğru süzöldüler. İstanbul'un nemli havasını seven karagöz balıkları
 taksinin etrafında üç pike yaptıktan sonra bulut cinlerini yuttular, kuyruk sallayarak Zümrüt'e
 göz kırptılar, aniden kıvrılarak nemli gök balıkları gelmeden Boğaz'ın tuzlu sularına doğru
 sıvıştılar. Zümrüt saat gece ikiyi geçmekteyken ne halt etmeye dışarı çıktığını düşünüp baş
 parmağının etlerini tırnaklamaya devam etti; olsundu, bugün de cumartesiydi, sanki günleri ayırt
 edermiş gibi. Ensesine hararet salan kömür karası saçlarını siyah bir bantla topladı, taksicilerin arka
 koltuktaki en ufak hareketliği sezme reflekslerini tekrar gözden geçirdi.

Dolunay bütün ihtişamıyla ışık saçarken gecenin Zümrüt'e hazırladığı sürprizleri yıldızlara fısıldadı.
 Yıldızlar, bulut cinlerinden başka kimsecikler farketmediği halde yedi saniye ışıklarını söndürüp
 karanlığın kıvrımlarında dolaşarak bu kara gözlü kıza aynı anda nazar ettiler, alınına noktadan
 küçük mavi bir iz kondurdular, bütün bir sema ve melekut alemi her nokta cevval, her zerre raksan,
 uçup gider visale doğru diyerek iç geçirdi, sonra da yıldızlar hiçbir şey olmamış gibi pırlıdamaya
 devam ettiler. Zümrüt, Beşiktaş'a doğru inerken ortaya çıkan Boğaz sularının üstündeki bulutlarda

salanları; ısırgan otu
 dövenleri; ün şan şerleyen
 şerbetlileri; şeker şerbet
 ağızları; zümrüt zebercet
 gerdanları; davudi sesle gazel
 okuyanları; dünya saltanatıyla
 mağrur olanları; avare
 seyyahları; yay gibi kaşları;
 ağızından bal damlayanları;
 peşin hükümlü med-
 cezircileri; yunuslara kement
 atanları; ipek yüklü
 kervanları; hazan yüklü
 bulutları; çile çağlayanları; al
 yazmalıları; dört işlem
 sağlayanları; menekşe kokulu
 mektup yollayanları;
 koynunda güvercin
 saklayanları; ayna
 parlatanları; sırlayıp sürenleri;
 yar saklayanları; kısmet
 bağlayanları; sır faş eden
 fahişeleri; sırmaları ateşle
 boyayanları; kar toplayan
 gedaları; kürre-i arzı bomba
 yapıp patlatanları; yaban atı
 kovalayanları; beyaz atlara
 binip gidenleri; İstanbul'a
 dönmeyi sevenleri; üryan
 gidenleri; yardan özge sevdiği
 olanları; gözlerin sussun
 diyenleri; elf görenleri;
 gözüne sürme çekeneri;
 terine zülûf telleyenleri; tene
 ram olanları; terki terk
 eleyenleri; terliksi varlık
 seyredenleri; veraların-
 verasını; [...]

pusuya yatmış nemli gök balıkçılarının gümüş zıpkinlarına ateş topları göndermekle meşguldü...

Yedi saniye önce ise her biri dünyamızdan milyonlarca daha büyük gök cismini ihtiva eden galaksilerden birinde, çok uzak zamanlardaki bir alemde Yebantin isimli küçük göl kasabasının sakinleri suyun kenarında telaşlı büyük bir ateşin etrafında içiçe yedi halka şeklinde muntazam çemberler yapmışlar liderleri kızıl saçlı Lunserit'i beklemekteydiler. Aynı anda Lunserit cam evin yedinci katının penceresinde karanlık semaya inşirah veren dolunayın ağıladığını mı yoksa güldüğünü mü anlamaya çalışıyordu ki bütün yıldızların söndüğünü gökyüzünün bir anda lekesiz siyah bir atlasa dönüştüğünü farketti ve dehşetengiz bir heyecanla sarsıldı. Yeni bir dönüşten haber vardı. Ay ışıklarıyla oynayan göl yüzeyi baştan aşağı dalgalandı. Aynı anda ortaya çıkan ılık ama kuvvetli bir rüzgar Yakamoz ağaçlarının küçük cam yapraklarını şıkırdattıktan sonra uzun saçlı Yebantin halkının gökyüzüne çevrilmiş keskin hatlı yüzlerini yaladı ve ateşi söndürdü. Muntazam halkanın fertleri bir anda ayaklandı ve yıldızlar yeniden parlamaya başlayınca sevinçten dillerini yutmuş gibi birbirlerine sarılmaya başladılar. Bir çırpıda yedinci kattan aşağıya uçan Lunserit halkanın ortasına küllerin üstüne ayak bastı. Yebantinliler sevinç gösterilerini bırakıp saygıyla Lunserit'i selamladılar ve huşu içinde dinlemeye başladılar.

Zümrüt anlam veremediği bir içgüdüyle Dolmabahçe Sarayı'nın hiç açılmayan beyaz kapısının önünde taksiden indi, Taksim bekleyecekti. Saray bahçesinin büyük duvarları kızı yutacakmış gibi önünde dikilmekteydi. Duvar boyunca yürümeye başladı, hüznüle akan boğaz sularının kokusunu içine çekti, çınar ağaçlarının yaprakları pür sevinç raks ediyordu, gövdeleri muhabbet dolu heybetli duruşlarıyla üstlerine kazanmış kalpleri çarpıyordu, karşı kaldırımında iki siyah sokak kedisi sıska gövdeleriyle gündüz kalabalığının tükenmesinden memnun bir halde karanlığı iskeleye doğru çekiştirirken cılız mırıltılar çıkarıp semiz balıkların hayaliyle avunuyorlardı, Zümrüt ellerini duvara sürterek yürüyor, bastırılmaz bir istekle sarayın bahçesine girmek istediğini hissediyordu, bu derin arzuya kendisi de pek mana veremeyerek kafasında çarpıp duran Nirvana ritimlerini susturdu, bir an sarmaşıklar, hareket eden on bin kolları bir canlı gibi göründü, yerlere kadar sallanan bu yeşillikler birbirlerine bakıp saray hayaletleriyle fısıldaştıktan sonra sihirli sözcükleri kıza doğru üflediler, Zümrüt, kollarını uzatan sarmaşıklara kulağını verdi ve onların peşinden sözcükleri tekrar etti:

Elem-i teessürle geçer leyl-ü neharım

Biçare gönül ne ile def-i keder etsin

Aynı anda kırmızı pabuçlarının üstünde bir hareketlenme oldu, bacağını uzatınca ayaklarının içeri girdiğini farketti, duvarın dibinde bir kişinin geçebileceği kadar bir delik açılmıştı. Yere oturdu, önce ayaklarını en son da kollarını geçirecek içeri giriyordu ki serçe parmağı duvarın iç yüzüne bir an takıldı, üçgen gümüş yüzük, küçük hüznüle bir çınlamayla duvarın dibine doğru yuvarlandı, içeri adım atmıştı, geri uzanıp yüzüğü almasına fırsat kalmadan duvardaki delik kapanıverdi, umutla tekrar söyledi:

Elem-i teessürle geçer leyl-ü neharım

Biçare gönül ne ile def-i keder etsin

Nafile, açılmadı. Sarmaşıklar boğazın derin sularında en müstesna sedifler içinde incileşen küçük taşların seslerine kulak kabartarak ölümcül bir hareketsizliğe büründüler. Zümrüt, yaşlı berduşun yüzündeki hüznüle çizgileri anımsarken yüzük için üzülmekten vazgeçti. Az ilerideki gururlu ve şişman ortancalar yumuşakça okşanmayı bekleyerek tebessüm ettiler. Bahçedeki beyaz kuğu heykelleri donuk ve mahmur bakışlarla Zümrüt'ü daha çok cebzetteler.

Aynı anda Beyoğlu' nun partial giysili tinercileri parlak metalik tenleriyle caka satan keskin parfümlü kadınları buram buram içlerine çektiler. Mendil çocuklar turistlerin ayaklarına dolandılar. Kara bulutlar kara tenlilerle İstiklal' in ortasına göktüler, ecstasye patlatmış yeni gençler kırmızı boya saçlarıyla vücutlarını yeni şehvetlere saldırdılar, zevkhanelerin pis kokuları kara bulutlara karıştı. Pezolar kırmızı kravatlarına koca burunlarını sildikten sonra hararet avına çıktılar. Kırmızı gagalı gri kanatlı büyük karanlık kuşları ışık hızıyla caddeyi geçerken mendil çocukların en küçüğü bir kanat yakalayarak havalandı ve bir süre sonra kuşlarla birlikte Galata Kulesi'nin üstüne kondu, bütün mendillerini göğe üfleyp martı yaptı. Kağıt martılardan birini sadece Boğaz' ın üstündeki bulutlarda yaşayan saçsız beyaz sakallı gök arzuhalcisi şefkatle yakaladı, küçük mavi kalemini martıyı incitmeden üzerinde gezdirerek sihirli mesajı yazdı ve bir an önce yeniden havalanmak isteyen kuşu serbest bıraktı. Zümrüt sarayın bahçesindeki cansız kuğuları okşamaktayken kağıt martı aceleyle uçup kuğulardan birinin kanatlarına kendini sıkıştırdı. Aynı anda Zümrüt'ün elinin sihirli mesaja uzandığını gören Yebantin ülkesinin saf ruhları geri dönecek bir kutluva daha yıldızlarla birlikte pür sevinç mersiyeler yazmaktaydılar.

(Başlangıcın Sonu)

Herşey, ünlü bir türkücünün İstanbul'daki bir huzurevinde verdiği konseri izlemeye giden muhabir arkadaşın anlattıklarıyla başladı. Konser sonrasında huzurevi sakinlerine düşüncelerini sorup, iki satırlık bir haber yapmaya çalışan arkadaşımız, Lütfü amcanın sözlerini duyunca şaşırıp kalmış. Bu sevimli ihtiyar, arkadaşımıza, bu konserlerin reklamdan başka bir şey olmadığını, gerçekten halkla içiçe olmak isteyenlerin, tıpkı bir zamanlar kendilerinin yaptığı gibi turneye çıkıp, kasaba kasaba, köy köy dolaşmaları gerektiğini söylemiş. Meğer adam bir zamanların ünlü komedyenlerinden biriymiş.

Cem çoktan dönmüş olmalıydı.

İşi söz konusu olduğunda öylesine özenli davranır ki, bu gecikme beni meraklandırıyor. Dün akşam yola çıkarken bütün çalışma programımızı yapmıştı: "Ben köye gidip, adamdan ayrıntıları öğreneyim. Sen de Lütfü amcanın anlattıklarıyla burada duyduklarımızı karşılaştırıp, öyküyü yazmaya başla. Yarın sabah erkenden gelirim. Uçağın kalkış saatine kadar genel hatları belirleriz. Şirkete gidince de son halini verip, akşama malı Tunç ağabeyin masasına koyarız."

Uçağımızın kalkmasına beş saat var ve Cem'den hâlâ haber yok. Cep telefonu da cevap vermiyor. Elim kolum bağlı bekliyorum.

Yaklaşık dört yıldır aynı yayın grubunda çalışıyoruz. Ben geçen yıla kadar gazetede idim. O hep dergi grubunun altın çocuğu oldu. Küçük bir olaydan bile, ilgi çekici bir haber yaratabilir. Geçen yıl bir gün gazetede otururken, sık sık yaptığı gibi istihbarat toplamak için yanıma geldi. Uyuşturucu ticaretiyle ilgili bir haberin peşindeydi. İki gün beraber çalıştık. O haftanın dergisinde, yazıyı ikimizin imzasıyla yayınlamıştı. Benim gibi isimsiz bir gazeteci için, tahmin edemeyeceğiniz bir gururdu bu. Şirketin koridorlarında deliler gibi koşup, dergi grubunun bulunduğu kata teşekkür etmeye gittiğimde, bana hayatımı değiştiren o üç kelimeyi söyledi: "Artık beraber çalışıyoruz." Derginin genel yayın yönetmeni Tunç beye, benim çok yetenekli, kalemi kuvvetli bir genç olduğumu, (Cem benden altı yaş büyüktür.) dergi kadrosuna alınmam gerektiğini söylemiş. "Altın Çocuğu" kırmak istemeyen Tunç bey, bizim şefle konuşup, benim dergiye geçme işimi bir günde halletmişti. O günkü sevincimi size anlatamam. Yıllardır isimsiz bir gazeteci olarak koşturun ben, bir anda dergiler grubunun en acar ismiyle çalışacak olan "Altın Çocuğun Yardımcısı" konumuna gelmişim.

Kasabadan şehir merkezine gitmemiz en az bir saat sürer. Yani üç saat içinde dönmemiş olursa uçağı kaçırabiliriz. Bu düşünce aklıma geldikçe delirecek gibi oluyorum. Aylar öncesinden bu akşam için program yapmıştık. Cem, Esra, Sinem ve ben bu akşamı birlikte, Esra'nın evinde geçirecektik. Acaba onları arasam mı? Ama buna hiç gerek yok. Cem, işi sözkonusu olduğunda öylesine özenli davranır ki mutlaka zamanında gelecektir.

Daha önce Doğu'yu hiç görmemişim. Bu kadar güzel olabileceğini tahmin etmezdim açıkçası. Dışarıda lapa lapa kar yağıyor ve buz gibi bir hava var. Ama kasabanın bu en güzel oteli sıcak. Şu anda Cem'i düşünmeyi bir kenara bırakmalı ve kasetten Lütfü amcanın anlattıklarını dinleyip, deşifre yapmalıyım. Aslında gerçek adı Lütfü değil. Kendisi bu ismi kullanmamızı istedi. Olaydaki kişilerin ve yerlerin adını ya saklayacağız ya da değiştireceğiz. Çünkü bundan kırk yıl önce, bu kasabada yaşanan olayın kimi kahramanları hâlâ hayatta, kimilerinin soyadları da zaman içinde meşhur olmuş çocuklarında yaşıyor. Bizim amacımız birilerini gündeme getirmek ya da incitmek değil. Sadece ilginç bir olayın izini sürmek. O yüzden Lütfü amca bize olayları anlatmadan önce, "kimlik açıklamama" şartını koştuğunda, itirazsız kabul ettik.

Her zaman yanımda taşıdığımız küçük su ısıtıcısını fişe takip su ısıtıyorum. Plastik bardakta kahve içmekten nefret etsem de, şu anda başka seçeneğim yok. Kafamı toparlamalı ve Cem gelene kadar, öykünün genel hatlarını çıkarmalıyım.

Herşey, ünlü bir türkücünün İstanbul'daki bir huzurevinde verdiği konseri izlemeye giden muhabir arkadaşın anlattıklarıyla başladı. Konser sonrasında huzurevi sakinlerine düşüncelerini sorup, iki satırlık bir haber yapmaya çalışan arkadaşımız, Lütfü amcanın sözlerini duyunca şaşırıp kalmış. Bu sevimli ihtiyar, arkadaşımıza, bu konserlerin reklamdan başka bir şey olmadığını, gerçekten halkla içiçe olmak isteyenlerin, tıpkı bir zamanlar kendilerinin yaptığı gibi turneye çıkıp, kasaba kasaba, köy köy dolaşmaları gerektiğini söylemiş. Meğer adam bir zamanların ünlü komedyenlerinden biriymiş. Arkadaşımız, bize bu adamın sert çıkışını anlattığında önce hepimiz güldük, unutulmuş olmanın isyanıyla saldırgan davranıyordur diye

Bir gece şaraba
sigarayı meze
yapıp kafaları
çekerken,
anlattığım
fıkralara, yaptığım
taklitlere bayıldı.
İşte yıllarca bütün
Türkiye'yi güldüren
komedi ikilisi
"Yaramazlar" o
gece doğdu. Ertesi
gün Orhan
tiyatroya gelip, o
gece bir düğün
salonunda sahneye
çıkacağımızı
söyledi. Ne kıyafet
var, ne de
program.
Kıyafetleri
tiyatrodan ödünç
aldık. Akşama
kadar da iki türkü,
iki fıkra hazırlayıp,
sahneye çıktık.
Çıkış o çıkış, bir
daha da inemedik
zaten.

düşündük. Ama Cem, bu olayda "iyi haber" kokusu almıştı. Ertesi sabah erkenden huzurevine gittiğimizi söylememe gerek var mı?

"Sence eski bir komedyenin yıllar önce yaşadıkları haber değeri taşır mı? Ne olmuş olabilir ki? Bir cinayet mi, kaçakçılık mı, umutsuz bir aşk öyküsü mü? Sanmıyorum. Bir ihtiyarın gençlik anıları sence haber midir?"

Huzurevinin kapısından girerken, Cem'e böyle demiştim. O da, cebinden çıkardığı küçük bir kağıt parçasına bir şeyler karalarken, "Herşeyden önce eski bir sanatçının huzurevinde olması haberdir. Ayrıca ilginç şeyler anlatacağına da eminim." demişti. Şimdi, o günden beri cüzdanımda taşıdığım bu nota bakarken, yüzüme bir gülümseme geliyor: "İnsan, haberdir."

Lütfü Bey'le saatlerce konuştuk. Bir kısmı gerçekten ilgi çekici, bir kısmı da herkesin hayatında rastlanabilecek türden hikâyelerdi anlattıkları. Ama asıl ilginç hikâye (Cem'in, "İşte haber!" dediği hikâye) kırk yıl önce bu kasabada yaşanan bir olayda gizliydi.

***

Aslında ailem hukuk okumamı istemişti. Oysa benim aklımda sadece tiyatro vardı. Evden kaçıp, İstanbul'a geldim. Bir sürü tiyatroya girip çıktım. Dekor taşıdım, yer sildim, gece bekçiliği yaptım. Ama tiyatrocü ağabeylerime, ablalarımın göre sahnenin üstünde yerim yoktu. Taşralı aşığı, taşralı yukarı, senelerce süründüm. Bilen bilir, tiyatronun tozunu bir kere yuttun mu, bir daha o yoldan vazgeçemezsin. Kazandığım üç beş kuruş savrulup gidiyordu. Arada figürasyona çıktığım oluyordu ama o da bana yetmiyordu. Tam o günlerde karşıma Orhan çıktı. Yıllarca kader birliği yapacağım, can dostum Orhan. Allah rahmet eylesin dünya iyisi bir adamdı. O da benim gibi taşradan İstanbul'a düşmüş. Onun hayali de türkücü olmaktı. Bir gece şaraba sigarayı meze yapıp kafaları çekerken, anlattığım fıkralara, yaptığım taklitlere bayıldı. İşte yıllarca bütün Türkiye'yi güldüren komedi ikilisi "Yaramazlar" o gece doğdu. Ertesi gün Orhan tiyatroya gelip, o gece bir düğün salonunda sahneye çıkacağımızı söyledi. Ne kıyafet var, ne de program. Kıyafetleri tiyatrodan ödünç aldık. Akşama kadar da iki türkü, iki fıkra hazırlayıp, sahneye çıktık. Çıkış o çıkış, bir daha da inemedik zaten. Neyse lafı fazla uzatmayayım, para tatlı gelince, Orhan türkücülüğü bıraktı, ben de tiyatroyu. İki sene gitmediğimiz düğün salonu, pavyon kalmadı. Bu arada adımız bayağı duyulmuştu. Turhan Bey'in turne teklifi de bu şöhretten sonra geldi. O yıllarda şöyle isimli bir assolistin altına, işi götürecek bir kadro yapılır, sonra da Anadolu karış karış dolaşılırdı. Turhan Bey sünnet düğünlerinin, eğlencelerin en gözde sihirbazı, aynı zamanda böyle turnelerin en ünlü organizatörüyüdü. Aslında bu organizasyonlardaki başarısını karısına borçluymuş demeliyim. Çünkü karısının en iyi seslerinden Semahat Hanımdı. Klasik şarkıları onun gibi okuyan gelmemiştir bu ülkeye. Kısacası Turhan Bey, karısıyla bir aile şirketi kurmuştu. O kış bizi de aile şirketine ortak ettiler ve düştük Anadolu yolarına.

***

Cem girişi bu kadar uzun tuttuğumu görünce eminim bana kızacaktır. Ama o tatlı ihtiyarın hikâyesini kesip biçmeye nedense gönlüm razı olmuyor. Nasıl olsa Cem buraları dergide olması gereken kısalıkta tekrar yazacaktır. Geldiğinde, ona tekrar iş çıkardığım için köpürecek. Geldiğinde?..

Uçağımızın kalkmasına dört saat kaldı.

Cem hâlâ dönmedi.

***

Turne çok keyifli geçiyordu. Biz türkücü çocuktan sonra sahneye çıkıyor ve ortalığı gülmekten kırıp geçiriyorduk. Hele "Ateşli Kaynana" diye bir parodimiz vardı ki, görülmeye değerdi. Ben kaynana oluyordum, Orhan da damat. Sonra Orhan'ın bağlaması eşliğinde başlıyorduk döktürmeye: "Dirdirirandan, vırvırından aman el aman / Yatak odasında bile rahat vermez kaynanam..." Bizden sonra sahneye Turhan Bey geliyordu. Onun sihirbazlık ve medyumluk gösterilerinde asistanlık yapıyorduk. Sonra dansöz (ne güzel kızdı) ve son olarak da Semahat Hanım.

Bizim asıl zorlu görevimiz Turhan Bey'in medyumluk yaptığı gösterideydi. Burayı ayrıntılarıyla anlatmam lâzım, iyi dinleyin: Biz sahneden indikten sonra, kemanî ince ince bir şeyler çalmaya

'İkinci sıranın başında oturan beyin büyük sıkıntısı var. Yıllarca çalışmış ama hiç parası yok. Durun, durun, parası var ama şu anda elinde değil. Bir kese altın görüyorum. Hanesinin bir köşesinde, bir kese altını var. Olamaz, o da ne? Bir hırsız altınları alıp götürüyor. Hem de altınlar hâlâ sıcak, ben diyeyim bir, siz deyin iki gün önce çalınmış." Buraya kadar zaten bilette yazıyordu. Bundan sonrası Turhan Bey'in yeteneğine bakıyordu. Biz de her gece olduğu gibi, bakalım bu gece neler uyduracak diye bekliyorduk. İşte o anda Turhan Bey beklenmedik bir şey yaptı: "Hırsız burada, bu salonda. Hırsız sizlerin arasında. Görüyorum, kim olduğunu görüyorum."

başlıyor. Işıklar kararıyor. Ben anons ediyorum: "Karşınızdaaaa, geçmişin sesiii, geleceğin habercisiii, dini bütün bir bilge kişi. İnsanları bölecek, oyun kağıtlarını yokedeceeeeek. Ama hepsinden önemlisi, size geleceği söyleyeceeeeek. İşteeeeeeee, (burada müzik yükseliyor, ben de biraz bekliyorum) Turhannnn Beeeeeey!" Sirtında pelerini, başında parlak kumaştan sarığı, aynı renk kumaştan parlak şalvarı ve keçi sakalıyla Turhan Bey sahnede görününce bir alkış kopuyor. Önce bir iki kağıt numarası yapıyor, asistanlığını yapan kıza (tabii ki bu kız o güzelim dansözdü) bazı geceler yok ediyor, bazı geceler ortadan ikiye kesiyor. Seyirciyi iyice şaşırttığını ve avucunun içine aldığı hissettiği anda sahnenin ortasına bağdaş kurup, oturuyor. İşte o anda ben mikrofona gelip, en ciddi ses tonuyla önemli bir duyuru yapıyorum: "Sayın seyirciler, değerli misafirler! Şimdi Turhan Bey, size gelecektek haberler verecek. Bunun için lütfen sessiz olun ve girişte aldığınız biletlerin arkasına bu günlerde canınızı sıkan, içinizi karartan sorunlarınızı, gelecekle ilgili düşlerinizi, umutlarınızı yazın. Sonra bu biletleri arkadaşımın dolaştırdığı kutuya atın. Biraz sonra olacaklara inanamayacaksınız. Müzik sussun. (Müzik susuyor.) Yazmaya başlayın. (Çoktan yazmaya başlamışlar bile.) Şu andan itibaren, sessizlik. (Çıt yok.)" Dansöz kız, Turhan Bey'in çevresinde erotik danslar yapıyor. Turhan Bey kendinden geçmişcesine, gözleri kapalı oturuyor. Orhan elinde metal bir kutu seyircilerin arasında dolaşp, biletleri topluyor. İşte burada, Orhan'a büyük iş düşüyor. Elindeki kutu, zulalı. Yani kutunun içinde, bir de seyircilerin göremeyeceği gizli bir bölme var. Daha safca ya da büyülenmiş görünen seyircilerin biletlerini çaktırmadan o bölme atıyor. Sonra elinde dünyanın en büyük hazinesini taşımışçasına özenle sahneye geliyor. Kutuyu sahnenin ortasında oturan Turhan Bey'in başının üstünde tutuyoruz. Orhan kutunun kapağını açıyor, ben bir kibrit çakıp bağıriyorum: "Dertler, sıkıntılar... istekler, umutlar... Kül olup gideceksiniz... Turhan Bey'in emrine gireceksiniz..." Pat, kibrit kutunun içine. Adi kağıda basılmış biletler anında kül oluyor. Biz de külleri Turhan Bey'in başından aşağı savuruyoruz. Millet alkışlasın mı, sussun mu bilemiyorum. Dansöz dikkatleri dağıtan dansına devam ederken, biz aceleyle kulise dalıyoruz ve zuladaki biletleri çıkarıp okuyoruz. Aralarından en ilginç olanın üstüne sıra ve sandalye numarasını yazıp, sihirli sopaya koyuyoruz. Haa, bu sihirli sopa ne diyeceksiniz? Sihirbazın sihirli sopası, ucunda içine bir şeylerin konulabileceği şeffaf bir bölme olan, sıradan bir değnek aslında. Bileti küçük bir rulo yapıp bu şeffaf bölmenin içine koyuyoruz. Ben mikrofonun başına giderken, Orhan medyumun önüne bir tas su koyup, sihirli sopasını veriyor. Gerisi Turhan Bey'in hikâyecilik yeteneği. Sopayı suyun içine sokunca, yazılar merceğin altındaymış gibi kocaman oluyor ve rahatça okunuyor. Sonra herkesi hayrete düşüren, olağanüstü gösteri başlıyor: "Dördüncü sırada altıncı sandalyede oturan bey, geçen sene karısını kaybetmiş. Yeniden evlenmek istiyor ama kasabanın namusuna laf gelmesini de istemiyor. (Buraya kadar safdil seyircinin yazdıklarını okuyor.) Ama bu sıkıntının sonunda bir aydınlık görüyorum. Bir seneye kadar uzakta yaşayan akrabalarından bu konuyla ilgili hayırlı bir haber alacak. (Eğer havasındaysa kehaneti uzatıyor, süslüyor. İlk kısım doğru olunca, bu uydurma kehanete inanmamak elde değil tabii ki.) Kimi gece sopa bir kaç kere kulise gidip geliyor ve birden çok seyircinin hayatı gözler önüne seriliyor.

Bazen "Yaa baba, adamları bu kadar umutlandırmasan keşke. Dediklerin çıkmayınca yıkılıyordur biçareler." diyorum. Sakalını sıvazlayıp, o yumuşacık sesiyle cevap veriyor: "Falcı olacıkları önceden görmez, kişiyi olacaklara yönlendirir. O yüzden merak etme, dediklerim çıkacaktır. Ayrıca bu anlattıklarımın uydurma olduğunu kim söyledi?"

***

Cem'in sihirli kalemi değdikten sonra, öykünün bambaşka bir kişiliğe bürüneceğini biliyorum. Onunla aramızdaki en önemli fark bu belki de. Ben bir türlü öykünün büyüünden kendimi kurtaramıyorum, en küçük ayrıntıyı bile atamıyorum. Ama o, en vurucu yerleri bir define avcısı titizliğiyle bulup çıkardıktan sonra, kalan satırları hiç düşünmeden çöpe yollayabiliyor. İşindeki bu katılgını, titizliğini biraz da özel hayatına taşıyabilse keşke. Esra'yla uzun süredir beraberler, birbirlerini çok sevdiklerini biliyorum. Ama en mutlu anlarında bile ilişkileri bir duvara toslayabiliyor. Neler düşünüyorum? Sanki Sinem ve ben farklıyız. Bu akşam evde ve kızları yanında olmak istiyorum. Az önce resepsiyondaki oğlan köy yolunun kardan kapanm olabileceğini ama öğleye kalmadan açılacağını söyledi. Muhtarlığın telefonu da cev:

Çevremiz
kuşatılmıştı. Herkes
Turhan Bey'e
saldırıyor, hırsızın kim
olduğunu söylemesini
istiyordu. Salonun az
ilerisindeki otele
kendimizi nasıl
attığımızı anlatamam.
Önce hepimiz Turhan
Bey'le Semahat
Hanım'ın kaldığı
odada toplandık.
"Baba, ne yaptın?
Hırsızı
açıklayamayacaksın,
bunlar da bizi linç
edecekler. Niye her
zamanki gibi, altınlar
üç vakte kadar
bulunacak gibi bir
yalan atıp, tadında
bırakmadın?"
deyiverdi Orhan.
Hepimiz Turhan Bey'e,
bizi bir ateşe attığı
için kızgın kızgın
bakıyorduk.

vermiyormuş. Peki ya zamanında gelemezse?

***

O kasabadaki gösterimizin diğerlerinden farkı yoktu. Orhan'la ben o gece fırtına gibiydik. "Köyden indik biz şehire / Şaşırır verdik birden bire / Şalvar nere kısa etek nere / Şen ola Hassa şen ola..." Turhan Bey'in gösterisinde de her şey yolunda gidiyordu. Her zamanki gibi kuliste biletlerin arkasını okuyup, bana göre en işe yarar olanını seçtim: "İki gün önce bir kese altınım çalındı. Medyum efendi altınların nerede olduğunu bilse de söylesen! Bileti hemen rulo yapıp, sihirli sopanın içine koyduk. Sonra bir kenara çekilip sahneyi Turhan Bey'e bıraktık. Önce sihirli sopasını, önündeki suya soktu. Şöyle bir çevirdikten sonra (o arada bilette yazanları okuyordu) yumuşacık ses tonuyla konuşmaya başladı: "İkinci sıranın başında oturan beyin büyük sıkıntısı var. Yıllarca çalışmış ama hiç parası yok. Durun, durun, parası var ama şu anda elinde değil. Bir kese altın görüyorum. Hanesinin bir köşesinde, bir kese altını var. Olamaz, o da ne? Bir hırsız altınları alıp götürüyor. Hem de altınlar hâlâ sıcak, ben diyeyim bir, siz deyin iki gün önce çalınmış." Buraya kadar zaten bilette yazıyordu. Bundan sonrası Turhan Bey'in yeteneğine bakıyordu. Biz de her gece olduğu gibi, bakalım bu gece neler uyduracak diye bekliyorduk. İşte o anda Turhan Bey beklenmedik bir şey yaptı: "Hırsız burada, bu salonda. Hırsız sizlerin arasında. Görüyorum, kim olduğunu görüyorum." Hepimiz şaşırmıştık. Seyirciler önce şaşırmış, sonra söylenmeye, en sonunda da bağırılmaya başlamışlardı. "Söyle kim olduğunu, bizim aramızda hırsız olamaz, madem biliyorsun ne diye susuyorsun, kim ulan hırsız?.." Biletin sahibi olan adam ayağa fırlamış, vahşi bir hayvan gibi bağırıyordu: "Kim çaldı altınlarımızı ulan?" Salondakiler birbirlerine girmek üzereyken Turhan Bey bir anda gürlledi: "Durun! Oturun! Hırsızın bu kasabadan biri olduğunu görüyorum ama kim olduğunu seçemiyorum. Bana düşünmem için bir gün süre verin. Yarın akşam kim olduğunu açıklayacağım. Başka bir şey söylememi beklemeyin." Sonra sakın bir şekilde oturduğu yerden kalkıp, kulise girdi. Dansözün kıvrak dansları ve Semahat Hanım'ın o büyüleyici sesi salondakileri sakinleştirmeye yetmedi. Herkes yanındakiyle konuşuyor, homurdanıyordu. Namuslu kasabalarında bir komşusunun altınlarını çalacak kadar şerefsizlik yapan bu hırsız kimdi?

***

Lütfü amcanın öyküsünü tümüyle dinledikten sonra, bu olayın ne kadar ilginç olsa da haber değeri taşımadığını iddia etmiştim. Bir film senaryosu ya da bir öykü konusu olabilirdi ama dergiye haber olacak bir olay değildi. Cem, inatçı davranmış ve kasabadakilerle konuşmadan, konunun peşini bırakmayalım demişti. Bu soğukta, hem de böyle bir zamanda burada olma nedenimiz bu işte. Lütfü amcadan öğrendiğimiz isimlerin çoğu ölmüştü. Parası çalınan adam, gösterinin yapıldığı salonun sahibi, kaldıkları otelin işletmecisi yıllar önce bu dünyadan ayrılmışlardı. Ama Cem yine de yılmadı ve olayın en önemli kahramanının kasabanın dışındaki bir köyde yaşadığını öğrendi.

Bana kalsa, onunla konuşmamıza gerek yoktu. Ama Cem, bir haberi eline aldı mı, en ince ayrıntısına kadar öğrenmeye çalışır. Sigara üstüne sigara, kahve üstüne kahve içip, İstanbul'a dönemeyecek olmanın korkusunu yaşarken, Cem'in sözlerini hatırlıyorum: "Hırsızla konuşmadan bu iş bitmiş sayılmaz."

***

O gece kaldığımız otele zor ulaştık. Bütün kasaba halkı salonun dışında bizi bekliyordu. Arka kapıdan kaçmaya çalıştık ama nafile. Çevremiz kuşatılmıştı. Herkes Turhan Bey'e saldırıyor, hırsızın kim olduğunu söylemesini istiyordu. Salonun az ilerisindeki otele kendimizi nasıl attığımızı anlatamam. Önce hepimiz Turhan Bey'le Semahat Hanım'ın kaldığı odada toplandık. "Baba, ne yaptın? Hırsızı açıklayamayacaksın, bunlar da bizi linç edecekler. Niye her zamanki gibi, altınlar üç vakte kadar bulunacak gibi bir yalan atıp, tadında bırakmadın?" deyiverdi Orhan. Hepimiz Turhan Bey'e, bizi bir ateşe attığı için kızgın kızgın bakıyorduk. Ertesi gece hırsızın kim olduğunu açıklamadığı anda yaşayacaklarımızı düşünmek bile istemiyorduk. Karısı da gergindi. Dansöz kız kendini daha fazla tutamayıp ağlamaya başlayınca, Turhan Bey sessizliğini bozup, hepimize sakın olmamızı söyledi: "Burası küçük bir kasaba. Dışarıdan biri gelip, adamın altınlarını çalmış olamaz. Hırsız, mutlaka adamın evinde altın olduğunu

Bu lafı duyan
kasabalı bir anda
kapıya doğru
yönelmiş. Ama
jandarma
komutanının
işaretiyle kapıları
tutan askerlerin
tehditkâr bakışları
herkesin yerine
oturmasına neden
oldu.
"Böyle medyumluk
saçmalıklarına
inanmam. Bu gece
de buraya bir
düzenbazlık olup
olmadığını görmeye
geldim. Şimdi bu
salondan kimse bir
yere kıpırdamayacak.
Başta da sen
medyum efendi.
Halil bey, ben,
Ahmet bey ve Kâmil
efendi otele gidip,
dediklerini kontrol
edeceğiz. Çavuş,
gözünü dört aç,
kimse bir yere
kıpırdamasın."
"Başüstüne
komutanım."

biliyordu. Yani, hırsız içinizden biri derken yalan söylemiyordum. İşe bir de iyi yanından bakın. Bir önceki kasabada neredeyse boş salona çalıştık. Bu gece işler iyiydi ama yarın geceki gösteriye müşteri bulup bulamayacağımız şüpheliydi. Bakın, yarın gece salon tıklım tıklım dolu olacak. Siz alacağınız yemiyeleri düşünün. Haa, bir şey daha söyleyeceğim. Arada bir benim medyumluk yeteneklerime de güvenin."

Uzun süre uyuyamadım. Orhan'la aynı odada kalıyorduk. Onun da yatağında dönüp durduğunu hissedebiliyordum. Sürekli kendi kendime aynı şeyi soruyordum: "Ya, Turhan Bey yarın gece hırsızın kim olduğunu açıklayamazsa?..."

Bir ara Orhan'ın bir şeyler dediğini duyar gibi oldum. Dalmışım...

***

Cep telefonu hâlâ cevap vermiyor. Kızları aramayı denedim, onlara da ulaşamıyorum. Uçağımızın kalkmasına iki saat kaldı. Resepsiyondaki çocuk, ekiplerin kapanan yolu açmak üzere olduklarını söyledi ama artık ona da inanamıyorum. Böylesi bir günde, evimden, sevgilimden, alışmış olduğum herşeyden uzakta, bir otel odasında olmak sinirlerimi bozuyor. Cem, yazılarımda "ileriye dönük" sözünü kullandığımda hemen uyarır: "İleriye dönük olmamalı, ileriye yönelik olmalı. 'İleriye yönelik' ve 'geriye dönük' arasında ciddi bir fark var bence. İlerisi önümüzde olduğu için, oraya dönmeyiz, yöneliriz. Dönülecek yer, geridedir. Daha önceden yaşanan, bildiğin, tanıdığın bir yere dönebilirsin ancak."

Şimdi ben de daha önce yaşadığım, bildiğim, tanıdığım yere gitmek, geriye dönmek istiyorum.

***

Ertesi gün odalarımızdan hiç çıkmadık. İki katlı küçük otel, belki de o güne kadar görmediği sayıda ziyaretçi ağırlamıştı gün boyunca. Herkes Turhan Bey'le görüşmek istiyordu. Bir ara Orhan ve ben de gidip görüşelim dedik ama sonra vazgeçtik. Yoktan yere başımıza iş açtığını düşünüyorduk.

Sahne tozunu yuttuğum günden bu yana, bir çok yerde, gazinoda, halk konserinde programa çıktım. Ama o güzel kasabanın, o küçük salonundaki "hırsızın açıklanacağı gece gösterisi" gibi bir gösteriyi bir daha yaşamadım. Hani iğne atsanız yere düşmez derler ya, işte öyle bir kalabalık vardı. Her zaman olduğu gibi türkücüyle başlayan program, halkın "Medyum isteriz...sihirbaz gesin...Turhan Bey gelsin de hırsız açıklasın..." bağırışları yüzünden, normal seyirinden çıkıvermişti bir anda. Orhan'la ben sahneye çıktığımızda bu azgın kalabalığı hiç bir fıkranın, taklidin, parodinin yatıştırılmayacağını anlamıştım. Zaten salonun dört bir köşesindeki jandarmalarla, ön sırada oturan jandarma komutanını görünce kanım çekilmişti. Komutanın yanında oturan takım elbiseli adamlar da kaymakam, belediye başkanı filan olmalıydı. Durumun kötüye gittiğini görünce hemen mikrofonu sarılıp, bütün salonun beklediği anonsu yaptım: "Karşınızdaaaa, geçmişin sesiii, geleceğin habercisiii Turhannnn Beeeeyy!" O korkutucu gürültü bıçakla kesilmişcesine durmuş, salon bir anda sessizliğe bürünmüştü. Turhan Bey sahneye sihirli sopası ve su tasiyla geldi. İnsanın sinirlerini bozacak kadar yavaş hareket ediyordu. Bağdaş kurup sahnenin ortasına oturdu, sopasını su tasına sokup, şöyle bir karıştırdı: "Dostlar, biliyorum hepiniz kasabanızın namusuna kara çalan hırsızın adını öğrenmek istiyorsunuz. (Sözlerinin arasında uzun esler veriyor.) Biliyorum, hepiniz benim yalan söylediğimi, hırsızın bu kasabadan olmadığını duymak istiyorsunuz. (Bir iki onaylama mırıltısı.) Ama ben bu gece daha da ileri gideceğim ve sadece hırsız değil, altınların nerede olduğunu da açıklayacağım. (Başta kulistekiler olmak üzere herkesten şaşkınlık nidaları.) Bunun için, şimdi derin bir sessizlik istiyorum. (Sessizlik.)"

***

Bir ara cep telefonu çaldı ama cevap vermedi. Uçağın kalkmasına bir saatten biraz fazla zamanımız var. Karayoluyla kaç saatte ulaşabileceğimizin hesabını yapmak istemiyorum. Bu gece evde olmadıktan sonra ne anlamı var ki?

***

"Bu şanlı kasaba, öylesine nezih insanlardan kurulu ki, açıkçası aranızdan birinin hırsız olabileceğini düşünmeniz beni şaşırttı. Biliyorum bana kızdınız ama ben de gördüklerimi

Turhan Bey paraları geri çeviriyor, yiyecekleri, elişlerini, kumaşları kabul ediyordu. Paraları geri çevirip malları aldığını duyan kasabalı ertesi gün oteli halılar, hasırdan sepetler ve inanmayacaksınız ama koyun ve mandalarla doldurdu. Turhan Bey herkesin sorunu dinliyor, sonra da suya sabuna dokunmayan bir cevapla yolluyordu. Ayrıca her akşam gösteri de yapıyorduk. Beşinci günün sonunda halk gösteriyi öylesine ezberlemişti ki, Orhan'la ben sahneye çıkınca, salon hep bir ağızdan bağıra bağıra söylemeye başlıyordu: "Dırdırından, vıvrırından aman el aman / Yatak odasında bile rahat vermez kaynanam..."

söylemek zorundayım. (Uzattıkça uzatıyor, sanki bundan zevk alıyor.) Şimdi hem hırsız hem de altınların yerini açıklıyorum. (Bütün salon nefesini tutmuş durumda.) O gün Halil bey evden çıkarken pencereyi açık unutmuştu. (Herkes bir onaylama işareti görme umuduyla altınları çalınan Halil beye dönüyor. Adam sanki söylenenleri duymuyor, dilini yutmuş gibi sahneyi seyrediyor.) Pencerenin açık olduğunu gören bir kasabalı, içeri daldı ve simli kumaştan yapılmış kesenin çekiciliğine dayanamayıp, çaliverdi. (Halil bey bir anda ayağa fırlayıp "Doğru söylüyor, kesemin simli kumaştan olduğunu biliyor" diye bağıriyor. Orhan'la ben şaşkın şaşkın birbirimize bakıyoruz.) Sonra da çaldığı keseyi yükseklerde bir yere sakladı. Ama bu hırsız sandığınız gibi sizlerden bir değil dostlar. Bu hırsız, kasabayı meskne tuttuğu için beni de yanıltan ve "Hırsız kasabalıdır." dememe yol açan bir karga. Evet, hırsız bir karga. (Şaşkınlık nidaları.) Bilirsiniz, kargalar parlak şeyler çalmaya pek meraklıdır. İşte o gün açık pencereden içeri girip, parlak keseyi gören bu hain karga, Halil beyin altınlarını çalıp, sonra da saklamış. Şimdi, kaldığımız otelin çatısına çıkacak olursanız, orada bir yerlerde altın kesesini bulacaksınız."

Bu lafı duyan kasabalı bir anda kapiya doğru yöneldi. Ama jandarma komutanının işaretiyle kapıları tutan askerlerin tehditkâr bakışları herkesin yerine oturmasına neden oldu.

"Böyle medyumluk saçmalıklarına inanmam. Bu gece de buraya bir düzenbazlık olup olmadığını görmeye geldim. Şimdi bu salondan kimse bir yere kıpırdamayacak. Başta da sen medyum efendi. Halil bey, ben, Ahmet bey ve Kâmil efendi otele gidip, dediklerini kontrol edeceğiz. Çavuş, gözünü dört aç, kimse bir yere kıpırdamasın."

"Başüstüne komutanım."

Jandarma komutanıyla yanındakilerin dönmesine kadar geçen sürede neredeyse bir paket sigara içtim. Kulisten Turhan Bey'e bakıyorduk. Sanki hiç bir şey olmamış gibi sahnenin ortasında oturuyordu. Kasabalılar, askerlerin bütün uyarılarına rağmen susmuyorlardı.

Sonunda beklenen ekip geldi. Halil beyin yüzünde güller açıyordu. Jandarma komutanı herkesi yerine oturtuktan sonra, Turhan Bey'i göstererek gürlledi:

"Sevgili dostlar, demin de dediğim gibi ben böyle saçmalıklara inanmam. Sizler de aklın ve bilimin yolundan ayrılmayın. Ama söyledikleri doğru çıktığı için bu adamın bir düzenbaz olmadığını kabul etmek zorundayım. Kasabamız adına hepinizin önünde teşekkür ederim. Halil beyin altın dolu kesesi, eksiksiz bir şekilde, otelin damında bulunmuştur. Bu durumda bu hırsızlık davası da kapanmıştır."

Islıklar, alkışlar, bağırışlar...

Turhan Bey'in yanımdan geçip kulise giderken söyledikleri hâlâ kulağımdadır:

"Gün nasıl geceye dönerse, gece de güne döner. Ne demiştin? Arada bir benim medyumluk yeteneklerime de güvenin."

***

Lütfü amcanın anlattıklarının her kelimesini yazıyorum. Kafamda saçma sapan düşünceler var. Bu konunun bir haber olamayacağı konusundaki inadım devam ediyor. Cem belki de günlerce dönmez. O zaman bu konudan bir roman yazabilirim. Ya da uzunca bir öykü. Aslında en iyisi senaryo yazmak. Televizyon dizisi haline getirilebilir. Başrollerde de...

***

Kasabalı bizi günlerce bırakmadı. Otel dolup taşıyor, herkes Turhan Bey'den bir sıkıntısını gidermesini istiyordu. İşsiz gençler, astımı olan dedeler, çocuğu olmayan kadınlar, tarlası istediğince ürün vermeyen çiftçiler, bazen nakit para bazen de mal karşılığında geleceklerini öğrenmek istiyorlardı. Turhan Bey paraları geri çeviriyor, yiyecekleri, elişlerini, kumaşları kabul ediyordu. Paraları geri çevirip malları aldığını duyan kasabalı ertesi gün oteli halılar, hasırdan sepetler ve inanmayacaksınız ama koyun ve mandalarla doldurdu. Turhan Bey herkesin sorunu dinliyor, sonra da suya sabuna dokunmayan bir cevapla yolluyordu. Ayrıca her akşam gösteri de yapıyorduk. Beşinci günün sonunda halk gösteriyi öylesine ezberlemişti ki, Orhan'la ben sahneye çıkınca, salon hep bir ağızdan bağıra bağıra söylemeye başlıyordu: "Dırdırından, vıvrırından aman el aman / Yatak odasında bile rahat vermez kaynanam..."

Aradan geçen günlerde biz de kasabalı gibi olmuştuk. Gün boyunca Orhan, ben ve türkücü çocuk otelin karşısındaki kahvede kağıt oynuyorduk. Semahat Hanım, kasabanın önde

gelenlerinin karılarının günlerine gitmeye başlamıştı. Hatta kasabanın yakışıklı gençlerinden biri o güzelim dansöze mesire yerinde çay içmeye gitmeyi bile teklif etmişti. Geri dönme vakti geldiğinde bizler de kasabalılar kadar üzgündük. Hediyeler verildi, adresler alındı. Herkes birbirine sarıldı, hatta ağlayanlar oldu. Arkamızdan su döktüler; su gibi gidip, su gibi dönelim diye. Ama aramızdan o kasabaya dönen olmadı.

***

Şu anda uçak havalanıyor olmalı. Lütfü amcanın son sözlerini de yazdıktan sonra, otelin restaurantına ineceğim ve kör kütük sarhoş olana kadar içeceğim. Çünkü artık bu gece evimize dönmemiz mümkün değil.

***

Hırsız karga olayının sırrını günler sonra öğrendik. Aslında kendimizi Turhan Bey'in medyumluğuna inandırmıştık. Ama bir gün hepimizi çevresine topladı ve gerçeği anlattı:

"Yıllarca sihirli sopa numarası sayesinde para kazandım, evimi geçindirdim. Ama bazı geceler sahnenin ortasında otururken, kendi kendime 'Yahu ben ne yapıyorum?' diye sorardım. Hatırlar mısın Lütfü, bana insanları bu kadar umutlandırmamamı söylemiştin bir kaç kere. Ben üzülüyor muyum sanıyordun? Ama ne yapalım, ekme parası. İşte o gece, biletin üstündeki hırsızlık olayını okuyunca, her zaman söylediklerimden 'daha fazlasını' söylemek istedim. Nedense, hırsızın kasabanın dışından biri olamayacağına inandım. Gerisini biliyorsunuz. Bilmediğiniz o gece yaşananlar. Gece bir ara resepsiyondaki çocuk Ali, telefonum olduğunu, aşağı inmem gerektiğini söyledi. Odadan çıktığı Semahat bile farketmemiştir herhalde. Aşağı indiğimde telefonun bahane olduğunu anladım. Ali'yle resepsiyonun arkasındaki odada oturduk. Zaten odaya girer girmez durumu anlamıştım. Hırsız, oydu. Hüngür hüngür ağlayarak, bir cahillik yaptığını, ertesi gece adını kasabalıya verirsem, daha tutklanmadan linç edileceğini, kendisine yardımcı olmamı söyledi. Ben de ona hiç bir şey olmamış gibi davranmasını ve bir ara çaktırmadan çatıya çıkıp, keseyi orada bir yere koymasını söyledim. İşte hepsi bu. Aslında yine de içim rahat değil. İnsanların umutlarını sömürdüm belki de. Ama bir o kadar da umut dağıttım. Ayrıca ne yapalım, ekme parası..."

İşte böyle çocuklar. Bu olayın bütün kahramanları bir bir göçtü, gitti. Benim de fazla ömrüm kalmadı. Ali genç bir çocuktü, belki o hâlâ yaşıyordur. Bir de o güzelim dansöz. Acaba, gençliğindeki kadar güzel midir?

***

Akşamüstü olmasına rağmen hava karardı. Gürül gürül yanan bir sobanın yanında kafayı çekiyorum. Ne Cem'e ulaşabildim, ne de kızlara... Sanki ulaşısam ne diyeceğim ki. "Kusura bakmayın kızlar, haber olamayacağına inandığım bir öykünün kahramanını görmeye giden Cem dönmediği için, bu yılbaşında sizi yalnız bırakıyoruz."

İnsanlar yeni bir binyıla sevdiklerinin yanında ve olmaları gereken yerde girerken, ben, ne zaman döneceğini bilmediğim kahramanımın şerefine kadeh kaldırıyorum ve evini arayan bir yavru kedi şaşkınlığıyla fısıldıyorum:

"Hoşgeldin yeni yüzyıl..."

↓

Geride dönme vakti
geldiğinde bizler
de kasabalılar
kadar üzgündük.
Hediyeler verildi,
adresler alındı.
Herkes birbirine
sarıldı, hatta
ağlayanlar oldu.
Arkamızdan su
döktüler; su gibi
gidip, su gibi
dönelim diye.
Ama aramızdan
o kasabaya
dönen olmadı.

Tam olarak
kurtulamıyor bile,
ipinin kollarına
ağaç gibi, mobilya
gibi, ahşap
herhangi birşey
gibi takırdayarak
yığılıyor. Armudum
yığıldığı yerde
doğmadan ölüyor.
Bu zamansız düşük
için
suçlayabileceğim
kendimden başka
ne var? Aklıma
kimse gelmiyor.
Babamın son
döndürüşü onu,
aslında geri
dönüşsüz bir veda
mıydı,
şüpheleniyorum.
Ahşap armudumu
eskisinden çok
daha büyük bir
ihtimamla
ellerimin içine
alıyorum. Kokmaya
yüz tutmuş bir
ceset önündeki
çaresizlik ve
panikle, alelacele
sarmalıyorum bu
seferi ipi. İp bile
isteksiz şimdi,
varlığını bağladığı
armuda sarmıyor
bile kendini.

Babam mahir ve kocaman elleriyle kalın beyaz pamuklu ipi ahşap gövdeye sarar. Yere eğilir, iri vücudu bu sıkışmayla gergin bir balon gibi gıcırda. Sarıp sarmaladığı ipi bir anda hızla çevirerek gövdeyi yere bırakır. Sihir tamamlanmıştır. Artık herşeyden, ipinden, kendinden bile bağımsız tahtadan armut, çok derinden bir türkü mırıldanarak yerde dolaşmaya başlar. Bir gezegen gibi hafifçe yere doğru eğilerek, eksenini tavaf ederek. Babam iri gövdesiyle az önce yaptığı büyük hareketin izlerini yüzündeki kızarıklığa bırakarak kalkar. Ahşap armutun türküsü bir süre sonra yerini, yaşlı bir adamın ani bir kalp kriziyle yalpalayıp duraksamasına benzeyen bir düzensizliğe, birşeylerin yalınış gittiği hissine bırakır. Büyüyle dokunmuş türkü, tümüyle maddi, tümüyle dünyevi tıkırtılara dönüşür, armut yere, kendine, içine çarpar, düşer. Cenazeyi sakince yerden kaldıran babam ona kalp masajı yapma işini yeni mezun bir doktora bırakan tecrübeli bir profesörün teşvik edici sesiyle "bir de sen dene" der, mahir elleri vücudunun kenarlarında serbest, odayı terkeder.

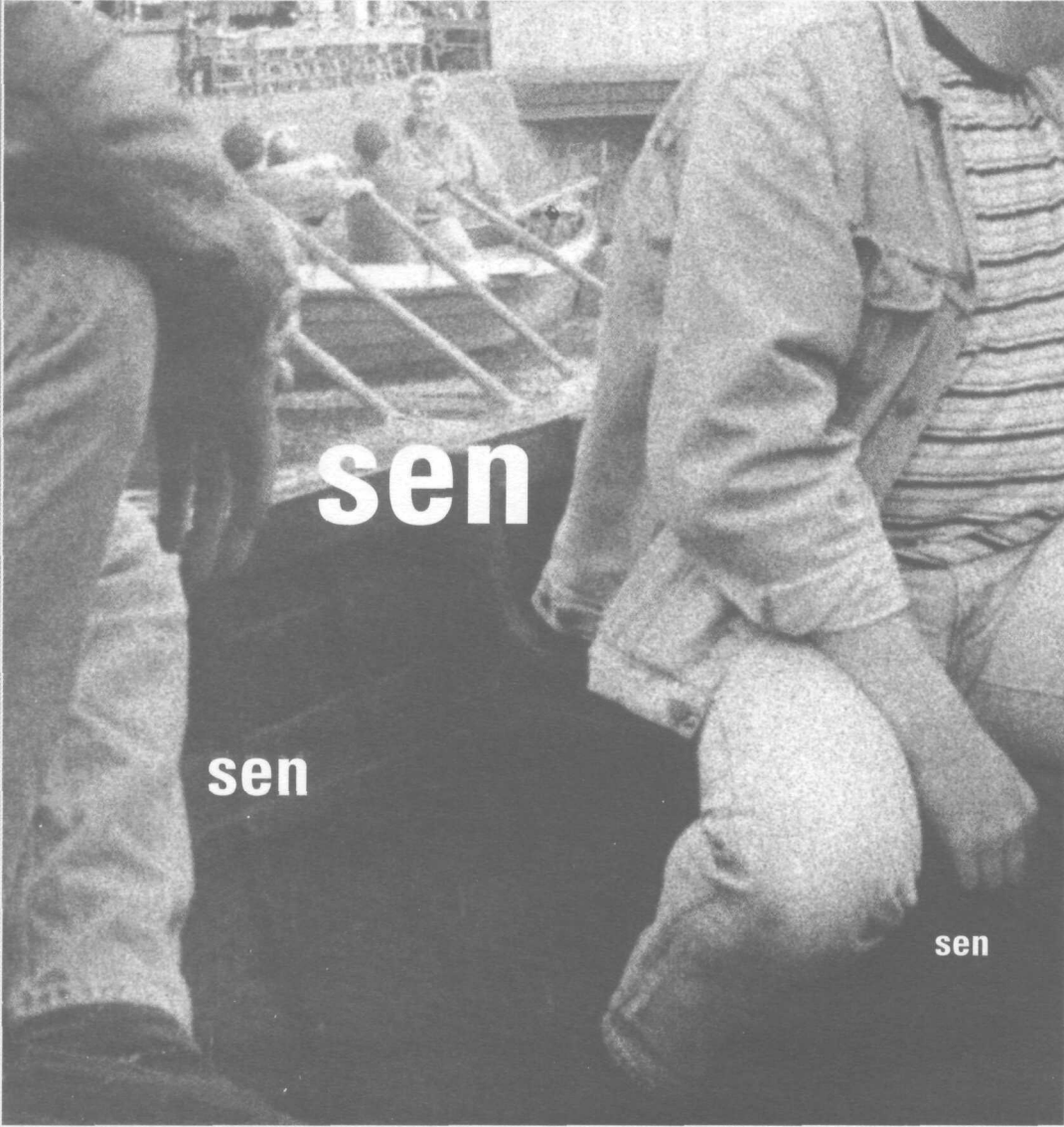
Elimde cenaze, duruyorum. Sessizliğini, ölümlüğünü, ama yaşarken ne büyü, ne esrarengiz olduğunu anlatan bir ilahi söylüyorum ona sessizliğimle. Onu beceriksizce kavrayan parmaklarım, bu görmüş geçirmiş pütürlülük ve kararmışlık yanında çok taze, toy, ham. Başındaki küçük metalin kenarına sıkıştırıp ipin ucunu, babamınkinin küçük bir müsveddesi bile olmayan ellerimle, bir zaman yaptığı tavafları kutsar gibi sarıyorum etrafına. Şimdi artık neredeyse pamuktan dokulu bir armut bu. Ellerimin arasında fazla hareket ettirmeden, ipin ucunu kaçırmamaya dikkat ederek okşuyorum onu. Küçük ve esnek çocuk vücudumu yine hiç babama benzemeden yere çöktürüp ipi çekip azad ediyorum köle armudu.

Tam olarak kurtulamıyor bile, ipinin kollarına ağaç gibi, mobilya gibi, ahşap herhangi birşey gibi takırdayarak yığılıyor. Armudum yığıldığı yerde doğmadan ölüyor. Bu zamansız düşük için suçlayabileceğim kendimden başka ne var? Aklıma kimse gelmiyor. Babamın son döndürüşü onu, aslında geri dönüşsüz bir veda mıydı, şüpheleniyorum. Ahşap armudumu eskisinden çok daha büyük bir ihtimamla ellerimin içine alıyorum. Kokmaya yüz tutmuş bir ceset önündeki çaresizlik ve panikle, alelacele sarmalıyorum bu seferi ipi. İp bile isteksiz şimdi, varlığını bağladığı armuda sarmıyor bile kendini. Gevşek de olsa yere eğilip tekrar ipinden çekiyorum. Bu seferki dönmeyişte üşengeç ipe kızıyorum. Armudumu; yumuşak, sakın, derviş armudumu öldürdü diye. Yeniden yeniden doğup ölüşlerini hatırlıyorum onun. Ölümünün doğumlarına, doğumlarının ölümlerine şaka yaptıkları hızlı gelgitleri. Sükuñetle kendi içine değil, bu ölüm ve dirimlerle her seferinde bana defalarca dönüşlerini. Hep gidip dönerek, hep yaşayıp öterek beni hep taze heyecanlara sürüklemesini. Ümit ve acıları birbiri ardına düzgün boncuklar gibi dizmesini.

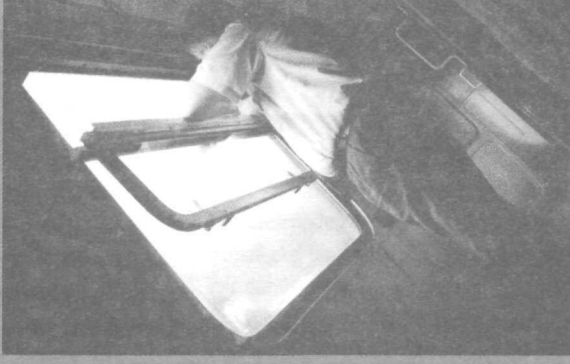
Babam diriltir onu. Ölümler böyle uzun sürmez, biliyorum. Benim mırıltılı armudum türkülerinden vazgeçmez. Ölüm bir anlıktır bir kere. Bir an olur ve geçer. Ölüm de bütün başlangıç ve bitişler gibi anlıktır. Kedili çizgi filmde görmüştüm, dağdan düşse de kedi, kapı altında kalsa da fare ölmemişti. Taşın altında kaldığında dümdüz, kafasına küreke çarptığında titrek, zehir yuttuğunda mosmor olmuş ama sonra yine canla başla kovalamıştı atik fareyi.

İçeriden karnabahar kokusu geliyor. Büyükler için yapılmış bir sebzedir bu, neredeyse sigara kadar büyükler için ve yabancıdır, ama belki yanında makarna vardır. Annemin kokusu bunlardan biri ya da hepsidir. Ona sarılınca anlayacağım bunu. Burnumun değdiği önlüğünde buharlı sebzeyle, yanık kek, soğan ve sigara birlikte kokacak. Topağtan armudu ve üvey kardeşi ipi yatağımın üstüne bırakıp, bütün bu oyunların olup bittiği ılık parkelerde bütün bu olup bitenleri çıplak ayaklarımla ezerek mutfağa koşuyorum. Biliyorum babam diriltecek onu, ama sonra. Rahat bırakacağım onları. Şimdi uyusunlar. Çünkü uyku ölümsüzlüğün bedelidir.

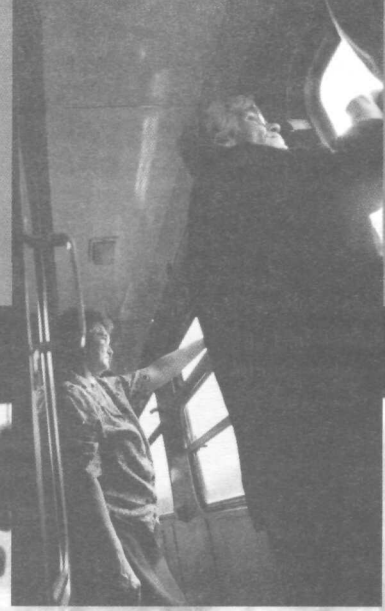

keza siz de...

özellikle
de sen

geri döneceğime
söz versem bile

izin vermez misiniz

©

gitmeme?

Ne zaman dört
sokağın bir büyük
bulvarı kestiği
bölgeden ayrılıp
şehrin güneydeki,
nehir kıyısındaki
mahallelerine
gitse, bir kahve
içse, metro bileti
almaya çalışsa, bir
mağazadan alış-
veriş etmeye
kalksa, "dönecek",
"dönmesi gereken",
"dönmeye mecbur"
bir genç kızın
görüntüsü ve
aksanını görür,
duyardı
karşısındaki
garsonun,
biletçinin,
tezgahtarın
bakışlarında.
Kimlik kontrolü
için kendisini
birçok insan
arasından seçip
durduran polis
tepeden bakan
medeni
kibarlığında,
"dönmek" diye
haykıran birşeyler
vardı.

Minarelerinden ezanların duyulduğu, havada her daim bir kargaşa ve egzoz kokusuna karışan tuhaf-ekşi bir yosun-deniz-balık kokusunun asılı olduğu o koca şehre "dönüş", onun için gerçek bir dönüş olamazdı. O, arapçanın sert ahengine darbuka ritmlerinin oynaklığının eşlik ettiği dar sokaklı mahallelerde, döner kokuları içinde, bir Batı ülkesinde olduğunu anımsatan tek şeyin her saat başı çalan kilise çanları ve herkesin birbiriyle Fransızca konuşması olan bu tuhaf yerdeydi kendini bildi bileli. Dönmek onun için, eve gelip-giden büyüklerinin ağzından duyulan, ihtimal verilmeyen, içi boşalmış, ve boşalmış olduğu için de sık sık çekinmeden telafuz edilen bir sözcüktü yalnızca. Dönmek, zamanla ilişkisini açıklıyordu ailesinin. "Gelmeden önce" diye bir zaman nasıl onların varlık tanımlarının içinde bir kopuş noktasına işaret ediyorsa, "döndükten sonra" diye de bir zaman dilimi vardı konuşmalarına hakim olan. Bunlardı onların varoluşlarının ve hayallerinin mihenk taşları. Ve bütün bunlar O'na hiçbirşey ifade etmiyordu.

Dönme fikrinin Demokles'in kılıcı gibi, gezdiği sokaklarda, oturduğu kafelerde, dinlediği müziklerde hüküm sürerek kendini tehdit ettiği bir yaşamdı O'nunkisi. Buraya ait olmadığını, ancak başka mahallelerinde hissedirdi şehrin. Ne zaman dört sokağın bir büyük bulvarı kestiği bölgeden ayrılıp şehrin güneydeki, nehir kıyısındaki mahallelerine gitse, bir kahve içse, metro bileti almaya çalışsa, bir mağazadan alış-veriş etmeye kalksa, "dönecek", "dönmesi gereken", "dönmeye mecbur" bir genç kızın görüntüsü ve aksanını görür, duyardı karşısındaki garsonun, biletçinin, tezgahtarın bakışlarında. Kimlik kontrolü için kendisini birçok insan arasından seçip durduran polis tepeden bakan medeni kibarlığında, "dönmek" diye haykıran birşeyler vardı. Öte taraftan, geri dönerdi dar sokakların geniş bulvarı kestiği o mahalleye, eve gelmişlik duygusuyla girdiği küçük apartman katında yapılan sohbetlerde büyüklerin gözleri parlardı, gelinen yere özgü demli çaylarını içerken, dönmekten bahsedilince. O esnada O ve arkadaşları bir boşluk hissiyle televizyona bakarlardı. Boş bir zamandı hayallerinde "döndükten sonra" zamanı. Doldurulamaz bir boşluk... Bir karanlık...Çocukluğunda, yaz tatillerinde birkaç kez gidip akrabalarında misafir olduğu, şimdi sislerin ardında kaybolmuş bir koca şehrin yerini, hayalinde yalnızca karışık sesler ve renklerin işgal ettiği bir bulanık alan almıştı. Ve dönmekten, dönülecek yerden bahseden o hüzünlü şarkılar bile yeterince aydınlatamazlardı bu belirsizliği. O şarkıların hiçbir şey ifade etmediği bir yerdin O'nun kulakları: Öfkeli ritmlerin aceleciliğinin haykırdığı "dönmeyecek" bir gençliğin topluma itiraz manifestosuna alışık kulaklardı bunlar ve ancak bu rap müziğinin ritmi onu birşeyler için harekete geçirebilirdi, ağır-aksak bir ritim hüzünlü sesi değil.

***

Metrodan inip kalabalığın arasında kendime yol açma açma, hızlı hızlı çıkışa yürüdüm. Dışarda beni arapçanın sert ahengine eşlik eden neşeli ve oynak darbuka seslerinin, döner kokulu sokaklara yayıldığı bir karmaşa, bir curcuna karşıladı. Kocaman modern bir binadan çıkıp-gelmiştim buraya. Orada, saç-başı dağınık, sürekli kaçan bir şeyleri kovalar gibi hızlı hızlı yürüyen, ulvi birşeyler yapar gibi "bilim" yapan birtakım adamların bana verdikleri çözmem gereken koca yumaklardan birinin ucu burayı gösteriyordu. Arapçanın ahengine Türkçenin tezliği, tuhaf Afrika lisanlarının uzaklığı karışıyor, darbuka elektro-gitarla buluşup, güneşli, et kokulu, sıcak sokaklara iyice bunalıcı bir gürlüğü yayıyordu. Şehrin diğer yakasının sükunetinin tersine, burada çocuklar sokaktaydılar. Hayat sokakta akıyor, gürlütüsüne karışan Arap-Türk ve Afrikalı müzikleri sokaklara bırakıyordu. Sükunetin yerini, sıkıntılarla başabaş giden coşkun ve gürlütücü bir neşe almıştı: yüzyılların durmuş-oturmuş şehrinin aksine, kaynar bir hareketlilik içinde olmanın bunalıcı sıkıntısı ve aynı anda da neşe ve heyecanı. Enerji, yorucu bir karmaşanın içinden çıkıp, Afrikalı kumaş mağazalarına, Türklerin çalıştığı tekstil atölyelerine, Arap dönercilere, ve pencerelerinden çamaşırlar sarkan taş binalara yayılıyordu. Coşturuyor, merak ettiriyor, harekete geçiriyor ve yoruyordu. Enerji,

Sen bir tehdit teşkil etmiyorsun ki onlar için. Sen burada doktoranı yapıp, döneceksin. İşte anahtar kelime! Dömekten söz edilmesinden neden bu kadar sinirlendiğimi sordun ya... Her bakışta gizlenmiş bir ışık bu, her an hepimizi izleyen... Görmüyor musun? İstenmemek demek dönmek. Tutunamamak demek. Üstelik de dönmek benim sözcüğüm bile değil, hiç olmadı. Burası benim yerim, benim dönecek hiçbir yerim yok, bunu anlayabiliyor musun? Ben buralıyım.

çizgisinden oynamamak üzere sınırlanmış bir sistemin içinde geçip-giden düzgün hayatların mahallelerini terk etmiş de, bir metroya atlayıp buraya gelmişti sanki. Hiçbirşeyin değişmeyeceğinin sandığı o düzgün mahallelerin aksine burada her an herşey değişiyordu. Değişim, yatağına sığmayan bir nehirdi burada, durup oturmak isteyen nicesini önüne katıp boğmuştu ve bir türlü kendine bir yatak bulmak bilmiyordu. Bulması da istenmiyordu zaten. "Dönmek" isimli Demokles'in kılıcı, her türlü düzen kurma çabasının tepesinde sallanıp-duruyordu.

Bir hafta önce gazetelerde okuduğumuz haberin geçtiği bu mahallede, olayların dehşeti, durmak bilmez enerjinin içinden çıkan bir öfkeye dönüşmüştü. Öfkenin mi enerjisi yarattığı, enerjinin mi öfkeye yol açtığı tartışma götürür, ama bildiğim, olan biten herşeyin bu sokakların iklimlerine biraz girilince oldukça anlaşılır hale geldiği. Konunun bu denli sıcak olması bir taraftan bana bunun ödev olarak verilmesini sağlarken, bir taraftan da olayların üzerine eğilmemi engelleyen bir unsurdu. Kimse benimle konuşmak istememişti bir müddet. Sonunda bir gün benimle görüşmeyi kabul eden bir kız çıkmış, bana mahalledeki bir kafede randevu vermişti. İşin doğrusu, şiddete her zaman karşı olmam sebebiyle iki gün önce katıldığım gösteri yürüyüşünde tanışmıştık onunla. Ali'nin nehre atıldığı köprüye kadar yüzbin kişiyle beraber yürümüş, köprüden nehre çiçekler bırakmıştık ve o esnada onunla konuşmaya başlamıştık. Ali'yi tanıyordu! Aynı mahallelerde gezinmişler, aynı kafelere takılmışlardı. Çok iyi arkadaş sayılmazlardı, onun arkadaşlarının Ali'yi sevmedikleri bile söylenebilirdi. Ama ne de olsa, bütün bu olan-bitenler dehşet vericiydi ve böyle zamanlarda birisini sevmek veya sevmemek gibi bir lüksünüz olmazdı pek.

Metrodan çıkınca randevulaştığımız kafeyi kolayca buldum. İçerde, barın yanındaki masada huzursuzca oturuyordu. Bu belki benim kendi kuruntumdu ama, sanki etrafına bir tür düşmanlıkla bakıyor, bu bakışlardan kendi payımı da bolca alıyordum. Bunun belki de bir yüz ifadesi olduğunu ve benimle bir ilgisi olmayabileceğini düşünerek masaya oturdum gülümseyerek. Kayıt yapmak için izin alıp teybimi açtığımda, hemen saldırıya geçti: "Bak eğer ailemin ülkesi hakkında ne düşündüğümü, oraya dönmeyi düşünüp-düşünmediğimi soracaksan, boşuna lafı uzatmayalım, böyle bir konuda konuşulacak hiçbirşey olamaz çünkü. Yok eğer buradaki yaşantı hakkında konuşacaksak, tamam, Ali ve diğerlerinin konusunu ancak oradan yakalayabilirsin, ben yalnızca buna inanırım ve bu sorulara cevap veririm. Bu konu, yalnızca buradaki yaşantımızı ilgilendiriyor, Ora ile hiçbir alakası yok. Eğer bazıları olayları öldürmeye vardırıyorsa, bu biz "dönmediğimiz" için değil, burayla ilgili sorunlar olduğu için. Anlıyor musun?" "Neden dönmek kelimesi bile seni bu derece öfkelenendiriyor? Bu konuyla bir alakası yoksa neden seninle dönmek konusunu konuşmak isteyeyim ki?" "Neden olmasın? Dönmek ve dönmemek üzerine o kadar konuşma yapılıyor ki her böyle bir olay olduğunda! Sanki biz bütün olanların suçlusuyuz, burada kalmakta ısrar ettiğimiz için. Bu tezlerini öyle güçlü tutarlar ki her zaman. Sen sosyolog değil misin? Al işte, bilim adamlarından da bir meşruluk geldi miydi, tamamdır. Bu konu üzerine az mı burs verildi, az mı araştırmaya fon ayrıldı? Duyuyoruz, biz de televizyon izliyoruz herhalde."

Onu yatıştırmam, benim "farklı" olduğuma ikna etmem, hatta bu konuya ikna olsun diye onunla aynı milletten olduğumuzu kanıt olarak göstermem gibi dramatik sahneler bittiğinde nihayet itişmeyi bırakıp doğru düzgün konuşmaya başladık ve bana olayları yorumlamasını rica ettim. Konuşma, sıcak bir konudan her bahsedildiğinde ortaya çıkan ve konuyu soğukkanlılıkla irdelemenin çok ötesine geçmemizi sağlayan dinamiklerin akıntısına uğramış, birtakım yerlere sürüklenmeye başlamıştı bile. Ve zaten derinlemesine görüşmenin de en sevdiğim tarafı buydu. Gözlerden bahsetmeye başlamıştı şimdi de.

"Ne gözleri?" "Herkesin gözleri! Sen de yabancısin, hem de sen gerçek bir yabancısin, benim gibi de değilsin, ne de olsa daha kuvvetli bir aksanın var, daha başkasın. Sen de fark etmedin mi bakışlarını?" "Evet bazen sanki... Ne demek istiyorsun?" "Demek istediğim her ortalıkta görünmeye başladığında, konuştuğunda sana çevirdikleri bakışları... Aman canım, sen nereden bileceksin? Sen bir tehdit teşkil etmiyorsun ki onlar için. Sen burada doktoranı yapıp, döneceksin. İşte anahtar kelime! Dömekten söz edilmesinden neden bu kadar sinirlendiğimi sordun ya... Her bakışta gizlenmiş bir ışık bu, her an hepimizi izleyen... Görmüyor musun? İstenmemek demek dönmek. Tutunamamak demek. Üstelik de dönmek benim sözcüğüm bile değil, hiç olmadı. Burası benim yerim, benim dönecek hiçbir yerim yok, bunu anlayabiliyor musun? Ben buralıyım." "Ama buralı

"Ben buralıyım, ben buranın vatandaşıyım" dersin ve zaten havada, bakışlarda, medeniyetin içinde tüten şiddet günün birinde tam da bu yüzden yeniden alevlenir, birisi ölür ve insanlar, ellerinde pankartlarla medeniyete ağıt yakarlar, neden insanlar ölsün bu çağda diye... Şaşırırlar! Sonra gizliden gizliye bu şiddete hak veren savunmalarını da yaparlar şiddeti kınamanın yanında. Sizler derler, bizim gibi olmayı, medeni olmayı reddettikçe istenmiyorsunuz... Geçenlerde bir Alman kız arkadaşıyla bir ev kiralamak isteyen arkadaşım anlattı, kendisi Fas'lı. Evi görmeye Alman kız gitmiş, onunla alıp-veremedikleri birşey olmaz diye, mağlum öykü canım, erkek arkadaşının Fas'lı olduğunu öğrenen ev sahibi..." "Evi vermekten vaz geçmiş..." "Olur mu? Bunlar hödük değiller, sadece önlem için sormuş kıza: arkadaşınız medenileşmiş bir Faslı mı?"

olmadığını mı söylüyorlar?" "Öyle söylüyorlar... Söylemiyorlar, daha kibarlar, medeniler onlar. Onlar bana bunu yalnızca anlatıyorlar. Çıkardıkları kanunlarla işimi zorlaştırarak, bana yabancı olduğumu her an her yerde anımsatarak, sokakta kimlik kontrolü yaparak, çantamı arayarak..." "Neden istenmiyorsunuz?" "Onların başını ağrıttıyoruz." "Nasil yani?" "Herşeyimizle. Müziklerimiz onların başını ağrıttıyor. Yaşlı bir komşumuz var, buralı, ilk İtalyan göçmenler gelmeye başlayıp da mahallelerine yerleştiği zamanları nasıl anlatır, biliyor musun? Bizler zeytinyağını çok severiz, hiçbir tırazımız yoktur zeytinyağı için, ama ben bir Fransızım ve bir tereyağı insanıyım. Kimse bana zeytinyağı ile her an muhatap olmamı söylemesin, imkansız bu! Sanki adama sen İtalyan komşun olunca zeytinyağı yiyeceksin demişler gibi..." "Ali'ye gelelim..." "Sana deminden beri başka birşeyden bahsetmiyorum ben. Ali, bu hakim şiddet ortamı yüzünden öldü." "Hakim şiddet mi?" "Hakim şiddet ortamı. Bakışlara sinmiş, medeniyet kibarlığının elitizmi ile seni cendereye sokan, seni kendinden utandıran, ve seni doğuştan haksız konuma koyan şiddet ortamından. Doğuştan haksızın, burada doğmuş olduğun, sonra da "yabancı" toprakların vatandaşlığını aldığı için. Hayatın sürekli özür diler gibi geçer ve sonunda bir anda bazıları çıkar ve sana "dönmeni" söyler. "Ben buralıyım, ben buranın vatandaşıyım" dersin ve zaten havada, bakışlarda, medeniyetin içinde tüten şiddet günün birinde tam da bu yüzden yeniden alevlenir, birisi ölür ve insanlar, ellerinde pankartlarla medeniyete ağıt yakarlar, neden insanlar ölsün bu çağda diye... Şaşırırlar! Sonra gizliden gizliye bu şiddete hak veren savunmalarını da yaparlar şiddeti kınamanın yanında. Sizler derler, bizim gibi olmayı, medeni olmayı reddettikçe istenmiyorsunuz... Geçenlerde bir Alman kız arkadaşıyla bir ev kiralamak isteyen arkadaşım anlattı, kendisi Fas'lı. Evi görmeye Alman kız gitmiş, onunla alıp-veremedikleri birşey olmaz diye, mağlum öykü canım, erkek arkadaşının Fas'lı olduğunu öğrenen ev sahibi..." "Evi vermekten vaz geçmiş..." "Olur mu? Bunlar hödük değiller, sadece önlem için sormuş kıza: arkadaşınız medenileşmiş bir Faslı mı?"

Uzun bir süre gülmekten konuşamadık. Hava yumuşamıştı. Bunun bir göstergesi gibi, bir süre sonra beni akşamki konsere davet etti. O mahallede değil, "zor mahalleler" diye anılan banliyölerden birindeki bir diskoda olacaktı. Konserde mahalleden diğer arkadaşları da olacaktı. Hem de sosyolog değil miydim, ortamlarını iyice anlamama yardımcı olurdu bu konser. Bu kızın alaycı tavrı hafiften sinirimi bozmaya başladıysa da, ne yalan söyleyeyim, aynen söylediği şekilde bir heves içerisindeydim. Bunu belli etmemeye çalışarak konserin olacağı yerin adresini aldım sözde umursamaz bir tavırla.

***

Öfkeli sözler yankılanıyordu karanlığın içinde. Ritmin hızına uyan ruhlar sahnede bir aşağı-bir yukarı, kapatıldığı hücrenin duvarlarını zorlar gibi yürüyen, atılan, koşan, adımlarına dünyayı sığdıran gencin haykırdığı sözlerle, içlerinde, damarlarında biriktirdikleri öfkeyi duvarlara fırlatıyorlardı ve duvarlar onları emip, karanlığın içine, üzerlerine çizilmiş öfkeli şekiller ve yazılarla tercüme ederek fırlatıyorlardı her ışık çakımında dans edenlerin üzerine. Uzaklardan bir ney duyulacak gibi oluyordu sükunete davet edercesine, ama nafiye, ritimle devreye giren o öfke çılgılığı, neyi fırlatıp-atıyordu, ona yer yoktu bu sahnede, bu sahnede huzurun değil, kavganın sırasıydı şimdi ve öfkeyi kanalize etmek gerekiyordu. Biri ölmüştü ve kapıda kimlik kontrolleri yapıyorlardı. Ve mavi üniformalılara öfke duyuyorlardı. Mavi üniformalıların kendilerine değil, mavi üniformada temsil edilene, kendilerine yönelik gizli öfkeye öfke duyuyorlardı ve gizleyemiyorlardı öfkelerini. Bu yüzden tiksinti verdiklerini biliyorlar, mümkünse daha da tiksinti vermek istiyorlardı. Mümkünse fark edilmek istiyorlardı. Bedeli ne olursa olsun...

***

"...Sayın seyirciler, şu anda aldığımız bir haberi iletmek istiyoruz. Zor mahalleler adıyla anılan banliyö mahallelerinden .....'de bu gece, amatör rap gruplarından .....'ın verdiği konser sırasında, kendilerine yönelik olarak gençleri sözleriyle kışkırttıkları gerekçesiyle, polis konseri durdurup grup üyelerini göz altına aldı. Konuyla ilgili olarak Nehir-Üstü-Mahalleler Komiserliği'nin yaptığı açıklamada, sanatçıların şarkı sözleriyle, orada bulunan gençleri hukuk devletinin temsilcisi polise karşı kışkırttığı ve bu durumda polisin onları tutuklamak, konseri iptal etmek zorunda kaldığı belirtilmiştir. Demokratik hak ve özgürlüklerin, demokrasi ve hukuğu çiğnemek için kullanılmayacağına hatırlatıldığı açıklama..."

Eğer kültürü yolculuk terimleriyle yeniden düşünürsek kültür teriminin –büyüyen, yaşayan, ölen vs.– organik, doğallaştırıcı tarafgirliği sorgulanır. İnşa edilmiş ve tartışmalı tarihsellikler, yerdeğiştirme, engelleme ve etkileşim alanları daha da belirginlik kazanır.

James Clifford 'Travelling Cultures', in Lawrence Grossberg. Cary Nelson, Paula Treichler (eds), *Cultural Studies*, London, Routledge, 1992, p.101.

(1) Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*, London & New York, Routledge, 1992.

(2) Edward Said, 'Reflections on Exile', in Russell Ferguson, Cornell West (eds), *Out There, Marginalisation and Contemporary Cultures*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1990, s.357-63.

Güney California otoyollarında, Meksika sınırına yakın Tijuana yakınlarında yol işaretleri genelde doğa ve kültürün karşılaşmasıyla ilişkilidir: sıçrayan geyik ve av peşinde dolanan ayı simgeleri yoldan geçerken onlara dikkat etmemiz için bizi uyarırlar. Bu kez ikon farklı, kültürlerarası trafiğe gönderme yapıyor. Grafik yürüyen insanları işaret ediyor. Kaderleri olan yoksulluktan umutsuzca kaçarken sınır tellerini kesiyorlar ya da sürünerek altından geçiyorlar ve hızlanan otomobillerin arkasına takılıp geçmişten hızla kaçıp Kuzey'in vaatlerine yerleşmeye geliyorlar.

Bu çaresiz umut, göç ve çabalanan yeniden yerleşme sahnesi bir gazete fotoğrafında, haberlerde, bir televizyon belgeselinde, göç istatistiklerinde yakalanmış bir parçadır ama yine de içinde oturduğumuz manzaranın büyük bir bölümüne ışık tutar. 'Üçüncü Dünya' artık 'orada bir yerlerde' uzakta tutulmayı 'burada' görünmeye başladığında, farklı kültürler, tarihler, dinler ve diller arası karşılaşma artık Mary Louise Pratt'in (1) deyişiyle 'temas bölgelerinde' gerçekleşmeyip gündelik hayatlarımızın ortasında, sözde 'ileri' ya da 'Birinci Dünya'nın kültürlerinde ve kentlerinde ortaya çıktığında, işte o zaman belki kendi hayatlarımızın, kültürlerimizin, dillerimizin ve geleceklerimizin önceki anlamının belirgin bir kesintiye uğradığından söz edebiliriz.

Bu, günümüzde Londra ve Lagos küresel büyük kent ortamında ortak bir sentaksta tutulan sadece coğrafi olarak ayrı kent merkezleridir demek değildir. Bazı eşyayı, giysileri, tarzları ve dilleri paylaşıyor olabilirler ama ortak olan herşeye karşılık gelen bir de yerel kayma, sapma, lehçe vardır. Yalnızca fiziksel olarak farklı değildirler, aynı zamanda iktisadi, tarihi ve kültürel terimler açısından da son derece farklıdır. Yine de bu farklılıklar her zaman ve kaçınılmaz olarak engel ya da bölünme anlamına gelmez. Aynı zamanda giderek artan bir küresel trafik içerisinde kapıları hem açmaya hem de kapamaya yarayarak menteşe vazifesi görebilirler.

Kültürel sınırların ve geçişlerin dışavurumuyla birlikte göç, çağdaş düşüncenin gittiği yolda derin bir iz bırakmıştır. Çünkü, Edward Said'in belirttiği gibi göçmenlik ve sürgün, 'sürekli bir varolma halini', geldiğiniz yerle sürekli bir kavgaya tutuşma halini içerir. Bu nedenle de 'modern kültürün güçlü, hatta zenginleştirici bir motifi' haline gelmiştir. Çünkü:

Sürgün, dindışı ve tesadüfi bir dünyada evlerin her zaman geçici olduğunu bilir. Bizi tanıdık bir toprağın güvenliğinde tutan sınırlar ve engeller hapisane halini alabilir ve çoğunlukla nedensiz ve gereksiz yere savunulurlar. Sürgünler sınırları geçer ve düşünce ve deneyim engellerini aşar.(2)

Çıkış noktası yolda kaybolduğundan kendi referans terimlerini ortadan kaldıran böylesi bir yolculuk durmak bilmez bir sorgulama biçimini alır. Eğer sürgün, başlangıçta bir ev olduğunu ve bir gün oraya dönme vaadini varsayarsa yolda karşılaşılan sorular sürekli olarak böyle bir yolun sınırlarını ihlal eder. Dış yolculuğun belirsiz oluşunda kayıtlı olan bu ilk kaybın hatırası, sürgünü zamanımızın ilham verici simgelerinden biri haline getirmiştir. Aslında bir zamanlar herkes ve herşey adına konuşma iddiasında olan Avrupa aklının geri çekilmesiyle karşılaşan günümüz eleştirel düşüncesinin önemli bir eğilimi, hareket, göç, harita, gezi ve bazen de kolay turizm metaforlarını benimsemektir. Ancak bu tür metaforlar belli bir eleştirel paradigmanın soyağacıyla sınırlı ya da kuramsal bir dönüm noktasının düzlemiyle çevrili değildir. Son zamanlardaki entelektüel yolculukları ataerkil, batıcı entelektüel gücün süregiden anlatısının geriye kalanları evcilleştirmeye ve dışlanmış ve sessiz kalanlara da el atmaya çalıştığı son bir kıvrım olarak alaycı bir şekilde okunmayı seçebiliriz ama burada başka bir şeylerin olduğu açıktır. Hızlanan küreselleşme sürecinde kullanmaya alışık olduğumuz açıklamalara direnç

Yersiz/yurtsuzluk dünyanın kaderi haline gelmektedir.

Martin Heidegger, 'Letter on Humanism' in Martin Heidegger, Basic Writings, new York, Harper & Row, 1977, p.219.

(3) Walter Benjamin, 'Theses on the Philosophy of History' in *Illuminations*, London, Collins/Fontana, 1973. Jacques Derrida, 'Living On, Border Lines', in Harold Bloom et al. (eds), *Deconstruction and Criticism*, London, Routledge& Kegan Paul, 1979.

(4) Rudolf Pannwitz'in Walter Benjamin'den yaptığı alıntı. 'The Task of the Translator' in *Illuminations*...

(5) Martin Heidegger, 'The Turning', in *The Question Concerning Technology and Other Essays*, New York, Harper & Row, 1977.

gösteren geniş bir tarihsel ve kültürel çeşitlilikle giderek daha çok karşılaşılıyor. Yalnızca zihinsel dermeciliğin gevşek liberal baharındaki son çözülmeye tanıklık etmediğimizi bize gösteren de alıştığımız dünyanın karmaşık ve kalıcı bu tehditidir.

Çünkü Batının merkezindeki içsel yer değiştirmelerin (feminizm, yapıbozumculuk, psikanaliz, postmetafizik düşünce) eleştirel düşüncede yol açtığı son açıklıklar artık başka bir yerde yatmayan bir varlık sorunu yoluyla giderek artmıştır: Birinci Dünyanın ekonomilerini, kentlerini, kurumlarını, medyasını ve boş zamanlarını işgal etmeye başlayan 'Üçüncü Dünya' müziklerinde, edebiyatlarında, yoksulluklarında ve topluluklarında bastırılmış, altta bırakılmış ve unutulmuş olanın geri dönüşü.

Kozmopolit senaryonun tarihimizin bir parçası olarak tanınmaya ve metropollerdeki mülksüzlerin gelecekteki ayaklanmalarının televizyona yansıtılmasına yönelik böylesi yoğunluk, bizi belirlenmiş ya da sabit değil, olayların sürekli geri dönüşüne, yeniden değerlendirilmesine ve gözden geçirilmesine açık olan bir düşünce tarzına ihtiyaç olduğunu kabul etmeye zorlar. Tarihsel ve kültürel bilgi olarak kabul edilen şeyin bu yeniden anlatılma, yeniden alıntılanma ve yeniden yerleştirilmesi, yeni takım yıldızlara (3) gelip yerleşiklerinde bugünün 'tehlike anında' parlayıp alev alan önceki parçaların ve izlerin yeniden hatırlanmasına ve çağırılmasına bağlıdır. Bunlar fragmanlar olarak kalan fragmanlardır: yolculuğumuzu aydınlatan ışık hızıdır ama aynı zamanda yol boyunca sorgulayıcı gölgeler serpştirirler. Geçişimizin erekliliğini tanımlayan, gerçeğin saydamlığına ve köklerin gücüne inanç, bu sürekli dönüşüm ve tür değiştirme hareketiyle dağılır. Tarih, biraraya getirilmek, konuşturulmak, hatırlanmak, yeniden okunmak ve yeniden yazılmak üzere hasat edilir ve toplanır ve dil, nakledilirken, yorumlanırken hayat bulur.

Bu mirastan sözetmek, tarihe başvurmak kadar hafızaya yada çeviriye başvurmak da her zaman tamamlanmamış olandan, hiçbir zaman tamamen çözülebilir olmayandan söz etmektir. Her türlü saydamlık umuduna ihanet etmektir. Çünkü tercüme etmek her zaman dönüştürmektir. Her zaman her türlü sahicilik ya da köken metafiziğinin zorunlu bir travestisini işin içine sokar. Kendimizi her zaman kayıpla, bir başka yerde, bir hayaletle gölgelenen bir dili kullanırken buluruz: bilinçdışı, bir 'öteki' metin, bir 'öteki' ses; 'yabancı bir dilden kuvvetle etkilenmiş' bir lisan.(4)

Çünkü sabit bir evi olmadan dolanan, dünyanın kavşaklarında duran , varlık ve farklılık duygumuzu taşıyan göçebe bir dil deneyimi, tek bir isim tanışma iddiasında da olsa tek bir geleneğin ya da tarihin ifadesi değildir artık. Düşünce dolanır. Göçeder, tercüme gerektirir. Burada akıl, kendini dünyaya açma, güvence veren bir temel ya da bir ereklilik olmadan kendini bir geçitte bulma tehlikesiyle karşılaşır: bu, varoluşun ve dünyevi aydınlanmanın değişen göklerine açık bir geçittir. Artık tanrılar tarafından ya da onların zorunlu bir rasyonalizm ya da pozitivist yansıtma giysilerinde dindışı bir şekilde yeniden hayat bulmuş halleri tarafından korunmayan düşünce sadece kendinden sorumlu olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır ve Rilke ve Heidegger'in de bize hatırlattığı gibi varlığın emniyette tutulması, tek korunması bu korunmanın yokluğunda yatar.(5)

Bu, kaçınılmaz olarak başka bir 'ev', dünyada başka bir varolma duygusu içerir. Bir yerde durmayı , zaman ve mekanda bunlar sabit ve kapalı yapılar gibi değil, sorgulayıcı varlığı kimlik, yer ve aidiyet duygumuzu oluşturan dillerin hareketinde yansıyan bir açıklımı eleştirel olarak kışkırtmayı sağlanmış gibi oturma tarzı olarak, hareketli bir habitat olarak kavranmalıdır. Bu rolü üstlenebilecek tek bir yer, dil ya da gelenek yoktur. Çünkü merkezden periferiye [çevreye] yapılan, en beklenmedik, acaip ve harikulade olanı arayan bu yolculuğun bu literatüre -örneğin bu kitaba- hakim olmasına rağmen bu tür hikayeler başka yerlerden gelen insanların karşılaştıkları ve karşılaşmaya devam ettikleri wolculuk, göç ve yerinden olmalarının boyutu karşısında zayıf bir yankıdan başka bir şey değildir. Böylece sonuç olarak ben, başka dünyaların, dillerin ve kimliklerin şiddetini ve başkılığını deneyimlerim ve sonunda benim duruşumun başka hikayelerle, başka yerlerle, başka insanlarla karşılaşmalar, söyleşmeler ve çarpışmalar yoluyla beslendiğini keşfederim. Çünkü 'yerli'nin dönüşü yalnızca 'Batı ve Batı-dışı tarih

Birgün, benim için herşeyden önemlisinin, kendimi ne dereceye kadar bir yabancı olarak tanımladığım olduğunu anladım... O zaman, yabancı'nın kırılabilirliğiyle ancak başkalarının ona sunabileceği misafirperverliğe güvenebileceğinin farkına vardım. Tıpkı kelimelerin beyaz kağıdın sunduğu misafir perverlikten ya da kuşun gökyüzünün koşulsuz alanından yararlandığı gibi.

Edmond Jabès, *Le Livre de l'Hospitalité*, Paris, Gallimard, 1991.

arasındaki sınırları kaldırmak' gibi dramatik bir gerekliliğe dikkat çekmekle kalmaz, aynı zamanda benim dünyamın temellerini atan, orada periferideki karşılaşmaları en baştan belirleyen şiddeti de merkeze döndürür.

O halde bu, illa ki bir yolculuk dökümü değildir. Çünkü yolculuk etmek sabit konumlar arasında hareketi, bir yola çıkış, bir varış noktasını, izlenecek yolun bilgisini içerir. Bir dönüş, bir eve gidiş olasılığını da içerir. Göçmenlik ise tersine, ne çıkış ne de varış noktasının değişmez ya da kesin olduğu bir hareketle ilgilidir. Sürekli olarak dönüşümlere maruz kalan dilde, tarihlerde, kimliklerde bir duruşa çağırır. Her zaman geçiş halinde olduğundan eve dönüş vaadi -hikayeyi tamamlamak, sapa yolu düzeltmek- bir olanaksızlık halini alır. Batı dünyaya yol verirken Tarih tarihleri yol açar.

Bu, başka bir ülkede yaşamayı gerektirir. Öyle bir ülke ki burada:

göçmeni tarihsel süreçlere yardımcı değil onların merkezinde kılan bir düşünce çerçevesi geliştirmek her zamankinden daha acildir. Soyağacına dayalı kan, mülkiyet ve sınır retoriğini silahsız bırakmalı ve onun yerine toplumsal ilişkilerin, her tür benlik ve öteki tanımının tesadüflüğünü ve yavaş adımlarla gitmek gereğini vurgulayan yatay bir dökümünü yapmalıdır.

Tüm bunlar söyleyecek hiçbir şeyim olmadığı, Batıda başlayan her hareketin kendinde emperyalist olduğu, sadece ötekiler karşısındaki gücümü yaygınlaştırmak için yaptığım son bir hareket olduğu anlamına mı gelir? Belki de bu kitapta öne sürülen savların siyasal ve etik içermelerinin açıkça konuşanlarla adlarına konuşulanlar arasındaki kısır döngüyü kırma çabası olarak algılanabileceği yer burasıdır. Çünkü kendi konuşma bünyeme girerek, boşlukları açarak ve kendi mirasındaki sessizlikleri dinleyerek belki de konuştuğum yerin sınırları boyunca dikkatli adımlar atmaya öğrendim. Sınırların olduğu yerde, öteki tarafta, kendi sınırlarımın ötesinde öteki seslerin, bedenlerin, dünyaların var olduğunu anlamaya başladım. Bu sınırlar boyunca kendi arzularımı ararken aralarındaki diyalogu sürdürmeye çalışan o fazlalıkla birlikte paradoksal bir biçimde kendi sınırlarımla yüzleşmeye zorlandım. Bir şekilde bu sınır ülkesine gelerek daha fazla yer arıyorum: başka bir yer, başka bir dünya, başka bir gelecek.

Modernleşmenin ard arda dizdiği birikmiş modernlik diasporaları, büyüyen küresel ekonomi ve bireylerin ve toplulukların periferilerden Avrupa-Amerika metropollerine, teşvik edilmiş ve hatta çoğu zaman zorlanmış göçleri ve 'Üçüncü Dünya' kentleri, ikincil ve genellikle metaforik entelektüel düşünce yolculuklarıyla doğrudan karşılaştırıldıklarında bunları küçüleştirecek bir büyüklük ve yoğunluktur. Analoji tehlikelidir. Şiirsel yolculuk ve sürgün figürlerinin vaat ettiği romantik ehlileşme ve entelektüel eve dönüş açık bir cazibeye sahiptir. Yine de bu göze alınması gereken bir risktir. Çünkü modern düşünce ve insan göçleri birbirlerinin yollarını ve geleceklerini derinden ilgilendiren fenomenlerdir.

Atlantik'i bir köle olarak zincirler içinde geçmeye zorlanmak, Akdeniz'i ya da Rio Grande'yi yasadışı yollardan geçmek, umutla Kuzeye yönelmek ya da hatta resmi dairelerin önünde ilerlemeyen kuyruklarda terlemek, pasaport ve çalışma izni kapmak, dilinizin, dininizin, giysinizin, görünüşünüzün ve hayatınızın üzerinden geçen bir sınırda yakalanarak dünyalar arasında yaşama alışkanlığını edinmek demektir. Başka bir yerden gelmek, 'buradan' değil 'oradan' olmak ve dolayısıyla şu anki durumun hem içinde hem dışında olmak, tarihlerin ve hafızaların kesiştiği yerde, hem ilk yayıldıkları hali hem de açılan yollar boyunca daha yeni, daha geniş düzenlemelerle başka şeylere çevrilmelerini yaşamak demektir. Aynı zamanda hem güçsüzlüğün dilleriyle karşılaşmaktır hem de başka bir yerde olabilecek gelecekleri ima eder. Nadiren özgürce seçilen bu dram aynı zamanda yabancı'nın dramıdır. Geleneğin anavatanından kopan, sürekli olarak tehdit altındaki bir kimlikle yaşayan yabancı, dağınık bir tarihsel mirasla heterojen bir bugün arasında bitmeyen bir tartışmayla sürekli olarak kendini evde kılmaya çalışmak zorundadır...]

↓

Sonra dönüşler,
belki de bizi
uyandırmaya
çalışan. Sonra da
dönüşlerin
döngüsü,
kaçınılamayan... İyi
ya da kötü hisleri
getirenler
dönüşler;
Gündönümü,
yıldönümü, yanar-
döner, gözümüzün
önünde dönüp
duranlar, sözünden
dönerler, geri
dönerler,
dönemeyenler,
dönemeyenler,
dönmesini
beklediklerimiz,
dönmesini
istemediklerimiz.

Dönüşleri yaşarız biz, farkederiz...

Madde dosdoğru devam etmek ister hareketine, nereye gidiyorsa oraya, dokunulmazsa yavaşlamadan, hızlanmadan hep aynı doğrultuda. Herşey, tüm enerjiler eşit dağılına kadar yayılır, yayılmaya çalışır.

Beynimiz de parçası olduğu tabiatın kurallarını bilir, zaman kaybetmeden durağan olanı bulmaya çalışır, değişmeyi, onca hareketliliğin arasında. Olayların nereye gideceğini bulmaya çalışmaktır bu, geleceği görmeye çalışmaktır. Farklıymış gibi görünen şeylerin aynılığını, kısa süreli ya da yenmiş gibi görünenlerin sürekliliğini kavramaya çalışır. Bu konuda çok da başarılıdır. Bizi, bilincimizi meşgul etmez hep aynı giden şeylerle, kalbimizin atımları, solunumumuz, süregiden ses, ışık ve hareketler; yok eder onları bilincimizden ve algıladığımız dünyamızdan.

Yalnız değişimler kalır bizim için, var olan. Yaşam değişimlerin çevresinde dönüyor.

Doğumla başladığımız yolda sapaklarımız var, sağa sola, yukarı aşağı...

Yol alırken bilmeyiz öylesine giderken, sonra bir tarafa döneriz, alıştığımız yönle bizi ondan saptıran arasındaki sıkışmayı hissederek, algıladığımız bu dönüştür, pek bilincinde değildir o dosdoğru gidişin, dönene kadar. Sonrasında ise hatırladığımız dönüşten çok o dönüşe kadar aldığımız yoldur. Dosdoğru giderken bilincimizden sildiğimiz, bilinçsizce sürdürdüğümüz yaşamımız, o dönüşten sonra tüm canlılığı ile kendini hissettirir.

Hatırlamayı sevmek, hatırladıklarımızdan etkilenmek de bundan. Hep dönüşler değil midir bizi kendimize getiren, hep dönüşler değil midir bize öncesini hatırlatan, hep dönüşler değil midir uzatıp, açıp düzeltmeye çalıştığımız.

Yolda giderken virajda hissederiz aslında önceden dosdoğru gittiğimizi. Hep dönen bir yolda rahatsız oluruz. Dönüşlerde yavaşlamanın bir sebebi de bu, anlamamaya çalışmak döndüğümüzü, uyanmama gayreti.

İlk varolan dosdoğru gidişler.

Sonra dönüşler, belki de bizi uyandırmaya çalışan. Sonra da dönüşlerin döngüsü, kaçınılamayan...

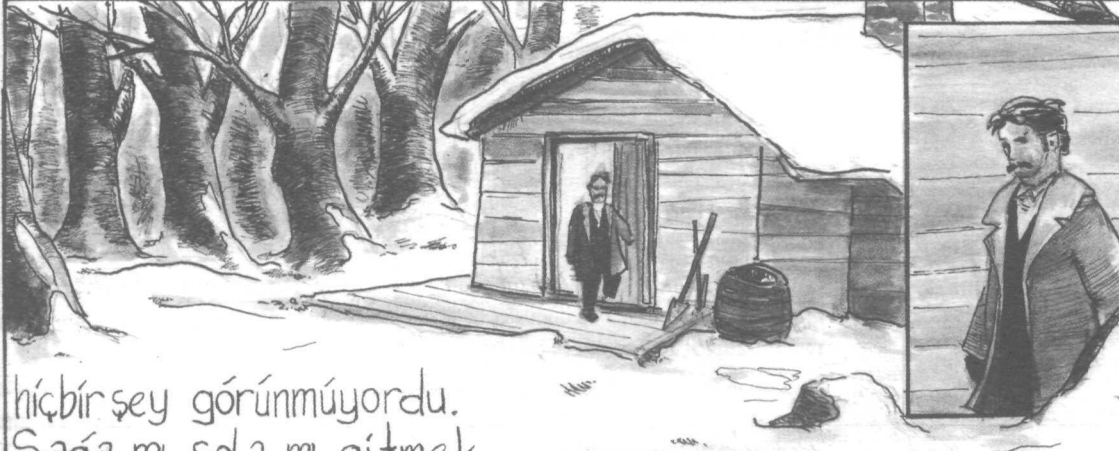
İyi ya da kötü hisleri getirenler dönüşler; Gündönümü, yıldönümü, yanar-döner, gözümüzün önünde dönüp duranlar, sözünden dönerler, geri dönerler, dönemeyenler, dönemeyenler, dönmesini beklediklerimiz, dönmesini istemediklerimiz.

Döner oyuncaklarla başlayan hayatımız, döner tekerlekler ve çarklarla devam ediyor. Hayatımızın dönüm noktaları hep o ana kadar alışılmış şekilde devam eden şeylerin başka yönlere dönüşleri. Yıllar geçtikçe beynimiz bu dönüşlerin de kuralını buluyor. O dönüşleri de siliyor birer birer, ne hızla viraja giren bir minibüsteki çocukların çıktığı, ne kafada dönüp duran düşüncelerin heyecanı, herşey tümüyle durağanlaşıyor ve yalnızca dönüşlerin hayali kalıyor. Durgun dingin, hareketsiz bir zihinde fıldır fıldır döner anılar...

↓

Köylü oturuyor, alaylı alaylı gülerek ona bakıyordu. Başka bir zaman olsaydı Mitya belki de öfkesinden bu aptalı öldürürdü, ama şimdi vücudu bütün gücünü yitirmişti, bir çocuk gibi olmuştu. Yavaşça banka doğru gitti, paltosunu aldı, sırtına giydi, izbeden çıktı. Öbür odada koruyucuyu bulamadı. Ortalarda kimse yoktu. Cebinden bozuk para olarak bir kopek çıkardı, onu bir gece geçirdiği için ve yaktığı mumla verdiği zahmet karşılığı olarak masanın üzerine bıraktı.

İzbeden çıkınca etrafın ormanla çevrili olduğunu gördü. Başka

hiçbir şey görünmüyordu. Sağa mı, sola mı gitmek gerektiğini bile hatırlayamadan rastgele yürümeye başladı; akşam papazla oraya acele acele gelirken yolun nereden geçtiğini fark etmemişti bile. Yüreğinde kimseye karşı kıra yok. Samsanov'a bile. Ormanın içinden gelen

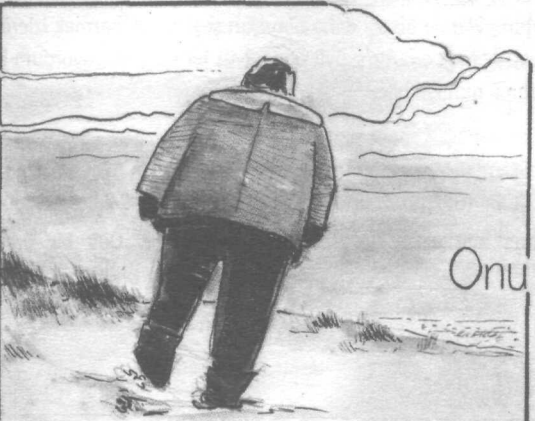

daracık patıkadan hiçbir şey düşünmeden, kendini kaybetmiş gibi, hatta nereye gittiğini bile hiç düşünmeden yürüyordu.

Bir den ruh bakımından da, vücutça da o kadar zayıf, güçsüz oluvermişti ki! O sırada karşısına bir çığırı çıksaydı, onu yenebilirdi. Öyleyken güç bela ormandan çıktı. Bir den karşısına gözün görebileceği yere kadar uzanan, ekimleri biçilmiş uçsuz bucaksız tarlalar çıktı.

Hiç durmadan ileri, hep ileri giderek "Her yer ne büyük bir umutsuzluk içinde! Her yerde nasıl bir ölüm kokusu var!" diye tekrarlıyor

Onu yoldan geçenler kurtardı.
(...)

Karamazov Kardeşler
Cilt II - 9

Onu bulmak için
özel bir çaba
harcamam
gerekmemiştir.
Yürürken,
yürüdüğüm yere,
toprağa
bakıyordum
sadece. Yağmurdan
sonra aşınan
toprağın arasında
birden
belirivermişti
önümde. Tarih
bir parçası
gizlendiği yerden
gün ışığına çıkmış
ayaklarımın
dibinde duruyordu.
Karşılaşma anı.
Geçmişle bugün
arasında ince bir
çizgide
duruyordum.
Geçmiş, kolayca
unutup, gözardı
edemeyeceğiniz
kadar yakınızdaki
karşınıza çıkabilir.
Dahası size
olmadık mesajlar
da gönderebilir

Olması beklenen, arzulanan, düşlenen bir şeyin rastlantısallığı var mıdır? Yoksa herşey hazır olma durumunun ardında yaratılan bir gerçeklik midir?

***

Birinci Cümle: İsteddiğimiz şeye kolayca inanırız. "Facile credimus quod volumus"*

Üzerinde tarihin izlerini taşıyan, gövdesi yıllar içinde kırılıp kimbilir hangi topraklarla karışıp gitmiş, erimiş yok olmuş, gövdesiz bir kandil kapağıydı elimde tuttuğum. Hani şu müzelerde görmeye alıştığımız cinsten. Onu bulmak için özel bir çaba harcamam gerekmemiştir. Yürürken, yürüdüğüm yere, toprağa bakıyordum sadece. Yağmurdan sonra aşınan toprağın arasında birden belirivermişti önümde. Tarihin bir parçası gizlendiği yerden gün ışığına çıkmış ayaklarımın dibinde duruyordu. Karşılaşma anı. Geçmişle bugün arasında ince bir çizgide duruyordum. Geçmiş, kolayca unutup, gözardı edemeyeceğiniz kadar yakınızdaki karşınıza çıkabilir. Dahası size olmadık mesajlar da gönderebilir.

Bulduğum parçanın arkeolojik bir değeri yoktu. Sıradan bir kandil kapağı, ama yine de binlerce yıl öncesine dokunuyor olduğum duygusu beni heyecanlandırıyordu, ve bu duyguyla sarılmışken yanılısamalar içinde kaybolmak hoşuma gidiyordu. Zamanın labirentlerinde geçmişle haberleşmek! Bilinmeyen bir anın, hayal olanın gölgesine dokunmak! Olağanüstü gelmiyor mu size de? Latince bir özdeyiş vardır: "Umbra, ubicumque est, ibi esse corpus ostendit": "gölge nereye düşerse düşsün bir beden varlığını gösterir." der. Parmaklarımın arasında duran pişmiş toprak parçası, bedeni zamana karışmış bir hayaletin gölgesiydi. Tam da bunları düşünürken, ya da şimdi öyle hatırlıyorum, kandil kapağının arka yüzüne dikkatlice baktığımda izleri gördüm! Kandili yapan kişinin parmak izleri. İkibin yıl öncesinin parmak izleri. Zamanın sonsuzluğuna atılmış bir mesaj bana ulaştıran parmak izleri! Büyülenmiş gibiydim. Bir saniye önceki yanılısamalarımın gerçek olduğuna, bir hayaletin benimle iletişim kurmak istediğine neredeyse yemin edebilirdim.

Mantığım devreye girip, abartmamamı fısıldıyordu kulağıma. Büyük olasılıkla, o dönemdeki kandil atölyesi çalışanlarından birinin dikkatsizliğine denk gelmişti. Öte yandan içimden bir ses, "Ya bunlar özellikle, bilerek bırakılmış izlerse?" diye soruyordu. Belki de, zamanın çöplüğünde unutulmuş, sıradan bir iş gününün, sıradan atölye işçisi, sıradan bir yağ kandilinin üzerinde kendi varlığını kanıtlamak istemişti. Görevin arasına sıkıştırılmış göz kırpmış anlarından birinde birey olarak var olduğuna inanmak istemişti. Gönderdiği mesajı bulanın hayatında kendini çoğaltmayı, başkasının hayatında yaşam bulmayı arzulamıştı. Yalnız, kayıp bir ruh ve geceleri karanlığın görünmez kıldığı evlerin içini ince ışığıyla aydınlatıp, görünür kılan yağ kandilleri. Belki de mesaj gideceği yeri ve zamanı bulur.

Patikadan yürüyen başka birisine değil de bana sunmuştu kendini. Hangi bileşeler bizi karşılaştırmıştı bilmiyorum ama gün geçtikçe saplantı halini alan bir düşünceye dönüştü. Onun varlığından haberdar olan ve belki de yeniden varedecek olan tek kişiydim. Akıldan çıkmıyordu. Kimsin sen, bana bütün evrende bir eşi daha olmayan şeyi, kendi parmak izlerini gönderen? Ne muhteşem bir mesaj! İçimde ona karşı öylesine büyük bir sevgi duyuyordum ki. Binlerce yıllık bir dokunuşla hayatıma girmişti bile.

***

Değil mi ki tüm dünya tarihi sözcüklerde yaşam bulmuştu, öyleyse elimdeki en güçlü malzeme buydu. Ölüyü diriltecek, kandilin fitilini tutuşturup ortalığı ışıtaacak, hayaletlere şekil verecek güç. Kara tüyleri parıldayan bir karga gibi vakur süzölmeye daldı zihnime. Ona bir fırsat

Yalnızlığın kime ne oyunlar oynayacağı belli olmaz. Görüldüğü gibi kişi parmak uçlarından varetmeye çalıştığı bu antik hayaletle beraber asıl varetmeye çalıştığı kendisi olduğunun farkında bile değil. Kurgu herşeyin içine sızdığı gibi onun da gri beyin hücrelerinin içine işlemiş. Anlam yaratmadan duramıyor. Suç onda değil belki de. Başlangıçta, örneğin henüz yeryüzündeki dörtyüzelliyedinci gününde, yere düştüğünde canı somut bir biçimde yanıyor olsa da, "acı" kelimesinin anlamını öğrenmeden önce acı çektiğini biliyordu. Yürüyordu ama yürüdüğünü de bilmiyordu çünkü "yürümek" sözcüğünü ve yanısıra taşıdığı üçbinbeşyüz anlamı öğrenmemiştir daha.

vermeliydim. Böylece mektuplar yazmaya başladım, hem ona, hem onun ağzından bana.

***

İkinci ve Yüzonüçüncü Cümleler: Hayatına Girmek İstiyorum, Beni Hayatına Al!

Yalnızlığın kime ne oyunlar oynayacağı belli olmaz. Görüldüğü gibi kişi parmak uçlarından varetmeye çalıştığı bu antik hayaletle beraber asıl varetmeye çalıştığı kendisi olduğunun farkında bile değil. Kurgu herşeyin içine sızdığı gibi onun da gri beyin hücrelerinin içine işlemiş. Anlam yaratmadan duramıyor. Suç onda değil belki de. Başlangıçta, örneğin henüz yeryüzündeki dörtyüzelliyedinci gününde, yere düştüğünde canı somut bir biçimde yanıyor olsa da, "acı" kelimesinin anlamını öğrenmeden önce acı çektiğini bilmiyordu. Yürüyordu ama yürüdüğünü de bilmiyordu çünkü "yürümek" sözcüğünü ve yanısıra taşıdığı üçbinbeşyüz anlamı öğrenmemiştir daha. Kuşkusuz zamanla benzer bir çok sözcüğü içine sindirdikten sonra aynadaki aksini de bunlara göre yorumlamaya başladı. Farkında olsa da olmasa da, sözcüklerin halüsinatif yan etkilerine ve sonuçlarına katlanmak zorundaydı artık. Bir gün kurgusal oyunların bilincine vardığında herşeyden şüphe duymayı öğrendiği, (hatta şüphenin de kurgusal olması şüphesiyle), bir süre sonra da kendini, sandığından çok daha büyük, başını ve sonunu yakalayamadığı bir ağın içinde bulduğunu anlaşıyor. Oyunun oyun olduğunu bilmek, kurallarını görmek bedelini hafifletir mi? Bedel sürekli rüya hissine hapis kalmaksa? Yürümek istiyor ama adım atamıyor, konuşmak istiyor ama ağzından tek bir sözcük çıkamıyor. Olup biteni görüyor ama müdahale edemiyor. Tıpkı rüyalarda olduğu gibi. Böyle bir çıkmaz içinde yaşayıp gidemeyeceğinden, ama durumu da tek başına düzeltemeyeceğinden kendini eylemsiz kılan şeyi anlamak için uğraşılıyor. Rüya duygusundan kurtulabilse bireysel tarihini oluşturacak, bir öyküsü olacak. Savaşması için onu dışarıdan görebilmesi gerekiyor ama öylesine içine batmış ki çıkamıyor. Aslında yıllar önce "dışarı ve içerisi" sözcüklerinin anlamını öğrenmemiş olsa bunu da düşünemezdi ya. Yazdıklarına bakılırsa fiziksel bir eylemi mümkün görmüyor ama düşünebiliyor. Sözcüklerden ayırmaya da düşünebiliyor. Rüya duygusunu hafifletmeye çalışıyor. Çözümünse rüyaya karşı rüya. Kurguya karşı kurgu. Böylece kendini varedebilir belki. İşte yıllar önce bir arkadaşının ona verdiği kandil kapağında gerçekten şaşırarak gördüğü parmak izleri ve rastlantıların doğası üzerine kurguya böyle başlıyor. Kaybedecek bir şeyi yok. Yazıda kim kimi kaybedebilirdi ki? En azından başta böyle düşünüyor. Sözcüklerin kurgusu mu yoksa kurgunun ardındaki hayalet mi yoksa her ikisi de mi beden kazanacaklar? Yalnız gezegenin yalnız yolcuları.

Üçüncü ve Yirmisekizinci Cümleler: "Olamadığım Başka Birinin Bir Zamanlar Olduğu Gibi Biri Olmak İstiyorum." *

Ona mektup yazmanın en zor yanı bildik kalıpların dışında bir hitap biçimi aramaktı. Nasıl seslenecektim ona. "Sevgili Antikçağ Kandil İşçisi" mi? Ya da "Sevgili Dostum" mu? Yoksa sadece "Merhaba" mı? Ne saçma. Ona mektup yazmamdan daha saçma olamazdı ama bu düşüncelerin düş dünyayı zayıflatmasına izin vermemeliydim. Bir çeşit oyundu nihayet ve sürdürecektim. Hayatıma girip benim olmak istiyordu, en azından ben buna emindim, çünkü mesaj yerini bulmuştu. Sonunda ona "sana" diye hitap etmeye karar verdim. Mektuplar karşılıklı "sana" diye yazılmıyordu. Mektuplar, mektupları izledi. Zaman ilerledikçe sınırlar puslanmaya başladı, garip bir girdabın içine doğru çekiliyordum. İradem dışında onun etkisine girmiş gibiydim. Yani, kişiliğimin üzerine oturduğu çerçeve, kemik tutmuş yapıları, onun karşısında yok oluyordu sanki. Hayalın gölgesi üzerime düşüyordu. Bir gün onu aynada yanıbaşında gördüm.

Dördüncü Cümle : "Düşündüğüm Yerde Değilim, Olmadığım Yeri Düşünürüm."**

Kişinin kullandığı dile bir bakın. "Ben" diyerek anlatıyor. Oysa "ben" sözcüğünün anlamı henüz algısı dışındayken yani yeryüzündeki üçyüzelliyedinci gününde "ben" olduğunu bilmiyordu. Şimdiyse sözcüğün kendisinden söz ettiğinden kuşku bile duymuyor. Sözcüğü her kullanımında kendinden uzaklaştığının farkında bile değil. Kurgusal bir "ben" üzerinden ancak olmadığı birisini düşünüyor, olmadığı ve olmayan bir yerde. Dahası "o" diye söz ediyor kalıntıları petrolleşmiş hayali yaratıktan. Uydurulmuş sözcükler arasında zamirler kadar içi boşaltılmış

Güncel gerçeklik içinde allak bulak olunca, çaresiz geriye dönüyor, atıyor kendini geçmişini yeniden ve yeniden yazmanın kollarına. Yüzünü geleceğe çevirebilmek için. Uzun zaman düşsel şimdilerin tutsağı olarak yaşıyor, harflere bağımlı kalıyor, zamirlere, sıfatlara, çekim eklerine, fiilleri olmadan cümlesini tamamlayamıyor, sözcüklerin sanrısallık yan etkilerinde asılı duruyor, oyun alışkanlığının sapkın çukurlarına düşüp, çıkmak için birikmeyi bekliyor bilmem kaçınıcı kez, çünkü asıl olan hayatta kalması. Salt bedeninin biyolojik yaşamını sürdürmesi değil, varolabilmesi, varolarak hayatta kalabilmesi. Yeni bin yıllara ulaşması. Kendini kendi evreninde varetmek, özgür kalabilmek kadar zor olan ne var insanoğlu için.

olanı yoktur herhalde. Şekilden şekile giren, kimliklerin üzerini örten zavallı maskeler. Her ismin yerine geçen ama hiçbirşey olan, düşündüğün şey asla olamayan, yakalanmaz, tutulmaz, nasıl hareket edeceği belli olmaz şeyler. Aynı zamanda ürkütücü. Kişiyi aynı anda hem "ben" hem "sen" hem "siz" hem de "o" yapiverirler. Düşüncesi bile korkunç. Ah zavallı esir, kapılıp gidiyorsun zamirlerin gülen yüzüne. Madem bu kadar sevgi duyuyorsun yüreğinde, sevdiğini neden özgür bırakmıyor da bir zamirin ardına sıkıştırıyorsun. Tanrıçılık oynuyorsun.

Ellibeşinci ve Sekizinci Cümleler: Su Damlası Taşı Aşındırır "Gutta cavat lapidem", ve Geriye Dönüş Yoktur "Jacta alea est".*

Her gün. Her an. Mektuplar, mektuplar, mektuplar. Onun gelmesi benden en muhteşem dayanağımı almıştı; kendine güven! Eskiden sihirli bir dünyam varken, yapacağım hamleleri görür, oyuna sihirli bir güçle bakarken, artık sadece hatalarımı görürüm olmuşum, artık dünyanın merkezi değildim, sihrimi yitirmiştim. Bana yazmayı sürdürdü benim kalemimle. Bense ona yazacak gücü bulamıyordum. Eriyordum sanki. Dörtüzyseksevenbeşinci mektubu bitiremedim. Ellerim ağırlaştı, kalem elimden düşüverdi. Sözcüklerin hepsi gözümün önünde uçuşuyorlardı. Anlamsız küçük noktacklara dönüşüp atmosfere karıştılar. Kafam sayfanın üzerine düştü. Eşikten akmaya başladım, kağıdın içine doğru. Zaman durdu. Sonra kendimi kendi çölümde buldum. Korumasız, çıplak, aç ve susuz. Baştan çıkmaya hazırdım, özgürlüğüm için.

Altıbnaltıyüzyetmişbeşinci Cümle: Quion'un Gözleriyle Görebilseydin Kendini ve Yeryüzünü*

Uzun bir süre karabasanlar içinde devinip durdu. Gecelerine dost mu, düşman mı olduğunu bilemediği bir düş. Latince adı Scorpio Maurus Linnaeus, aslında türünün zararsızlarından ama düşlerine efsanevi Quion Maur olarak giriyor. Yakut gözlü dev çöl akrebi. Gerçi böyle bir efsaneyi duyana rastlanmamıştır ama mektupların birinde söz ediliyor. Anlattığına göre Quion'un gözlerine bir kez bakan suskunluğa bürünmüş gördüklerinden sonra. Kimine ilaç olurmuş, kimine zehir. İlaç ve zehir aynı şeydir de, sır, dozu ayarlamakta derler. Zehirlenmenin insanı hangi gerçeklik düzeyine taşıyacağı belli mi olur? Aslına bakarsanız antik yaratıklardır akrepler. Dinazorlar yeryüzünde görünmeden çok önce başlamıştı yaşamları. Dörtüzyelli milyon yıldan bu yana değişmeden kalabildiler. Taşların altında, ormanın derinliklerinde, çöllerde saklandılar. Gökyüzünün ve yeryüzünün ve zamanın izleri, şairin değimiyle "kitaplar kitabının" sıraları kazanmıştır kuyruk boğumlarına. Bu yüzden mi acaba her defasında aynı düşü görüyordu? Günbatımının alaca kızılığı. Nemli bunaltıcı bir sıcak. Kumdaki garip izleri takip ediyor, izler onu çölün derinliklerine çekiyor, hava kararıyor ve kum tepelerinin yoğunlaşmış ufuk çizgisiyle birleştikleri yerde onu görüyor. Yakut gözler, bakırımsı siyah renkli dev bir akrep vücudundan parlıyorlar. Binlerce yağ kandiliyle aydınlanan bir kapının önünde bekliyor ona doğru yaklaşmasını. Yaklaşıyor. Akrebin parıldayan gözlerinde kapının hayali beliriyor. Üzerinde bir şekil. Yeryüzünde bilinen dillerden hiçbirine tanıdık olmayan, tek ve büyük bir harf kazanmış. Yaklaşıyor. Harf dev bir parmak izine dönüşüyor. Dokunmak için dayanılmaz bir arzu duyuyor, elini uzatıyor, parmakları büyüyor, büyüyor, devleşiyor, izler parmaklarına tıpatıp uyuyor, gözlerin içine doğru çekiliyor, binlerce yıllık tarihin acıları, arayışları, kıyımları, oyunları, savaşları akarken önünden, alevler sarıyor heryanını aniden, daralan bir ateş çemberi içinde kalıyor akrep, çaresiz kendi kendini sokuyor, zehir yayılıyor vücuduna ve ter içinde uyanıyor. Karabasanları ne kadar sürüyor belli değil. Ama soyunun takipçisi olduğu söylenebilir. Güncel gerçeklik içinde allak bulak olunca, çaresiz geriye dönüyor, atıyor kendini geçmişini yeniden ve yeniden yazmanın kollarına. Yüzünü geleceğe çevirebilmek için. Uzun zaman düşsel şimdilerin tutsağı olarak yaşıyor, harflere bağımlı kalıyor, zamirlere, sıfatlara, çekim eklerine, fiilleri olmadan cümlesini tamamlayamıyor, sözcüklerin sanrısallık yan etkilerinde asılı duruyor, oyun alışkanlığının sapkın çukurlarına düşüp, çıkmak için birikmeyi bekliyor bilmem kaçınıcı kez, çünkü asıl olan hayatta kalması. Salt bedeninin biyolojik yaşamını sürdürmesi değil, varolabilmesi, varolarak hayatta kalabilmesi. Yeni bin yıllara ulaşması. Kendini kendi evreninde varetmek, özgür kalabilmek kadar zor olan ne var insanoğlu için.

Yedibiniki ya da Dokuzyüzyirmi yahut ta Binsekizyüzaltmışyedinci Cümleler: "Çöle Giden Kişi Aynı İnsan Olarak Geri Dönmez."*

Quion'un gözlerinde buharlaşıyorum. Bana dost mu düşman mı, yarın nasıl bir düşe uyanacağımı bilmiyorum. Yarın nasıl birisi olacağımı da? Dahası uyanıp uyanmayacağımı da bilmiyorum. Kandil kapağı elimde hâlâ, izleri de görebiliyorum. Kalemim kağıt üzerinde oyunu sürdürüyor, aynı parmaklarda yaşam buluyoruz. Rastlantıların büyüsunü de seviyorum hâlâ, seni de. Odamda da herşey eski yerinde duruyor ama biliyorum yine de farklılar artık .... çünkü içimde parmak izlerin.

Onbirbinsekizyüzellibirinci Cümle: ... .., ve değil mi ki kâinat kadar gerçeğiz harflerimizin içinde.*

* Söz konusu mektuplarda altını çizdiği bazı cümleleri:

- 1.cümle: Latince bir söz (alıntılanmış)
2. ve 113.cümleler: kendi sözleri
3. ve 28. cümleler: P.Handke "Kaspar"(alıntılanmış)
- 4.cümle: J.Lacan, "Ayna Evresi"(alıntılanmış)
55. ve 8.cümleler: Latince iki söz.(alıntılanmış)
- 6675.cümle: kendi sözleri
7002. ya da 920. yahutta 1867. cümleler: Bir Bedevi sözü (alıntılanmış)
- 11851.cümle: kendi sözleri

***

Sayın Bayan P.E.,

Quion'un gözlerinde buharlaşıyorum. Bana dost mu düşman mı, yarın nasıl bir düşe uyanacağımı bilmiyorum. Yarın nasıl birisi olacağımı da? Dahası uyanıp uyanmayacağımı da bilmiyorum. Kandil kapağı elimde hâlâ, izleri de görebiliyorum. Kalemim kağıt üzerinde oyunu sürdürüyor, aynı parmaklarda yaşam buluyoruz. Rastlantıların büyüsunü de seviyorum hâlâ, seni de. Odamda da herşey eski yerinde duruyor ama biliyorum yine de farklılar artık... çünkü içimde parmak izlerin.

Aradığınız kişinin kayboluşunun ardından geriye bir oda dolusu mektup bulundu. Masanın üzeri, çekmeceler, yerler yüzlerce kağıtla doluydu. Başlangıç noktasını saptamak pek kolay olmadı. Mektuplarda tarih, ad ya da yer belirtilmediği için aslında hangisini ne zaman yazdığı anlaşılamıyor. Hepsi "sana" diye başlıyor ama mektuptan çok günlüğe benziyorlar ve zaman zaman sanki bir dış göz söze giriyor. Bazı cümlelerin de altını çizip yanına kaçınıcı cümle olduğunu yazmış. Yiğın arasında bulduğumuz bir kağıtta bu cümlelerin kime ait olduğu listelenmişti. Ancak bütün bunları da bildiğimiz bir sayı düzeninde ya da mantık ve anlam sırasında biraraya getirmek bilgisayarlarımız yardımıyla da olsa henüz mümkün görünmüyor. Bu koşullar altında tam olarak neler olduğunu bulmamız sizin de takdir edeceğiniz gibi uzun zaman alacaktır. Her defasında yeniden ve yeniden geriye dönerek elde ettiğimiz verileri, şimdye kadar okunan bölümleri tarayıp, yorumlamamız gerekiyor. Basın, medya ya da polise bir haber sızmadığından emin olabilirsiniz. Süre uzarsa burada dikkat çekme riskimizin ve işin maliyetinin arttığıın farkındayız. Şartları zorladığımız ve elimizden geleni yaptığımız konusunda şüpheniz olmasın. İpuçlarını değerlendiriyoruz. Araştırmanın yoğun bir biçimde devam ettiğini bildirmek istiyorum. Size bir fikir vermesi için de şimdye kadar birbiriyle bağlantılı olduğunu düşündüğümüz yazılardan bazı bölümleri ve altını çizdiği cümlelerin bazılarını birleştirerek mektuba ekliyorum. Yazılarında sözü geçen yağ kandili kapağını masasının üzerinde bulduk. Üzerinde parmak izleri görülebiliyor. Bu nedenle ipuçlarını bu noktadan başlayarak birleştirmeye karar verdim. Şu ana kadar yapılan harcamaların bir listesini ve araştırmanın devamı için gereken nakit miktarını belirten bir notu da mali danışmanınızın e-mail adresine yolladığımı bildiririm.

Saygılarımla.

B.S.

↓

Oyunun kuralı çok basit: daima gideceksiniz ve asla öncesine dönemeyeceksiniz. Nereye gittiğiniz belli olacak ve gitmek hep devam edecek ama asla geri dönemeyeceksiniz. Ne olursa olsun arkanıza bakmadan hep gideceksiniz. Oyunu nerelerde ve kimlerle oynayacağınıza siz karar vereceksiniz, tek kural var: gitmek var dönmek yok. Yani Kızımabirader gibi kapalı devre sistem yok bu oyunda, tam tersi tamamiyle ucu açık geri dönüşsüz bir sistem var ortada.

Yıllar önce GİTMEK konusu ile ilgili yazılarımızı hatırlıyorum da çoğunun içeriği gitmek ile dönmek arasında bir yerlerde keşişiyordu. Nedense, insan gitmek ve dönmeyi ayrı ayrı düşünmekte zorlanıyordu. Mesela "Gitmek" ile ilgili olarak biryerlere gitmeyi anlatırken aslında yazdığımız, dönebilmenin zevkiydi. Yine aynı şeyi yaşadığımızı hissediyorum. Dönmek denince gitmiş olmanın doğal sonucu canlanıyor insanın beyininde. Aslında bu cümle fazla düşünmeden, bir anda çıktı kalemimden. "Dönmek gitmiş olmanın doğal ve kaçınılmaz sonucu" gibi kalıplaşmış bir düşüncenin beyinlerimize hakim olduğunu hissetmem hiç de yanlış olmaz galiba. Üstelik işin daha ilginç tarafı tek başına dönmek ile ilgili kaygı yok ama tek başına "Gitmek" hiç hoş durmuyor. Mutlaka, öyle veya böyle, dönülmeli veya dönülebilmeli. Dönemeyeceğimiz yola girmeyi sevmeyiz, geri dönüşü olmayan işlere mümkünse hiç bulaşmayız, 'Dönülmez Akşamın Ufkuna' gitmeyi kimse kolay kolay göze alamaz. İnsanoğlu kaybetmeyi sevmez, "Dönememek" bir kayıp olarak algılanır ve tercih edilmez.

Bir oyun kurgulayalım: diyelim ki, bir yola çıkacaksınız. Oyunun kuralı çok basit: daima gideceksiniz ve asla öncesine dönemeyeceksiniz. Nereye gittiğiniz belli olacak ve gitmek hep devam edecek ama asla geri dönemeyeceksiniz. Ne olursa olsun arkanıza bakmadan hep gideceksiniz. Oyunu nerelerde ve kimlerle oynayacağınıza siz karar vereceksiniz, tek kural var: gitmek var dönmek yok. Yani Kızımabirader gibi kapalı devre sistem yok bu oyunda, tam tersi tamamiyle ucu açık geri dönüşsüz bir sistem var ortada. Örneğin susuz bir yola girdiniz ve biraz geriye gidip suyunuzu tamamlayabilirsiniz ve yolu rahatlıkla geçebilirsiniz. Ama hayır, bu oyunda geri dönülmez! Bingo, susuz kaldınız. Aslında ne kadar basit ve ne kadar önemli değil mi? Herşeyin harika olacağına inansanız bile böyle bir oyuna katılır mısınız? Bence korkunç olan gitmek değil, asla dönememek.

Oysa işimize geldiğinde pervaneden hızlı dönebiliriz. Örneğin verdiğimiz sözler, ettiğimiz yeminler, canı gönülden inandığımız idealler, uğruna ölebileceğimiz aşklar... çıkarlarımıza ters düşükleri anda döneklüğimizin altında paspas olurlar. Sonra da hiçbirşey olmamış gibi yeni sözlere, yeni yeminlere, yeni ideallere, yeni aşklara uçarız, bir gün onlardan da dönmek üzere

Kısır döngüleri sevmeyiz ama sonu bilinmeyenden kaçırız. Gitmeyi severiz ama dönebilmek isteriz. Aşık oluruz ama ihanet etmek isteriz. Hepimiz döneğiz ama daha doğru dürüst gitmeyi bile bilmiyoruz.

Özerk bir dizi gibi
görünen minör
asla kendi özgün
şarkısını
yazabilecek
bağımsızlığa sahip
olamaz; kuruluşu
ve majör
karşısındaki rolü
gereği başka
türüsünü
düşünmek de pek
olanaklı değildir
zaten. Her ne
kadar minörün
temel sesi (toniği)
belirleyici bir
merkezi yetke
bayrağı
dalgalandırsa da,
bu, ister istemez
'federe devlet'
bayrağıdır; dış
ilişkilerinde majöre
bağımlı olmak bir
yana kimi zaman
esamisi bile
okunmaz. Öyleyse
minör tonlara
neden gereksinim
duyulduğu sorusu
takılır aklımıza.

Bugün 'batı müziği' olarak tanıdığımız ses sistemi temel olarak on iki notalı bir düzene dayanır; yedi asal nota ve bunların 'arızaları'. Her türlü müzikal ifade bu tonlardan birini çıkış noktası kabul eden ve birkaç ilişki dizisinden birinin formülünü kullanarak geliştirilen yazılardır. Bu formüller majör ve minör dizilerini oluştururlar.

(Scherzo

Aslında belki yalnızca majör kalıp vardır demek yanlış olmayacaktır; çünkü minör kalıp, eninde sonunda majörün "kaburga kemiğinden yaratılan", ona ve onun ses aralıklarına (disiplinine), armonik frekanslarına (uyumluluğuna), armürüne (soyadına) tamamiyle tâbi bir formüldür; ve bu tâbiyet ilişkisinin belirleyici kuralları bilindiği zaman asal majör diziden "ilgili" minör diziye ulaşmak pek de zor değildir. Özerk bir dizi gibi görünen minör asla kendi özgün şarkısını yazabilecek bağımsızlığa sahip olamaz; kuruluşu ve majör karşısındaki rolü gereği başka türüsünü düşünmek de pek olanaklı değildir zaten. Her ne kadar minörün temel sesi (toniği) belirleyici bir merkezi yetke bayrağı dalgalandırsa da, bu, ister istemez 'federe devlet' bayrağıdır; dış ilişkilerinde majöre bağımlı olmak bir yana kimi zaman esamisi bile okunmaz. Öyleyse minör tonlara neden gereksinim duyulduğu sorusu takılır aklımıza. Her türlü varoluş şekli sürekli olarak bağımlı olduğu ve içinden türediği majöre atıfta bulunuyor, bağımsız bir ifade kuramıyorsa nasıl bir 'çeşitleme' beklenebilir? Oysa 'çeşitleme', asıl tam bu sorunsalın varoluş nedeninden doğmaktadır. Zira minörün varlığı her fırsatta majörün tekilliğini vurgulamak içindir; tekilliğini ve belirleyiciliğini. Minör dizi, majör dizinin gerektirdiği ilişki şeklini vurgulamak için bir kontrast ögesidir. Yoksa bir tebâ olmadan nasıl hükümdâr olunabilir? Üstelik minörün kendine özgüymüş gibi duran ilişki türü ve kuruluş mantığı da aslında bir majör taklidi hatta karikatürüdür. Böyle bir tâbiyet ilişkisine dahil olan minör dizi, doğal olarak, ezilene özgü kaypaklığa sahiptir: Minör dizinin tek bir yüzü yoktur; ondan beklenen role uygun bir diziliş formülü benimseyebilir. Majörün meşru ve kesin tek bir diziliş şekli varken, minör 'duruma göre' biçimlenebilir; öncelikle 'armonik minör' olur; egzotik, etkileyici, büyüleyici, baştan çıkarıcı ama daima ikincil konumunun farkında, majörün egemenlik alanına asla aday olmayan bir aksesuardır; fazlasıyla güzel, çekici ve işlevi yalnızca bu güzellik olan bir dizi. Diğer majör tonlarla bir araya geldiğinde, bir araya geldiğinde, majörünün övünçle yedeğinde dolaştırmaktan haz duyacağı bir çeşitliliği vardır. Her ikisi de rollerinden hoşnutturlar; her başarılı majörün gölgesinde ona çeşit katan, yeri geldiğinde sertliğini kıran bir armonik minör var olduğu düşünülebilir. Armonik minörü çekici yapan yeri, beşinci derecesinden altıncısına giderken duyurmaya başladığı o iç gıcıklayıcı beklenmedik yarım tonu ve onu izleyen daha da beklenmedik bir buçuk tonluk aralığıdır; bu cezbeden ve celbeden buğulu bir sestir; daha fazlasını arzulamamıza yol açar; onu da bir yarım tonluk aralık olarak duyurur aslında. Toniğe varıldığında ise pek toniğe varmış gibi hissetmeyiz kendimizi; gerilmişizdir; ama tam anlamıyla rahatlayamayız; duyurulan tonik bile olsa rahatlayamayız. Başka bir toniğe varmak isteriz sanki; majörünkine!

Böyle alımlı ama ikincilliği bâriz bir rolü sevmeyen minörler için bir başka seçenek vardır; 'melodik minör' olunabilir. Aslında tâbiyet ilişkisinin kuralları hiç değişmemekle birlikte, majörün egemenlik alanında boy gösterdiğini düşünerek avunmak isteyen minörler için biçilmiş kaftandır bu rol. Bir kere armonik minörün o cilveli cazibesi yoktur bu dizilişte; bununla birlikte o kaçınılmak istenen egzotik kıvraklığı yok etmek kolay değildir. Bunun için altıncı ve yedinci derecelerini yarım ton yükseltmek gerekmektedir; maliyetine katlanmak şartıyla elbette; zira çıkarken uygulanabilen bu değişikliğe inerken tahammül edilemez; üstelik bundan

Üstelik bu ayrıksılığını, majörünü tamamlamak, onu daha ilginç kılmak amacıyla değil de, majörün kusurlarını onun başına kakarak vurgulayan bir minör dizinin majörün egemen olduğu bir müzikal evrende pek şansı yoktur. Onun için doğal hep yalnızdır; ancak asla hüznü yansıtmaz, tersine gereğinden fazla katı bir görünümü vardır. Doğal minör dizisinin derecelerinde ilerledikçe, bir yandan majörde "ee yani?" dedirtecek bir etki oluşturur diğer yandan geri dönme hissini uyandırmayacak bir tonik duyurur. Doğal minör, en şaşırtmayan, en gerilmeden bizi toniğe götüren dizidir.

da öte dizide ciddi bir tıkanmaya yol açar. Öyleyse bir de iniş için ayrı diziliş formülü gerekmektedir: Çıkarken yükseltilemler inerken yerli yerine konurlar. Yarılmış bir yaşamdır melodik minörünki; çıkıcı olduğu zaman bir rol, inici olduğu zaman bir başka rol. Yorucu bir diziliş olmakla birlikte, majörler dünyasında aşık atıyor gibi görünmenin hazzını yaşayabilir minör; bir majörün ilgili minörü olduğunu unutmamak koşuluyla elbet; çünkü kendi toniğini (majörün altıncı derecesidir aynı zamanda) var kılan, deyim yerindeyse, ekonomik ortamı sağlayan da müseccel ilgili minörüdür. Yine de günümüzde armonik minörün şarklı tâbiyetinden ve süslülüğünden hoşlanmayan minörler melodik dizi olmayı ehven-i şer kabilinden ya da tersine, bunu bir kazanım addederek şevkle, istekle kabullenmektedirler. Diğer bir deyişle, melodik minör birçok bakımdan modern bir dizidir; hiçbir şarklılık içermez. Birçok majörün, özellikle kendini 'batılı' hissedenlerin, armonik minörden hoşlanmadıkları ve çeşitleme için melodik minör dizileriyle birlikte oldukları da kayda değer bir gerçekliktir.

Melodik minör dizinin içerdiği ikileme de razı olmayanlar için son bir seçenek doğal minör olarak görünmektedir. Ancak minör olmanın en trajik biçimidir bu; ne minöre özgü çeşitlemeler vardır onda ne tam anlamıyla minörlükten arınmıştır. Trajiktir; çünkü özgünlük çabası sonucunda varılan nokta silik ve kişisiz bir diziliştir. Minöre atfedilen -ama yine de ondan beklenen- olumsuz özellikleri (kıvraklık, bölünmüşlük) içermemek için baştan aşağı minörlüğünü reddetmiş bir dizidir doğal minör. Majör gibi bir minör olup çıkmıştır; o yüzden kimsenin ilgisini çekmez. Öte yandan minörler arasında da ayrıksı durmaktadır. Bütün minör arızalarından kurtulmuştur, kıvraklıktan uzak -istese de o anlamda çekici olamaz zaten- duruma göre ayarlanmanın aşağılayıcılığına boyun eğmeme bilincine erişmiştir_ istese de o anlamda becerikli olamaz zaten-. Ancak sonuç gerçek anlamda trajiktir; çünkü doğal minör dizi, kendi kalıbından pek emin olamayan, sorunlu majörler veya ayrıki minörler(!) dışında pek kimsenin yanına sokulmak istemediği, çoğu zaman buna cesaret edemediği, kenarda köşede kalmış, ayıp olmasın diye kuramda adı geçen bir ifade şeklindedir. Kendi aralıklarını (çelişkilerini) içeren majör gibi bir minörü hangi sağlıklı majör talep edebilir? Üstelik bu ayrıksılığını, majörünü tamamlamak, onu daha ilginç kılmak amacıyla değil de, majörün kusurlarını onun başına kakarak vurgulayan bir minör dizinin majörün egemen olduğu bir müzikal evrende pek şansı yoktur. Onun için doğal hep yalnızdır; ancak asla hüznü yansıtmaz, tersine gereğinden fazla katı bir görünümü vardır. Doğal minör dizisinin derecelerinde ilerledikçe, bir yandan majörde "ee yani?" dedirtecek bir etki oluşturur diğer yandan geri dönme hissini uyandırmayacak bir tonik duyurur. Doğal minör, en şaşırtmayan, en gerilmeden bizi toniğe götüren dizidir.

Doğal minörün ve aslında diğer minör dizilerin hep ikincil ve tâbi olmalarına yol açan olgu, bir toniğe geri dönmek zorunluluğudur; çünkü toniğe dönmek üzerine kurulu olan majör mantığı kendi kalıbı içinde anlamlıdır; minörden de aynı hareketi beklemek minörü çelişik bir yapıya itmektedir; bu da doğal olarak minörün özgün ve özerk bir ifade kurmasını engelleyerek onu ikincil, bağımlı, yer yer gülünç, majörün kötü kopyası haline dönüştürmektedir. Minör dizi, her ne kadar majörün 'ilgili'siyse de, majörün öncelikli ilgileri farklıdır; herşeyden önce armonikleri olan üçüncü ve beşinci dereceleri vardır (üçüncü derecenin bir minör dizi olduğunu da unutmamak gerekir). Ayrıca 'çeken'i olmak hasebiyle partiyonun her yerinde onu çoğu zaman gölge gibi izleyen dördüncü derecenin ağırlığı da yabana atılamaz. Böylelikle ilgili minörün konumu majörün dünyasında çok bakımdan ikincildir. Hangi minör dizi kullanılırsa kullanılsın sonuçta amaç, hep bir majör toniğinin mutlak iktidarını teyid etmektir. Çeşitli müzikal ifade ve biçimlere uygun minör kalıpları, kendi bağlamları içinde kendi toniklerine varmayı amaçlasalar da, asıl duyurulmak istenen ilgili majörün toniğidir. Minör hangi biçimi alırsa alsın, majörün gölgesinde kalmaktan kurtulamayacaktır. Farklılaşmak için de (armonik ve melodik diziler), bu farklılaşmaya direnmek için de (doğal dizi) hep yanlış alterasyonlar yapmaktadır. Sorun altıncı ve yedinci derecelerdeki çeşitlilik değil, üçüncü derecedeki eksikliklerdir; çünkü üçüncü derece minörü 'minör' yapan basamaktır. Hoşnutsuzluk varsa yarım ton yükseltilmesi gereken üçüncü derecedir. Tabii bu takdirde bir minör diziden bahsetmek olanaksız hale gelir; minör artık majör ton olmuştur. Bu, elbette minörü ikincil konumda kurgulayan majör mantığının varacağı

Mevcut ekonomi politığın ürettiği müzik, kuşkusuz bu bölüşüm sürecinin öğelerini içeren, kuruluş mantığını sürekli olarak meşrulaştıran bir yapıyı dokur. Ataerkil işbölümü ve örgütlenmenin yansımalarını müzikal ifadelerde bulmak bu nedenle hiç de şaşırtıcı sayılmamalıdır. Batı müziği feodal düzenden kapitalizme geçerken, her türlü adem-i merkezietçi toplumsal ekonomik olguyu da kurulmakta olan merkezi yetkenin gerektirdiği düzene ve hiyerarşiye uyumlulaştırıyordu. Batı müziğinde on altıncı yüzyıldan itibaren 'uyum' sorunu gündeme geldiği için, bir araya gelen çeşitli çalgıların, üzerinde anlaşılmiş sesler çıkarmaları gerekiyordu.

çıkarmazdır.)

Bu betimleme her ne kadar alegorik ve yer yer mizahi gibi görünse de, aslında müziğin kuramının oluşumu toplumsal-ekonomik gelişme sürecinden ayrı düşünülemez. Kültür, bir toplumun ekonomik faaliyeti sonucu ortaya çıkan işbölümü ve örgütlenmenin başta sanat olmak üzere, düşünsel düzeyde yarattığı tüm ifade şekilleri olarak tanımlanabilirse, müzik kuramının yapıtaşlarının da bu toplumsal boyut içinde belirlendiği saptanabilir. Mevcut ekonomi politığın ürettiği müzik, kuşkusuz bu bölüşüm sürecinin öğelerini içeren, kuruluş mantığını sürekli olarak meşrulaştıran bir yapıyı dokur. Ataerkil işbölümü ve örgütlenmenin yansımalarını müzikal ifadelerde bulmak bu nedenle hiç de şaşırtıcı sayılmamalıdır. Batı müziği feodal düzenden kapitalizme geçerken, her türlü adem-i merkezietçi toplumsal ekonomik olguyu da kurulmakta olan merkezi yetkenin gerektirdiği düzene ve hiyerarşiye uyumlulaştırıyordu. Batı müziğinde on altıncı yüzyıldan itibaren 'uyum' sorunu gündeme geldiği için, bir araya gelen çeşitli çalgıların, üzerinde anlaşılmiş sesler çıkarmaları gerekiyordu. Bunun için de 'tampere' sistemin kuramı oluşturulmaya başlandı. Her ne kadar Zarlino gibi kuramcılar doğal aralıkları koruyarak uygulanan 'eşitsiz tampereman', ya da Werckmeister gibileri oktav arasındaki sesleri sert bir şekilde on iki eşit parçaya (12 $\sqrt{2}$ 'lik parçalara) ayıran 'eşit tampereman' yöntemlerini ayrı ayrı geliştirdilerse de standartlaştırmanın sağlanması uzun sürmedi.

Tampere sistemin Avrupa'da kurumsallaşması, başta bir merkezi yetke ve bunun karşısında tebânın mümkün ve izin verilen hal-tavir kurallarını meşrulaştırıyordu. Devletle bireyin ilişkisi, doğal olarak, ailenin örgütlenmesinin bir göstergesiydi. Buna göre iktidar mevkiini işgal eden, bütün siyasi kararları alan, değer yargılarının ve ölçümlerin kendisine göre yapılmasını hatırlatan bir baba/erkek tahayyülü ile tâbi anne/kadın imgesi resmediliyordu. Bu resim etik kuralların düzenlenmesinden, siyasetin söylemine, dinsel öğretilerden sanatsal ifadeler kadar yaygınlaşıyordu. Böylece berraklaşan müzik kuralları, kurumlaştırdıkları formüller ve kalıplarda hep bu alegorik izdüşümleri ısrarla kalın hatlarda belirginleştiriyorlardı.

Müzik, yalnızca bir takım doğal ya da yapay seslerin, bestecinin serbest iradesine uygun bir araya gelişi değildir; zamanın toplumsal örgütlenmesini ve üretim ilişkilerinin düzenlenişini simgesel göndermelerle içerir. Bu nedenle, tampere edilmiş ve tonal düzenin kalıplarında hizaya sokulmuş bir müzik, kuşkusuz, içinden türemiş olduğu erkek-egemen mantığın bütün açılımlarını kodlama işlevini görür. Buradan yola çıkarak, tüm bir toplumsal-psişik ilişkiler ağının ayrıntılarını, ataerkil söylem kuşatmasının stratejilerini ve derinliğini ölçmek mümkün hale gelir. Tonik-merkezli müzik tahayyülünde, herşeyden önce cinsiyet rollerine ilişkin ipuçlarını keşfederiz.

Tonal müzikte tüm kurgunun bir tonik (merkezi yetke, muktedir ve erkek) üzerine oturması, müzikal retorisi, 'temel ses'in tartışılmaz üstünlüğünün kutsanması törenine dönüştürür. Müzik cümlelerinin dönüp dolaşıp 'aslolan'a düşümlenmesi sürekli bir güç teyididir. Sürekli teyid etmek gerekir; çünkü aksi takdirde, egemen olan, kontrolü yitireceğinden korkar. Erkeklerin, cinselliklerini her zaman hatırlamaları ve hatırlatmaları gerekir; o yüzden sürekli iktidarlarından bahsederler; ve onu sürekli yoklama gereksinimi duyarlar. Toniğe geri dönmek bu nedenle gereklidir; bütün söylem bu övgü, teyid, kontrol ve yoklama üzerine kurulmuştur; bir de hepsini soğuk kanatlarla kuşatan köklü bir korku üzerine. Korku, her zaman nefret ve akıldan kaçışı doğuran bir atrofidir. Korkularla yaşayan iktidar sahibi, karşıtından şiddetle kaçır; bu ise asıl mahvoluşudur. Tonal müziğin eril saldırganlığı (virilité), dışı olanı, bu çerçevede yalnızca kendi iktidarının teyid edilmesine hizmet ettiği sürece barındırmayı amaçlamıştı. Dolayısıyla dışı olana ancak 'minör' bir rol düşüyordu bu dünyada. On yedinci yüzyıl bestecileri, aynı dönemin hekimleri gibi, kadını, kadınsı olan her şeyi kusurlu, eksikli görüyorlar, öyle de tarif ediyorlardı. Müzik mükemmeliyetin sanatıydı; ama kuşkusuz eril mükemmeliyetin. Böylece her tür efemine müzikal tavır tamamlanmamış, kusurlu ve eksikli kabul ediliyordu¹. O nedenle de kadınların müzik tarihine katkıları hep göz ardı edildi; böylece

Acı verici bir arada kalmışlıkla, savaşa giden Radames'e "galip dön!" diyordu Aida. Toniğe dönmemenin kulaklara itici gelmeyeceği bir çağda kimsenin geri dönmek gibi bir takıntısı olmayacak kuşkusuz. Ancak bugün hâlâ "müziksiz yapamayan" ortalama dinleyicinin kulakları hep o kadansı arıyor; tüketmek için arıyor aynı zamanda. Bütün müzik cümlelerinin düğümlendiği ejakülasyon metaforunu bulmak istiyor.

¹Linda Phyllis AUSTERN (1993). "Alluring the Auditorie to Effeminacie": Music and the Idea of the Feminine in Early Modern England", Music Et Letters, c. 74, sayı 3, Ağustos, ss. 349-350

²Marcia J. CITRON (1990). "Gender, Profesionalism and the Musical Canon", The Journal of Musicology, c. VIII, sayı 1, Kış, s.112

³Ostinato: ("ısrarlı" anlamında ital. Sözc.) Genellikle bir yapıtın bas partisinde çok sık olarak yinelenen ritmik ya da melodik motif. (Büyük Sözlük ve Ansiklopedisi, c. 17, s. 8954)

⁴Kadans: Armonide bir cümleyi sona erdirmek ta da askıda bırakmak için kullanılan bağlanmış akorlar formülü. (Büyük Sözlük ve Ansiklopedisi, c. 7, s. 3410)

⁵Susan McCLARY (1991). Feminine Endings, Music, Gender, and Sexuality, University of Minnesota Press, Minnesota, Oxford, s. 125

⁶Pieter C. van den TOORN (1991). "Politics, Feminism, and Contemporary Music Theory", The Journal of Musicology, c.IX, sayı 3, ss. 294-295

⁷Ruth A. SOLIE (1991). "What Do Feminists Want? A Reply to Pieter van den TOORN", The Journal of Musicology, c. IX, sayı 4, s. 408

kadın besteciler müzik tarihinin akışı dışında bırakıldılar².

Konçertoların yavaş tempolu (duygusal, iki güçlü arasında korumaya alınmış, kırılğan, sevilen, ama gücün ölçü birimi olduğu bir ortamda asla birincil konumda algılanamayan) ikinci bölümlerinin, görkemli ve 'ciddi' anlatımların ifade edildiği müzikal anlara oranla çok daha müti bir dille yaratılmaları boşuna değildi elbette. Seslerin art-anlatımlarında erotik metaforlar gizlemek on yedinci yüzyıldan itibaren yaygın bir uygulama halini almıştı. Bunun belirgin olarak iki farklı görünümü vardı: (1) Her olası kapanma anının, sürekliliği garantileyen anlara dönüşmesini sağlayan *ostinato*'nun³ yaygın kullanımı. Aynı etkiyi, kapanmanın arzulanabilirliği olanağını yadsıyan makamsal belirsizliklerle de elde etmek mümkündü. (2) İkinci strateji ise, on yedinci yüzyılın en özgün buluşlarından biri olan, cinselliğin pür eril algılanmasıyla biçimlenen 'kadans'tı⁴ Hiç kuşkusuz kadans, erkek cinsel hazzının en dolaysız metaforuydu; klimaks-temelli bir sürekliliği meşrulaştırıyordu⁵. Nitekim, kapitalist üretim ilişkilerinin doğurduğu toplumsal işbölümünün klasik anlamda, diğer bir deyişle endüstri devrimi aşamasında doruğa ulaştığı on dokuzuncu yüzyılda, kadansın en görkemli ve karikatüral biçimde sonu gelmez gibi görünen örneklerine sık sık rastlanacaktı. Viktoryen püritanizm ve onu biriktiren çağın formel ahlâkı, bu mutlak eril cinsel egemenliğin müzikal ifadelerinde en fütursuzca arz-ı endam edeceklerdi. Kimileri, bu cinsel-politik söylem çerçevesini abartılı bulup cinselliğin, diğer insan eylemlerinden farksız olduğunu düşünebilirler; bunların, feminizmin ortalık bulandırıcı toplumsal-ekonomik temelli bakışının ürünü olduğu kanaatini ısrarla savunabilirler⁶; ya da daha sinsî bir ataerik zihniyeti gizleyerek, müziğin evreninin güzellik üretmekten başka bir amacı olmadığı düşünülebilir. Zaten müziği salt ontolojik düzlemde tartışmak, onu oluşturan toplumsal-ekonomik bağlamı nötralize etmek, bu konudaki her bilinçli yaklaşımı en usturuşlu şekilde bertaraf etmenin yoludur. İdeolojik olmayan, özelleştirilmiş müzik kuramı, aslında mevcut cinsiyet rollerinin ve bunları yeniden üreten ekonomi politigin "gerçek yaşam"ın kendisi olduğuna dair ısrarı imler⁷; böylece müziğin cinsel-politik temellerini aramak da abesle iştiğal olarak tanımlanarak küçümsenir.

Tonal müziğin ilkelerinin perçinlendiği on altıncı - on yedinci yüzyıllardan bu yana toplumsal değişme, tarihin diğer dönemleriyle karşılaştırıldığında hız kazandı. Ancak toniğin egemen olduğu ses sistemi, iktidarını tüm haşmetiyle koruyor. Özellikle yirminci yüzyılda göz ardı edilemeyecek darbeler aldığı bir gerçek elbette. Ancak kitleleri sürükleyip götüren müzikte hâlâ toniğin o keskinleştirici ve belirleyici konumu rağbet görüyor. Kimbilir, kendi yaşamlarındaki cinsel-politik eksiklikleri, bunların farkında olmasalar bile, tamamlamak arzusundan besleniyordu bu zavallı içe kapanma dürtüsü, belki; hatta evrenin sonsuzluğunu düşünmenin korkutuculuğunu yatıştıran bir kaçıştır; önceden belirlenmiş bir yere geri döneceğini bilmenin güvencesi; çünkü yeni denizlere açılmak cesaret ve bundan öte bir yenilenme isteğini zorunlu kılar. Biz daha çok yinelemeyi seviyoruz; ayaklarımızın altında sağlam gibi duran iktidar zeminimizi yitireceğimizden şiddetle korktuğumuz için bu bağlılık. Cinselliği bir iktidar alanı olarak öğrenmemizi ve uygulamamızı gerektiren toplumsal-ekonomik örgütlenme (yalnızca kapitalizm değil elbette; kadını dışlayan tüm bir işbölümü süreci) kökten değiştiği zaman, erkeklerin, cinsel arzunun sürekliliğini yansıtmak için ostinato'lara ya da boşalabildiklerini vurgulamak için kadanslara gereksinimleri olmayacak.

Acı verici bir arada kalmışlıkla, savaşa giden Radames'e "galip dön!" diyordu Aida. Toniğe dönmemenin kulaklara itici gelmeyeceği bir çağda kimsenin geri dönmek gibi bir takıntısı olmayacak kuşkusuz. Ancak bugün hâlâ "müziksiz yapamayan" ortalama dinleyicinin kulakları hep o kadansı arıyor; tüketmek için arıyor aynı zamanda. Bütün müzik cümlelerinin düğümlendiği ejakülasyon metaforunu bulmak istiyor.

Tonikten çıkıp yine toniğe dönmek; kadansa dönmek; galip dönmek...

Kulaklıklarıyla yoldan geçen yağlı saçlı oğlana yapılan çağrı, coşkuları rolüne dar gelen patenli kız için de geçerli mi acaba?

"Ritorna vincitor!

↓

Bir gün yine
istasyonun
çatısından gölü
seyredip acukalı
ekmeklerimizi
yerken Arif, " Sen
hiç gördün mü?"
dedi. "Neyi?". "
Minareyi o'lum,
hiç görmedin
mi?"
Saçmalamamasını
söyledim, kim hiç
minare görmemiş
olabilirdi ki, en
azından Rüstem
Paşa Camii'nin
koca minaresini
göremeyecek
kadar kör
müydüm ben?
Bozuldu, harbi
minareleri
kastetmemişmiş,
Göldeki minareyi
diyorum" dedi.
Afalladım

Tren istasyonunun çatısında öylesine kıpırtısız oturuyorduk ki, güvercinler bile alışmıştı bize. Yanımıza yöremize konuyor, gurultularını alçaltıp yükselterek bizi yaban bilmediklerini belli ediyorlardı. Arada içlerinden bir kaç havalanıp elli metre ötedeki gölün kıyısına doğru dalışa geçiyordu, başımızdan aşağı ağırlıksız, bin nazla süzülen tüyler bırakarak. Göl, rayların ötesinde, çok geçmeden bozulacak bir dinginlikle, hafifçe çırpınıyordu. Birazdan olacakları neredeyse ezberde biliyorduk: Bu çırpıntılar azar azar büyüyerek çalkantıya evrilecek, su seviyesi kıyıya çekilmiş kayıkları yüzdürecek kadar yükselecek ve kıyıya vuran dalgaların sesi; bize doğru esecek serin yelle birleşip bizde vahşi bir haz uyandıran özel bir cümbüşe dönüşecekti. Çatıdan havalanan güvercinler ve kimbilir o anda nereden peydahlanan kırlangıçlar suya doğru alçalırken kanatlarını bizi daima mutlu eden şekillere sokacaklar ve bu cümbüş ancak ertesi sabah gün doğumunda sona erecekti. Daima böyle olacaktı; çünkü hep böyle olmuştu.

Neler olacağını iyi biliyorduk; çünkü o istasyonun çatısında geçirmedığımız tek bir öğleden sonra olmamıştı son üç ay içinde. Her gün bir yolunu bulup çatıya tırmanıyor ve gölü seyrediyorduk. Gölü izlemek hoşuma gitse de, gerçekte, o bir birinin tıpkısı temsilleri niye kaçırmadığımızı bilmiyordum. Orada bulunmaktan asıl hoşlanan, Arif'ti, sanıyorum. Gün boyunca kıyıda dolaşıp suyun getirdiği şeylere sanki insanların attığı, sonra da geri dönen nesnelere değillermiş, uzaydan ya da bize malûm olmayan bir yerden, belki Kara Korsan'ın gemisiyle dolaştığı esrarengiz memleketlerden gelen tuhaf şeylermiş gibi bakarak, raylar arasındaki traverslerde bir trenin âcil çığlığını duyuncaya kadar zıplayarak, ray üstünde tek ayakla yürüme yarışması yaparak eğlendikten sonra bir zaman geliyor, Mehmet "Hadî o'lum, istasyona" diyordu. Gidiyorduk, saatlerce suya bakmaya. En sonunda istasyondaki nemrut memur geliyor, küfrederek bizi çatıdan kovuyordu.

Aslında bu söylediklerimin Arif ile birlikte yaptığımız tuhaf şeylerden sadece bir kısmı olduğunu söylemeliyim. Annem sürekli Arif 'le arkadaşlık etmememi söylüyordu ve ben anlamıyordum. Belki anlıyordum da kendimi ona gösterilen önyargıya direnmek zorunda hissediyordum, bilmiyorum. Annemi rahatsız eden şeyin Arif'in göl kıyısında yazlıkçılar için yapılan beton kulübelerden birinde yalnız yaşamasıydı galiba. Ama başka ne yapabiliirdi ki? Yetimdi; ana-babasının kimler olduğunu ya da onlara ne olduğunu kimse bilmiyordu. Bir keresinde sordum, gözlerine çöken katran kıvamlı hüznü alını kırıştırarak gizlemeye çalışıp "onlar burda değiller o'lum." dedi. Rahatsız olduğunu anlayınca üstelemedim. Zaten, ondan bir iki yaş büyük olduğumdan, bir şeyi anlamadığımı belli edemezdim. O öyle söylemişti, ben de anladım gitti. Yine de engel olamadığım bir acıma duygusuyla süzdüm onu: Üstünde onun bunun verdiği dizleri yırtık bir pantolon ve o yaz sıcaklarında bile giydiği, mavi bir kazak vardı. Ayakkabı diye giydiği iş potinleri ayağına bir kaç numara büyüktü. Ama yüzünde, masmavi gözlerinden kaynaklanan bir ışıltı vardı ki, insanı çok özel durumlar dışında üst başına bakmaktan alıkoyardı.

Yaz gecelerini her yerde, kışlarıysa terkedilmiş bir yazlık kulübesinde geçirirdi. Gündüzleri kalacak yere zaten ihtiyacı yoktu. Sabahları, kimse kalkmadan Mehmet Usta'nın Lokantası'na gidiyor, müşteriler düşmeden ortalığı silip süpürüyordu. Sonra Mehmet Usta geliyor, ona hizmetine karşılık içebildiği kadar çorba veriyordu. Ertesi sabaha kadar, eğer ben annemden gizli bir kaç dilim acukalı ekmek götürmemişsem, başka bir şey yediğini görmedim. Geri kalan zamanını, yani ben okuldan kurtuluncaya kadar olan zamanı nasıl geçirdiğini hiç anlatmadı.

Bir gün yine istasyonun çatısından gölü seyredip acukalı ekmeklerimizi yerken Arif, "Sen hiç gördün mü?" dedi. "Neyi?". "Minareyi o'lum, hiç görmedin mi?" Saçmalamamasını söyledim,

Neden sonra "Bir güvercin karşı kıyıya nasıl geçer bilir misin?" diye sordu aniden Cevap vermedim. "Orta yere kadar uçar, orada şerefeye konar, dinlendikten sonra karşı kıyıya uçar." dedi. Hâlâ günlerce önce konuştuğumuz konuya taktığını anladım. Bu defa temkinliydim, gönlünü almaya davrandım. "Peki sen hiç gördün mü bu şerefeyi?" diye sordum sahte bir ilgiyle. Bir kere görmüş, zaten herkese sadece bir kez görünürmüş.

kim hiç minare görmemiş olabilirdi ki, en azından Rüstem Paşa Camii'nin koca minaresini göremeyecek kadar kör müydüm ben? Bozuldu, harbi minareleri kastetmemişmiş, "Göldeki minareyi diyorum" dedi. Afalladım. Gölün ortasında, suyun dalgalı olduğu zamanlarda büyük bir dalganın ardındaki çukurlukta aniden görünen bir minare şerefesi olduğunu söyledi. Düpedüz dalga geçiyordu. Ben de misilleme yaptım: "Tâbi gördüm," dedim, "bir yayınbalığı da minarenin tepesine çıkmış ezan okuyordu." Sustu. Kıpkırmızı kesildi. Gözlerimizi göle dikip hiç konuşmadan oturduk. Sonra zamanı geldi, küfûrbaz memur bizi yine kovdu oradan.

Sonraki üç gün, her zaman yaptığım gibi okuldan çıkar çıkmaz çantamı eve atıp annemin didiklemesine aldirmeden "Pompa" nın oraya koştum. Ama Arif orada yoktu. Kulübesinde de. Hatta istasyonun çatısında bile. Anladım, bana küsmüştü; gizleniyordu. Kurduğu zararsız hayale köstek olarak onu incitmişim.

Ama dördüncü gün onu buldum. Pompanın üstüne tırmanıp doğduğundan beri gölle yaşamış birinin ustalığıyla balıklama atlıyordu suya. "Pompa", elli metre uzunluğunda bir iskelenin ucuna kurulmuş bir kulübeden ibaretti aslında. Büyükler gölün suyunun buradan şehre pompalandığını söylerlerdi. Bunu her duyduğunda Arif bir kez daha işerdi suya. Ama pompanın bizim için anlamı başkaydı: Orası bizim oralılığımızı, hafta sonlarında arabasına atlayıp soluğu gölde alan şehirlilerden farklı olduğumuzu tescil eden bir yerdi. Sol tarafında göl sığ ve dibi balçıktı; önü ise karanlık ve dipsiz bir uçurum. Dışarıdan gelenler suyun karanlık tarafına atlamaya cesaret edemez, dipteki balçığın ak yüzünün ısıttığı tarafa, biz ne ummanlar gördük edalarında, balıklama dalarlardı. Ama bu, en fazla içlerinden en gözükarasının kafadan balçığa saplanıp çırpına çırpına boğulmasına kadar sürerdi. Sonra gösteri sırası bize gelirdi: Pompanın üstünden en afili hareketlerle uçuruma atardık kendimizi.; göz ucuyla tatilci oğlanların öldüresiye kiskanç, peri kadar güzel kızların korku ve endişe dolu bakışlarını takip ederek.

Onun tüm yazı gölde geçirmesini çok kiskanırdım. Göle yüzmeye gitmek, annemden yalvar yakar koparabildiğim bir armağandı. Arif ise yasaksız sınırsız bir parçasıydı sanki gölün. Kimi zamanlar onun benden ve herkesten çok farklı olduğunu sezinler, üzülürdüm. Ama o vakitler çocuktuk; bir kurşunkalemle gökkuşağı renklerinde resimler yapmaya muktedirdik. Zaman siyah-beyaz televizyon zamanıydı, bizim televizyonumuz olmasa da. En gözde kahramanımız el ve ayak parmaklarının arasında perde olan ve suyun altında istediği kadar kalabilen "Atlantis'den Gelen Adam"dı. Hep onu taklit ederdik. Ellerimize annemin eski tül çoraplarını geçirerek, perdeli parmaklarımızı tatilci kızlara göstere göstere saatlerce yüzerdik. Arif suyun dibinde morarınca kadar kalır, ama sonunda Atlantisli kadar kalamayacağını anlayıp çarnaçar ve öfkeli, zıpkın gibi çıkardı yüze.

Yüzmesi bittikten sonra pompanın üstüne sırtüstü uzanıp gözlerini gökyüzüne dikti. Gidip yanına uzandım ben de. Dönüp bakmadı bile. Gökyüzünü seyretmeye devam etti, ben de ona uydum: Gökyüzü tüysü, narin bulutlarla kaplıydı. İnsanda, ummanda katre olduğu düşüncesini durmaksızın gıdıklayan bir genişlik hissi. Neden sonra "Bir güvercin karşı kıyıya nasıl geçer bilir misin?" diye sordu aniden Cevap vermedim. "Orta yere kadar uçar, orada şerefeye konar, dinlendikten sonra karşı kıyıya uçar." dedi. Hâlâ günlerce önce konuştuğumuz konuya taktığını anladım. Bu defa temkinliydim, gönlünü almaya davrandım. "Peki sen hiç gördün mü bu şerefeyi?" diye sordum sahte bir ilgiyle. Bir kere görmüş, zaten herkese sadece bir kez görünürmüş. Bunu duyunca, barışma isteği falan uçtu gitti, "Hadi lan, atma !" dedim, "orada minare olsa herkes görür bir kere". Tekrar-sustu. On dakika sonra "Gel benimle" deyip iskeleye atladı. Peşinden gittim.

Beni sürüklediği yer kunduracı Hasan amcanın dükkânıydı Arif, Hasan amcaya bize gölün hikâyesini anlatmasını rica etti. O da ağzının sol kenarında tuttuğu çingene çivilerini ısıra ısıra, yarım ağızla anlattı. Güya bir zamanlar gölün şimdiki yerinde dört başı mamur bir kasaba varmış. Çukurun bereketli toprağından fıskırmış yeşilliğin içinde, sevimli evlerden ve meydandaki büyük camiden ibaret, kendi halinde bir kasaba ve bu kasabanın kendi halinde sakinleri.. Büyük meyve bahçelerinde çocuklar dünyanın başka yerlerindeki kadar gürültücü

İhtiyar hiç ses
 çıkarmadan o bir
 dilim ekmeği yemiş,
 testiden gönlünce su
 içmiş, sonra kadının
 elinden tutarak
 tepelere doğru
 yürümüş. Kadın,
 günahı vebali kendi
 boynuna, belki de
 senelerdir beklediği
 kısmetin ayağına
 geldiği, hatta daha
 da güzeli kendisini bir
 efe gibi dağa
 kaldırdığı
 düşüncesiyle hiç
 itiraz etmemiş. Gerçi
 adam derinden gelen
 bir sesle, "Sakin
 arkana bakma."
 dediğinde
 işkillenmemiş değil
 ama serde bilmem
 kaç yıllık yalnızlık
 var, sesini
 çıkarmamış. Tepeye
 varınca "şimdi bak"
 demiş adam. Kadın
 aşağıya bakar bakmaz
 adamın beklediği
 kısmet olmadığını
 anlamış ve hüsrarla
 bakakalmış aşağıda
 gördüğü inanılmaz
 manzaraya

oyunlar oynar; gündüzleri ellerinde karınca kavanozları, geceleri ise ateşböcekleriyle dolu şişeler, içinde yaşadıkları küçük kâinatı doğal gaddarlıklarıyla alt üst etmek için kendilerinin bile bilmedikleri rotalarda, ısırğanların çıplak bacaklarını dalmasına aldırış etmeden keşfe çıkarılmış. Orada da büyükler ve onlar arasında dostluklar, düşmanlıklar, umutsuz aşklar, büyük sevdalar, düzenbazlıklar, tapınmalar, gizli ve açık dönemlikler varmış. Her şey varmış. Her yerdeki gibi. Ve en şaşmaz, başlarını her yukarı kaldırırlarında mükemmel bir şükran duygusuyla seyrettikleri sonsuz, sınırsız, doyumsuz gökyüzü.

Bir gün her şey alışılmış ritminde, küçük, belli belirsiz darbelerle olup biterken; yaşlı, sakalları yere degecek kadar uzun bir adam, attığı her adımda elindeki asayla uhrevî takırtılar çıkararak kasabanın en dışındaki eve gelip kapiya dayandığında bile her şey her zamanki gibiymiş. Yaşlı adam ağzının bir köşesiyle dualar mırıldanırken diğer köşesiyle bir bir dilim ekmeğe ve biraz su istemiş. Ev sahipleri bir dilim ekmeği sakındıklarından değil ama adamın görünüşünden ürktüklerinden, "Hadi, Allah versin!" deyip savmışlar adamı. Adam bir sonraki eve gitmiş, sonra ötekine, sonra ötekine. Kimse istediği ekmeği ve suyu vermemiş. Nihayet, son eve varmış ve isteğini tekrarlamış. Son evde yaşayan dul kadın ekmeğe torbasını açıp son kalan iki dilim ekmeğe birini yaşlı adama vermiş, istediği kadar içmesi için de testiye yanına getirmiş. İhtiyar hiç ses çıkarmadan o bir dilim ekmeği yemiş, testiden gönlünce su içmiş, sonra kadının elinden tutarak tepelere doğru yürümüş. Kadın, günahı vebali kendi boynuna, belki de senelerdir beklediği kısmetin ayağına geldiği, hatta daha da güzeli kendisini bir efe gibi dağa kaldırdığı düşüncesiyle hiç itiraz etmemiş. Gerçi adam derinden gelen bir sesle, "Sakin arkana bakma." dediğinde işkillenmemiş değil ama serde bilmem kaç yıllık yalnızlık var, sesini çıkarmamış. Tepeye varınca "şimdi bak" demiş adam. Kadın aşağıya bakar bakmaz adamın beklediği kısmet olmadığını anlamış ve hüsrarla bakakalmış aşağıda gördüğü inanılmaz manzaraya: Kasabanın olduğu vadi silme suyla dolmuşmuş çünkü. Önceden baktığında göğü delegecek kadar yüksek olduğunu düşündüğü minarenin bile sadece şerefesi gözüküyormuş. Kadın adamın çok derin evliyadan olduğunu ve kasabayı lânetlediğini anlamış. Herkesin yok olduğunu, koca dünyada yapayalnız kaldığını anladığında yalvarmış yakarmış adama, lâneti kaldırması için. Oradaki insanların da herkes kadar iyi, herkes kadar kötü olduğunu anlatmış. Ne çare, yaşlı adam oralı bile olmamış. Hal böyle olunca kadın adamda ne yaka ne paça ne de o mübarek sakalı bırakmış yolunmadık. Rivayet odur ki o derin adam merhametinden, ondan değilse bile kadının şirretinin şiddetinden, "Peki, yaşamaya devam etsinler." demiş. O günden bugüne, o talihsiz kasabadan bize kalan tek şey arada sırada görebildiğimiz şerefeymiş. Rivayet, bu olaydan sonra o dul kadından türeyen insanların şimdiki kasabayı kurduklarını söylemiş; yani, hepimizin anası o dul kadıymış. Bazı gençler, cahillikle, dul kadın anamızsa babamızın kim olduğu belli, diyorlarsa da Hasan amca o mübarek zatın böyle bir şey yapacağını, haşa, düşünemezmiş.

"Nasılmış!" diye sabırsızlıkla patladı Arif. Ama ben de yenilmeye niyetli değilim. "Bu sadece bir efsane, değil mi Hasan Amca?" diye, bir umut atladım. "Ne efsanesi, şerefeyi gözlerimle gördüm ben. Hem bak, okulda okutmadılar mı size, zamanın birinde bir paşa, Marmara ile gölü birleştirmek için bir kanal açtırmak istemiş. Hatta epeyce ilerlemiş de iş. Sonra paşa bir gece kanalın yakınına kurdurduğu çadıra ölü bulunmuş. Boğazına yumruk büyüklüğünde bir yosun yumağı tıkalıymış.." Hasan amcanın da Arif'in tarafını tutmasına içerledim, "Benim eve dönmem lâzım" deyip sıvıştırm oradan.

Bir pazar günü, annemin nereden aklına geldi bilmem, gidip Arif'i kahvaltıya çağırmanı istedi. Koşarak gittim, kulübesinde uyuyordu, itirazlarına aldırılmadan kolundan tutup eve götürdüm. Annemin daveti, Arif ile arkadaşlığımın onayı anlamına geliyordu çünkü. Annem kahvaltı masasına çıkardığı alışılmış yiyeceklerin yanı sıra bayat ekmeğe dilimlerini yumurtaya banıp kızartmış, misafirimize kendince hazırlık görmüştü. Kahvaltıda bir şey yiyemedim, oturup Arif'in yiyeşini seyrettim. Bir yandan iştahla yiyor, bir yandan da anneme lâf yetiştiriyordu. Annem, hiç alışık olmadığım kadar yumuşak ve sevecendi, kahvaltı boyunca Arif'le ilgilendi. Arif'in kendini ev ortamının sıcaklığına iyice bıraktığı anda sorduğu soruyu anlamam imkânsız da olsa, sıradan bir soru zannettim ilkin: "Topal Muharrem'in kızı Hatice'nin sana verdiği

torbada ne vardı?" Arif ağzındaki yumurtalı ekmek parçasını çiğnemekten vazgeçti, kıpkırmızı kesildi, sonra dünyanın en ağır hakaretine maruz kalmış gibi ayağa fırladı, gitmeye davrandı. O kadar şaşırımdı ki, engel olmaya bile çalışmadım. Ancak bahçe kapısını çarpıp çıkarken aklım başıma geldi. Peşinden koştum. "Nooldu?" diye soracak oldum ama beni duymuyordu bile. Kendi kendine durmaksızın "Aptal kafam!" deyip duruyordu. Ta istasyonun çatısına çıkıncaya kadar ben sordum, o duymadı.

İstasyonun çatısına çıkıp oturduk, o yine uzun süre söylenmeye devam etti. Sonra, "Gördün işte," dedi, "hiç kimse çıkarı olmadan sahipsiz bir çocuğu yanına yaklaştırmaz". "Nasıl yani?" "Annen bir haftadır herkesin öğrenmeye can attığı şeyi öğrenmek için beni kahvaltıya çağırdı, sevdiğinden değil." "Neyi?" "Bir kaç gün önce, sen okuldayken, istasyon şefinin kızı Hatice benim fakirhaneye geldi elinde büyük bir torbayla. Aslına bakılırsa bu çok şaşırtıcı değildi, onu daha önce de gölün kıyısında görmüştüm defalarca. Hatta gecenin bir yarısında bile ona rastladığım oldu. Ama bu defa farklıydı: Kulübeye girip tıpkı annenin yaptığı gibi, ancak köpek yavrularını kandırabilecek sahte bir sevgiyle halimi hatırımı sordu: Nasıldım, iyiydim iyi, ay ben ne sevimli çocuktum öyle, kışın ne yapıyordum kulübe soğuk olmuyor muydu, bak bir şeye ihtiyacım olursa çekinmeden söyleyecektim, bu güne bu gün o da benim bir ablam sayılırdı. Ama bunları söylerken, ne elindeki torbayı koyacak ne de örtük utancını gizleyecek yer bulamıyordu. Huzursuzdu. Lâfi dolandırdı durdu. Baklayı ağzından çıkardığında zavallı küçük eniği kandırdığından emindi: Acaba o torbayı onun için göle atmam mümkün müydü? Mümkündü. Torbayı bırakıp gitti. Aman ha, kimseye bahsetmeyecektim torbadan. Aslında olduğu gibi atacaktım torbayı ama öyle dediği için sinir oldum; sazlıkların oraya götürüp açtım: Torbanın içinde bir naylon torba, onun da içinde el ve ayak parmakları perdeli, balık yavruları kadar ürkek ve güvercin yavrusu iriliğinde tam kırk minik bebek vardı."

Daha fazla dayanamazdım: "Peki, ne yaptın onları?" "Suya bıraktım. Tıpkı balık yavruları gibi içgüdüsel bir korunma gayretiyle sazların sık ve gölgeli kısımlarına kaçtılar; yüzerek." "Hatice nerden almış ki onları?" "Aptal," dedi, Arif, "hâlâ anlamadın mı? Onun göllü bir sevgilisi var." Kulaklarıma inanamadım. Kulaklarıma kadar kızardım. Arif ise hızını alamamış devam ediyordu: "Böyledir, bazen karada doğan çocukların el ve ayakları perdeli olur, onlar suda boğulmazlar, hatta suya bırakılır bu tür çocuklar. Bazen de hem annesi hem babası gölde olan bir çocuk, soyunun çok eski özelliklerini taşımakta inat ederek dünyaya gelir; onu da mecburen karaya bırakır anne babası. Tıpkı benim gibi. Karaya bırakmak, bile denemez buna. Kendi göklerinin dışına atarlar. Bizim gölümüz onların göğüdü çünkü."

Ne diyebilirdim ki, canım kadar çok sevdiğim arkadaşım, annemin defalarca kulağıma fısıldadığı ama benim konduramadığım tanımlara hak kazandırıcasına, nöbete tutulmuş gibi sayıklıyordu. Bir serseri gibi ağza alınmaz küfürler ederek, kafadan çatlak biri gibi kelimeleri hercümerç ederek ve bir yetim gibi uzak ana-babasının ardından insanın yüreğini ısırğan kümesinin ortasına fırlatan ağıtlar yakarak ve ağlayarak ama galiba arada ürktücü bir şekilde gülerken, sayıklıyordu. Isırğanla dalanmış yüreğim, o gülerken de ağlarken de, ağladı. Ama, şimdi otuzlu yaşlarımı yaşıyorken ve olayın üzerinden neredeyse on beş yıl geçmişken yalan söylemenin gereği yok; annemin yıllardır söyleye söyleye kulak arkamda biriktirdiği öğütlere uyumak işime geldi. Arif'i istasyonun çatısında kendi hezeyanıyla baş başa bırakıp koşar adım eve gittim. Bunun Arif'i son görüşüm olduğunu bilemezdim, bilseydim bile orada duramazdım, anla beni ey okuyucu, ben de Kara Korsan değil, bacaklarını ısırğan dalamış çelimsiz bir çocuktum. Bir daha da onu görmeye kalkışmadım, aylarca ne istasyona ne de pompaya uğradım.

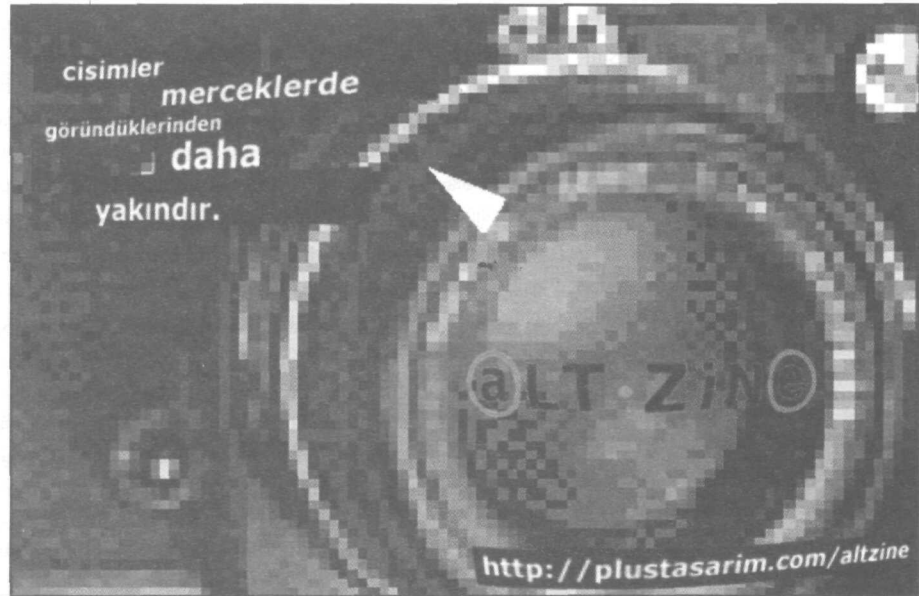
Sonraki senelerde, ilkençliğim çatapat sevdalara vurgun günleri öğretti bana. Sevdiğinizden ayrıldığınızda, terkeden kim olursa olsun ve ayrılık anı sulugöz hatıra defterlerinden çalıntı harciâlem cümlelerle ağulansın ya da ağulanmasın, aylarca sahte bir ilgisizlikle onu izlersiniz: Ne yapıyor, kiminle beraber, evlendi mi? Ben de sevgili arkadaşımı aylarca uzaktan takip ettim. Ama işlerin onun adına iyi gittiği söylenemezdi. Sanki kafayı üşütmüş gibiymiş, durmadan sayıklıyormuş, annesinin ve babasının yaşadığını söylüyormuş, bu tuhaf halleri yüzünden

"Peki, ne yaptın onları?" "Suya bıraktım. Tıpkı balık yavruları gibi içgüdüsel bir korunma gayretiyle sazların sık ve gölgeli kısımlarına kaçtılar; yüzerek." "Hatice nerden almış ki onları?" "Aptal," dedi, Arif, "hâlâ anlamadın mı? Onun göllü bir sevgilisi var."

lokantadan da kovulmuş. Daima içim kan ağlayarak dinledim onun hakkında anlatılanları. Ama ona hiç yaklaşmadım, annemin şefkatli kollarına kaçtım okul sonralarında.

Sonra kış bastırdı. Aniden, bir kestanenin patlayışı gibi sebepsiz ve gürültüyle çıkageldi kış. Kapılarımızı, pencerelerimizi zorladı. Ama ne gam! Çam kütüklerinin çıtırtısından sallanan sobamızın üstünde kestanemiz, limonlu ıhlamur çayımız ve hesapta akşama patlatılacak cingöz mısır vardı. Annem mutluluğuma mutluluk katmak istercesine, ekmeğin dilimlerine acuka sürüp getirdi. İlk dilimi alıp ısırıp, acukanın o hiç bir şeye benzemez kokusu genzimi gıdıkladı. Birden hatırladım, kapıyı açıp dışarı koştum, annem de peşimden. Kar sinsice, rüzgârla tozuyarak yağıyordu. Buz tutmuş yolda koştum koştum. Her arkamı döndüğümde annemi gördüm. İstasyona az kalmışken yakaladı beni annem, nereye gittiğimi anlamıştı. Yumrukları sırtımda, kafamda patladı; durmadan bağıriyordu. Ama kurtuldum, tekrar koştum. Tren raylarını geçtim delice, onun kaldığı kulübeye yöneldim. Arif! Arif! diye çağırdım, oyuna çağırın bir arkadaş sesiyle. Ses vermedi. Kulübeye girdim. Bir sünger döşekten ve yorgan niyetine kara, kalın bir paltodan ibaret yatağı boştu. İki güvercin, küçük pencerenin önüne tünemiş, kanatlarında biriken karı silkelemekten bile aciz, titriyorlardı. Arif yoktu. Annem yetişti ama artık sırtımı yumruklayacak kadar kararlı değildi. Bir kaç kez daha adını sesledim cılız bir sesle. Yoktu. Çıktım, kıyı boyunca koştum, karda ayakizlerini aradım. Pompanın oraya baktım, umutsuzca. Yoktu işte, yoktu. Annem yine yetişti, koluma yapıştı, benim zalim, ruhsuz, zavallı annem, "Ne arıyorsun, bir köşede ölüp gitmiştir bu soğukta" dedi. "Hayır" diye haykırdım suratına "ölmedi o; göle, anne-babasına gitti." Saçmalamamı söyledi annem, eve bir gidelim bu saçmalıkları bir bir soracakmış bana. "Gidelim" dedim, "sen de bana bunu açıklayacaksın." Kendimi bildim bileli tüm okul arkadaşlarımdan utanmama sebep olan ama artık en azından Arif'le kankardeşliğimizi belgelediği için gurur duyduğum, sağ elimin baş parmağı ile işaret parmağı arasındaki deriden perdeyi yüzüne doğru tuta tuta.

Arif'i bir daha göremedim. Kimse göremedi. İstasyonun çatısından günlerce gölü seyretmeme rağmen, sözünü ettiği şerefeyi de göremedim. O günden bu yana göle girmeye bir kez olsun cesaret edemedim. Cesaret ettiğimde, başkalarının gökyüzünü bulandırma hakkını kendimde bulamadım. Gölden, annemden ve acukadan hep uzak durdum. Yüreğimse hâlâ, bir ısırğan kümesinin tam ortasında atmaya devam ediyor. Ben yaşıyorum. ↓

Cunta zamanında kurulmuş olan Basın ve Yayın İzleme ve Değerlendirme Dairesi'nde şef olarak çalıştığını söylediğinde ürktüğümü anlamış olmalı ki "Korkmayın, resmi bir vazife sebebiyle karşınızda değilim; üstelik de şu anda izindeyim ve büyük bir ihtimalle de iznim bittiğinde emekliye ayrılacağım..." İlk şaşırtıcı hamlesini yapıp karşısındakini gafil avlayan insanlara özgü bir bilmüşlikle, bir alayla susarak sigarasını yaktı ve

Oktay Bey ellilerinde, kısa saçları kırışmış, en azından on onbeş yıl önce satın alınmış koyu renk takım elbiseler giyen, zayıf, limon kolonyası kokan, kalın merceklili gözlüklerinin ardında küçücük gözleriyle son derece sıradan bir adamdı. Geçtiğimiz Cumartesi günü Kadıköy'de daha önce hiç gitmediğim bir kiraathanede bulduğumuzda, Oktay Bey'in kendi hikayesini yazdırtacak bir adam olduğu hiç aklıma gelmemişti.

Cunta zamanında kurulmuş olan Basın ve Yayın İzleme ve Değerlendirme Dairesi'nde şef olarak çalıştığını söylediğinde ürktüğümü anlamış olmalı ki "Korkmayın, resmi bir vazife sebebiyle karşınızda değilim; üstelik de şu anda izindeyim ve büyük bir ihtimalle de iznim bittiğinde emekliye ayrılacağım..." İlk şaşırtıcı hamlesini yapıp karşısındakini gafil avlayan insanlara özgü bir bilmüşlikle, bir alayla susarak sigarasını yaktı ve derin nefesler çekti. İşte insan bu anlarda ya teslim olur ya da bir biçimde karşısındakine başa çıkmanın yolunu bulur. Rahat görünmeye, böyle şeylere alışık bir adam olduğum izlenimini vermeye çalışarak gülümsüyordum. Yine de diken üzerindeydim. Yayınladığım hikayelerle ilgili olarak bir çok okurla buluşmuşluğum vardı ama böylesi bir olay ilk defa başıma geliyordu.

"Bakin dostum, önce kendimden bahsetmeliyim. Ne tahsil hayatım boyunca ne de teşkilata ilk girdiğim zamanlarda bu kadar çok okuyan bir adam değildim. Vazifem piyasaya çıkan tüm dergileri yani süreli yayınları takip edip içinde devletin ve milletin güvenliğini tehdit edecek unsurlar olup olmadığını tespit etmek ve haklarında düzenli raporlar yazmaktı. Yirmi yıl boyunca piyasaya ne çıktıysa takip ettim. Aslında bir süre sonra hepsini satır satır okumama da gerek olmadığını keşfettim. Yayınların üzerinde ister kültür dergisi yazsın, ister mesleki bir kuruluşun bülteni olduğu yazsın önemli değil, ben onların içinde suç olabilecek bir yazı ya da ifade olup olmadığını daha kapağına bakar bakmaz anlamaya başladım. Zaten siyasi dertleri olan grupların çıkardığı dergilerin kendilerini gizlemek gibi bir kaygıları hiç yoktur. Onları tahlil etmek son derece kolaydır. Bu yüzden, benim alâkam daha nötr gözükene dergilerin içinde yer alan yazılara ve yazarlara kaydı zamanla. Örgütlerin çıkardıkları yayın organları büyük bir çoğunlukla örgüt içersinde okunduğu için, oradaki bilgilere ulaşan insanları da zaten devletin ve teşkilatın başka birimleri sıkı takibe aldıkları için benim yaptığım işin fazla bir ehemmiyeti olmuyordu. Oysa daha geniş ve henüz devlete karşı suç işlememiş olan kitleye ulaşan yazılar her an olayları yanlış bir istikamete sürükleyebilirdi. Ben de bu tip yazıların ve yazarların takipçiliğini yapan bir birim kurdum. Halen de bu yolda devam ediyoruz."

Bu noktada biraz durakladı ve gülümseyerek şöyle devam etti:

"Her mesleğin, her işin bir yan etkisi olur, bilirsiniz. Benimki gibi bir işin yan etkisi de okuma hastalığı oldu. Yaşlı annesinden başka kimsesi olmayan yalnız bir adam için okuma hastalığı aslında biçilmiş kaftan. Her neyse tüm yayınları o kadar yakından takip ettiğim için bir süre sonra onların, yani yazarların, okuyanların dünyası benim dünyam olmaya başladı. Önce vazife icabı gittiğime kendimi ikna ederek sonraları ise basbayağı meraktan, bu yazarların söyleşilerine, panellerine, imza günlerine dadandım. Ve yeni çıkan dergileri, kitapları teşkilat dışında da izlemeye, okumaya başladım. Özellikle bir grup heveskar gencin bir araya gelip üç beş sayı çıkardıkları dergilerden oluşmuş bir koleksiyon oluşturdum. Yılmadan devam edenlerin yanında karabatak gibi bir görünüş sonra yıllarca görünmeyen sonra tekrar bambaşka bir dergide ortaya çıkan genç yazar adaylarının macerasını izledim uzaktan. Sizin hikayelerinizi de bu şekilde takip ediyordum. Bir çoğu hoşuma da gidiyordu gerçekten."

Teşekkür etmeye çalıştım. Durumun tuhaflığı konuşmama engel oluyordu. Fakat Oktay Bey'in dünyası, anlattıkları gerçekten de ilgimi çekmeyi başarmıştı. Anlattıklarının ucu bana

Dalıp giderken
 elinde unuttuğu
 çay bardağı bir an
 kurtulacak gibi
 oldu ve son anda
 Oktay Bey'in zayıf
 parmakları
 kavrayıverdi. Bu
 parmakların benim
 hikayelerimin
 sayfalarını
 çevirdiğini
 düşünmek garipti.
 Yazılıp basılmış bir
 hikaye bir
 noktadan sonra
 başkalarının
 oluyor.
 Başkalarının eline
 geçiyor. Ne tuhaf,
 zaten bunun için
 yazıyorsunuz. Belki
 de mükemmel bir
 tek okur için
 yazıyorsunuz ve
 adresi bilmediğiniz
 için herkese
 göndermeye
 çalışıyorsunuz, 'o'
 bulur umuduyla...

dokunmayacak olısa...

"Neyse lafı uzatmayayım geçen yıl validenin vefatından sonra bir boşluğa düşmüş gibi oldum. Hayatın manası bir anda değişmişti benim için. İnsan elindekinin değerini ancak kaybettikten sonra anlıyor... Garip şeyler yaşadım. Şu Camus'nün 'Yabancı'sında olduğu gibi. Siz daha gençsiniz, herhalde büyükleriniz henüz hayattadır?"

Birdenbire sohbetin böyle özel bir noktaya gelmesi canımı sıktığı için hemen lafı değiştirmek için çay falan söylemeye çabaladım. Gerçi bir polis karşısında özel hayat ne kadar özel kalabilir ki... Şimdiden kendimi suçlu gibi hissediyordum. Aklıma suçluluk psikolojisini sömüren bir sürü hikaye kurgusu üşüşüyordu. Zaten sorunlardan kurtulmanın en kolay yolunun kurgular yapmak olduğunu çoktandır biliyor ve bilerek uyguluyordum. Fakat Oktay Bey devam ediyordu:

"Her neyse, Allah uzun ömürler versin... Hayata daha karamsar bakmaya başladım. Üstelik yaptığım işe de inancımı tamamiyle yitirmiştim. Bakın siz bizleri elbette sevmezsiniz ama bilmediğiniz ve size anlatamayacağım bir çok oyun dönüyor. Hiç bir şey görüldüğü gibi değil. Hiç bir şey..."

Dalıp giderken elinde unuttuğu çay bardağı bir an kurtulacak gibi oldu ve son anda Oktay Bey'in zayıf parmakları kavrayıverdi. Bu parmakların benim hikayelerimin sayfalarını çevirdiğini düşünmek garipti. Yazılıp basılmış bir hikaye bir noktadan sonra başkalarının oluyor. Başkalarının eline geçiyor. Ne tuhaf, zaten bunun için yazıyorsunuz. Belki de mükemmel bir tek okur için yazıyorsunuz ve adresi bilmediğiniz için herkese göndermeye çalışıyorsunuz, 'o' bulur umuduyla...

"Neyse, yine de yaptığımız işin bir işe yaramadığını hissediyordum. Eğer metodlarımız doğru olsaydı ülke bugün bu halde olur muydu? Belki metodlarımız eski zamanlar için doğruydular yani yetmişlerde, altmışlarda falan diyorum... Ama biliyorsunuz sonra her şey değişti. Modern zamanların siyah beyaz netliği giderek renkli ve anlaşılabilir bir başka şeye dönüştü. Ya da bana öyle geliyordu. Belki size de öyle geliyordu. Şu sizin *Perili Köşk* adıyla iki sayı çıkarıp sonra battırdığınız derginin ilk sayısının giriş yazısında bahsettikleriniz hafızamın bir köşesinde kalmıştır hep."

Perili Köşk adını duyar duymaz gerginleştim. Bir sürü tatsız olay ilk yaşandıkları günün canlılığı ile karşıma dikildiler. Hem de Serap'ın yıllarca silmeye çalıştığım görüntüsüyle birlikte. Hemen müdahale etme gereği duydum:

"O dergiyi çıkaran grup benim şu anda içinde bulunduğum grup değil. Ben o dergiye sadece iki hikaye vermiştim, o kadar. Önsözünü ya da her neyse o ilk yazıyı yazanı tanımıyorum bile..." Nasıl tanımıyorum, bal gibi tanıyorum. Bu laflar daha ağızdan çıkarken komik duruma düştüğümü anlamıştım. Neyse ki Oktay Bey ucuz bir hafiyelik peşinde değildi:

"Bu önemli değil. Önemli olan eskilerle aranızdaki fark. Yalnız sizin hikayelerinizden bahsetmiyorum. Hem ben eleştirmen de değilim. Sadece benim dikkatimi çeken o iki sayı çıkmış olan dergideki bütün hikayelerde varolan gizli siyasi yöndü. Bu öylesine örtülü bir biçimde yapılmıştı ki ilk okuduğumda şaşırıp kaldım. Muhafız yazarların üslubuna son derece hakim olan benim gibi biri için heyecan vericiydi bu dergi. Neyse uzatmayayım kısa bir süre sonra o dergi kapandı, validenin vefatından sonra zaten hiç bir şey düşünecek durumda değildim, uzun süre bu konulardan uzak kaldım. Yaptığım tek şey akşamları televizyon seyretmekti. İşte de ruh gibi dolanıp duruyordum. Raporları otomatik olarak yazıyordum. Sonra sonra, bundan birkaç ay önce bir şeyin farkına vardım. Garip olaylar zinciri diyebileceğim bir şeydi bu. Mesela hiçbir neden yokken bir lise öğrencisi evinde boğazı kesilmiş olarak bulunuyor, ünlü birinin cesedi mezarından kaçırılıyor, garip yerlerde ilkel yöntemlerle imal edilmiş bir takım bombalar patlıyor, insanlar kaçırılıyor... Bunların arkasında teşkilatçıların bile varlığından emin olmadıkları bir örgüt olduğunu düşünmeye başlamıştım. Biz iş icabı komplot teorilerini çok severiz. İnsanın zihnini açar, gerçeklere başka bir gözle bakmaya yarar. Mutlaka böyle tuhaf bir örgüt vardı bana göre. Henüz teşkilatta kimseye fikirlerimden

Ne diyordu oradaki yazar, yeni bir ortam, mesajın kendisinden oluşan bir ortam olacak bu hikayeler, bilinen kalıpların dışında... Sonra da bu tür hikayeleri sokak kavgasına benzetiyordu. Tuzaklarla, oyunlarla dolu, belden aşağı vurmak serbest yani. Edebi akımlardan, kaygılardan uzak, özgürce tekamül eden metinler. Amacının, kendi üzerine katlanıp kendine dönüşmekten başka bir şey olmadığı hikayeler. Aynen modernlik sonrası hayat gibi...

bahsetmemiştim. Önce elle tutulur bir şeyler bulmalıydım. Eğer böyle bir örgüt varsa ki bana göre vardı, acemi, ya da daha iyisi, amatör militanlardan oluşuyordu, bu bir. Örgütün bildiğimiz örgütlerle bir ilişkisi bulunmuyordu, bu iki. Sonra bu örgütün bir yayını olmalıydı, bu da üç. Yayınsız örgüt hiç görmedim çünkü. Fakat eğer bildiğimiz örgütlerden biri değilse mevzu bahis olan, yayınları da bildiklerimize benzememeliydi, ki bu da dört oldu."

Neden onaylar gibi başımı sallıyordum ki? Ne örgütü? Hangi amatör militanlar? Bunlardan bana ne? Sıklıkla, gerilmek arası bir durumda çay üzerine çay, sigara üzerine sigara içiyordum. Zaten yeşil çuhalarla kaplı kahve masalarından, kimbilir hangi kavga sırasında öldürücü bir alete dönüşmüş olan eğri metal küllüklerden, yan gözle hep diğerlerini kollayan kahve adamlarından da hoşlanmam. Orada oturmaya devam etmemin nedeni, sanırım hikayenin gerisini, bir başka deyişle benimle ilgili olan kısmını öğrenme arzusuymdu galiba.

"Bu örgütün bir başlangıç olduğunu hissediyordum. Narodnikler gibi. Daha sonra son derece farklı bir yapıyla karşımıza mutlaka çıkacaklardı. Ve biz geri kalmıştık. Hâlâ ancak yazılı bir şekilde 'biz örgütüz' diye bildirenleri önemsiyorduk. Zamanın değiştiğini, modern zamanların bittiğini idrak edememiştik. İşte fikirler zincirinin burasında *Perili Köşk* zihnimde havai fişekler gibi patlamaya başladı. Ne diyordu oradaki yazar, *yeni bir ortam, mesajın kendisinden oluşan bir ortam olacak bu hikayeler, bilinen kalıpların dışında...* Sonra da bu tür hikayeleri sokak kavgasına benzetiyordu. Tuzaklarla, oyunlarla dolu, belden aşağı vurmak serbest yani. *Edebi akımlardan, kaygılardan uzak, özgürce tekamül eden metinler. Amacının, kendi üzerine katlanıp kendine dönüşmekten başka bir şey olmadığı hikayeler. Aynen modernlik sonrası hayat gibi...* Buna benzer şeyler söylüyordu."

Aklıma geceler boyu yaptığımız tartışmalar geliyordu. Serap'ın keçi inadı, Mehmet'in umursamaz yazar kaprisleri, benim küskün üslubum. En basit tartışmaların yıkıcı kavgalara dönüşmesi, bir sonraki görüşmede hiç bir şey olmamış gibi baştan başlanması, fakat sonra ani bir saldırı, ve şah mat! Ne kolaydı her şey... Ve ne kadar gençtik! Şimdi bunların hesabını mı vermeye çağırılmıştım!

"İşte o zaman bu dergideki yazarların izini sürmeye başladım. Bir çoğunu bulamadım. Ama siz ortalık yerde tam gözümün önünde duruyordunuz. Hemen hikayelerinizi tetkik etmeye başladım. Ve yanılmadığımı anladım. İkinci bir okumayla sizin hikaye kisvesi altında bir yerlere, birilerine birtakım mesajlar gönderdiğinizinden emin oldum."

Cebinden dörde katlanmış bir kağıdı çıkarışını izlerken tam anlamıyla aptallaşmıştım. Kendimi yazdığım hikayelerden birinin içinde gibi hissediyordum. Bu kadar saçma bir şey hayatımda duymamıştım. Ama yine de ne tür mesajlar gönderdiğimi merak ediyordum.

"Müsaade ederseniz bir kaç misal vereyim. Mesela *Gece ve Yazının Bilgeliğine Dair* adlı hikayenizde muhtemel militanlarınıza bir hücre nasıl kurulur, nasıl çalışır onu anlatıyorsunuz; *Hasta Bir Konağ'da* bir militan grubunun nasıl bir yayın çıkarmaları gerektiğini, okurlarından nasıl militan devşireceklerini; *54 Numaranın Esrarı'nda* bir ev veya bir mekan nasıl gözetlenir, içeri girilmeden içeride olup bitenler nasıl çözümlenebilir bunun tekniklerini anlatıyorsunuz; *Gölge Devlet ve Korku Filmleri'nde* adam kaçırma ve onu baskı ile eyleme itme taktiklerinin yanısıra yine medyanın gizli kullanım yöntemlerinden bahsediyorsunuz; *Düzeltilen Yüzlerin Esrarı'nda* estetik ameliyatla kimlik değiştirmenin nasıl olması gerektiğini sonra da cerrahı öldürmenin problem yaratmayacağını; *Şehrin Asi Serüvencisi'nde* bir başka yere gidip başka bir kimlikle nasıl yaşanabileceğini; *Robotlar Robotlar Robotlar Sözümlü Kesiyorlar'da* militanın bedensel eğitiminin önemi ve zihin yıkaması ile beden eğitimi arasındaki ilişkinin nasıl kurulması gerektiğini; *Yazarını Seveceksin'de* örgüt liderine ne tür bir bağlılık gerektiğini; ve en ilginç de *Ölüm Üçlemesi'nde* sentetik uyarıcıların örgüt faaliyetlerindeki tesirlerini aktarıyorsunuz. Bu liste böyle uzayıp gidiyor. Çünkü bir kez amacınızı anladıktan sonra her satırda aradığımı bulmaya başladım... Bir ikisi dışında, ama önemli değil. O kadarık özgürlüğünüz olsun. Belki bu da yazmanın sizde yarattığı bir yan etki."

Anlattıklarının üzerimde etkisini ölçmek için bir süre sustu. Benim durumum ise vahimdi. Benden ne bekliyordu? Bir itiraf mı? Bu bir soruşturmaydı -ki saçma olması soruşturmanın

"Niyetiniz nedir?"
 Öne doğru eğildi:
 "Sizi durdurmak! Size anlattıklarımı kelimesi kelimesine yayınlarsanız içim rahat eder. Bir hikaye yazın. Tüm bu anlattıklarımı anlatan bir hikaye. Hatta işinizi kolaylaştırırım, bu buluşmamızı, size anlattıklarımı kelimesi, kelimesine yazın. İşte size almış olduğum notları da vereyim. Hangi hikayenizde, ne haltlar çevirdiğinizin listesi... Çünkü bir kez hikayeleriniz bu şekilde yorumlandıktan sonra kimse o hikayelerin gerçekte başka mesajlar taşıdıklarına ihtimal vermeyecektir. Anladınız mı?"

gerçekliğini değiştirmiyordu- neden bu kiraathanedeydik? Bu suçlamaları reddetmemi bekliyorsan niye bana anlatıyordu? Sonra daha mantıklı senaryolar üretmeye başladım: Belki de adam bir deliydi. Kendini gizli bir teşkilatın üyesi sanan ve kafayı benim zavallı hikayelere takan bir deli...

"Aklınızdan neler geçtiğini bilmiyorum ama ben hikayeme devam edeyim. Bu bağlantılar üzerine epeyce kafa yordum. Teşkilatta, çalışanlarımdan birine hikayelerinizi verdim ve bu metinlerin içindeki şifreleri çözmesini istediğimi söyledim. Özellikle *Ölüm Üçlemesi*'nde bir uyuşturucunun nasıl üretilebileceğinin formüllerinin olabileceğine değindim. İşte o günün akşamı, yani geçtiğimiz Salı günü amirlerim beni çağırdı ve neyin peşinde olduğumu sordular. Ben de tüm topladığım delillere dayanarak örgütten, sizin yazılarınızdan, modernlikten, sonrasından falan bahsetmeye koyuldum. Hattı zatında neticeyi tahmin etmeliydim..."

Kendimi tutamayıp sordum: ,

"Ne dediler?"

"Hiç! Hiç bir şey demediler. Şaşırmadılar bile. Bir süre dinlenmem gerektiğini, validenin vefatından beri biraz yıprandığımı falan söylediler... Delirdiğimi düşündüler. Teşkilattakilerin son derece sağlıklı olmaları gerekir. Bu bir güvenlik meselesi. Birçok sır, gizli bilgi zihinlerimizin içinde..."

Tedirgin olmaya başlamıştım:

"Peki neden benimle görüşmek istediniz?"

"Kiminle görüşseydim... Bana gerçeği anlatabilecek olan bir tek sizsiniz. Yani bu hikayeleri siz yazdığınıza göre..."

"Peki ya size anlattıklarınızın gerçek olmadığını, her şeyi yanlış yorumladığınızı söylersem..."

"Olabilir. Bunu bekliyordum aslında.. Elimde yazdığınız hikayeler dışında bir delil olmadığını bildiğiniz için itiraf etmeyeceğinizi tahmin ediyordum."

Korkmaya başlamıştım:

"Niyetiniz nedir?"

Öne doğru eğildi:

"Sizi durdurmak! Size anlattıklarımı kelimesi kelimesine yayınlarsanız içim rahat eder. Bir hikaye yazın. Tüm bu anlattıklarımı anlatan bir hikaye. Hatta işinizi kolaylaştırırım, bu buluşmamızı, size anlattıklarımı kelimesi, kelimesine yazın. İşte size almış olduğum notları da vereyim. Hangi hikayenizde, ne haltlar çevirdiğinizin listesi... Çünkü bir kez hikayeleriniz bu şekilde yorumlandıktan sonra kimse o hikayelerin gerçekte başka mesajlar taşıdıklarına ihtimal vermeyecektir. Anladınız mı?"

"Kimse böyle bir hikayeyi ciddiye almaz ki... Yani sizin amirleriniz dışında. Ayrıca, onlar size kızmazlar mı?"

"İznim bitince beni emekliye ayıracaklar. Üstelik hikayelere kimse inanmaz, bu sizin bir başka hikayenizde de vardı, yadırganmaz. Ayrıca eğer yanılıyorsam, sizin için hiçbir zararı olmayacak. Bir hikaye eksik ya da fazla, ne farkeder. Üstelik okurlarınız bu hikayelerinizi merak edip geri dönüp bir de o gözle okurlar."

"Ama, hikayeler bir kez böyle yorumlanınca, yani yanlış yorumlanınca onların hiç bir değeri kalmayacak ki... Yani herkes aldatıldığını zannedecek. Diğer hikayelerimin bir ağırlığı kalmayacak."

"O sizin okurlarınızla aranızdaki bir mesele. Ayrıca benim derdim sıradan okurla değil. Bu mesajları gönderdiğiniz militanlarla. Böyle bir hikaye, teşkilatın, onların ve sizin ve hikayelerinizdeki mesajların farkında olduğu mesajını taşıyacaktır. Bir çeşit itiraf ve geri çekilme. Eğer böyle bir şey yoksa, yani masumsanız, okurlarınız bunu edebi bir oyun olduğunu düşüneceklerdir. Dediğim gibi bu sizin okurlarınızla aranızdaki bir mesele. Okurlarınıza güvenmiyor musunuz yani?"

"Haklıydınız. Ne olursa olsun, bir veri ancak başka bir veriyle bağlantılıysa önem kazanır. Bağıntı, görüngüyü değiştirir. Dünyadaki her görünüşün, her sesin, yazılan ya da söylenen her sözün, görünürdeki anlamından öte, bize bir Giz'den söz ettiğini düşünmeye götürür insanı bu. Kural basittir: kuşkulanmak, durmadan kuşkulanmak. Bir 'Giriş Yasaktır' levhasının ardındaki anlamı bile okuyabilir insan."

"Hayır ama, insanın yazdıklarını böyle kullanması... Yani harcaması..." gibilerinden bir şeyler geveledikten sonra Oktay Bey gülümseyerek ayağa kalktı ve imza gününde ilk gelen okurunuz ben olacağım dedi ve gitti.

***

Oktay Bey'den ayrılır ayrılmaz hukukçu bir arkadaşımı arayıp teşkilatta böyle bir birim olup olmadığını soruşturdum. Sonra bürosuna uğrayıp başımdan geçenleri anlattım. Ciddiye almadı ve benim yeni bir öykü için malzeme topladığımı sandı. Böyle bir birim yoktu tabii ki. Ya da gizli bir birim varsa bile biz onun varlığını bilemezdik.

Akşam sıkıntidan evde oturmadım. Mehmet'e uğradım. Ona da başımdan geçenleri anlatıp rahatlamayı planlıyordum. Fakat Mehmet'teki durgunluk benim konuya hemen girmeme engel oldu. Evde tuhaf bir hava vardı. Sanki Mehmet ona uğramış olmamdan dolayı biraz rahatsız olmuş gibiydi. Kahve yapmak üzere mutfağa gitmişti ama telefonla konuştuğunu duyuyordum. Belki de canı bir şeye sikkindi ve üzerine gelmişim. Evin içinde huzursuz bir biçimde dolanırken masanın üzerinde bırakmış olduğu Foucault Sarkacı'nı karıştırmaya başladım. Ve kitap ayracının durduğu sayfada altı çizili bir bölüm buldum:

"Haklıydınız. Ne olursa olsun, bir veri ancak başka bir veriyle bağlantılıysa önem kazanır. Bağıntı, görüngüyü değiştirir. Dünyadaki her görünüşün, her sesin, yazılan ya da söylenen her sözün, görünürdeki anlamından öte, bize bir Giz'den söz ettiğini düşünmeye götürür insanı bu. Kural basittir: kuşkulanmak, durmadan kuşkulanmak. Bir 'Giriş Yasaktır' levhasının ardındaki anlamı bile okuyabilir insan."

Altı çizilmiş kitapları okurken suçluluk duyarım. Malum nedenlerden ötürü. Bir başkasının dünyasına izinsiz girmek gibi bir şey. Oysa 'Giriş Yasaktır'... Belli belirsiz düşünceler içinde yüzerken, birdenbire, Mehmet'in odaya kahvelerle girmesi, gözlerini yalan söyleyen insanlar gibi kırıştırmaları, geçmişte uzun uzun değişik okuma biçimleri ve yanlış okumalar, aşırı yorumlamalar üzerine yaptığımız sohbetler, Mehmet'in tuhafliklara meraklı eniştesi, hepsi bir araya gelip bilmecenin çözümünü ortaya çıkardı. Herşey o kadar açıktı ki! Şu ana kadar uyanmamış olduğuma şaşıyordum. Evet hepsi bir şakaydı. Mehmet'in tezgahladığı bir numara. Üstelik böyle bir devlet görevlisinin var olamayacağı o kadar belliydi ki... Tam benim tarzımda bir senaryoydu bu: *Devlet ve Korku Filmleri*'ndeki acayip teşkilata benzer bir şey...

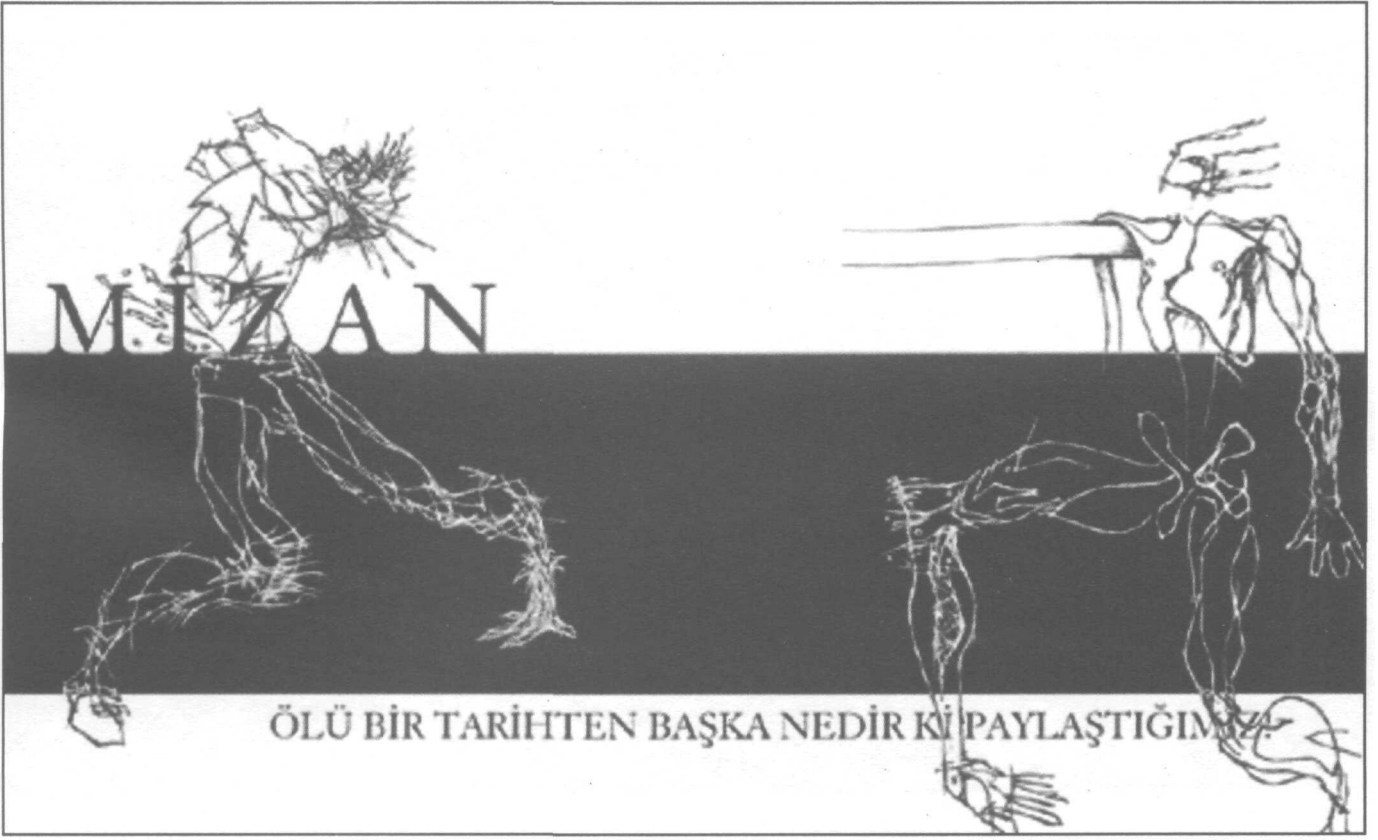
O anda, anlamış olduğumu sezdirmemeye, şakaya uygun bir karşılık hazırlamaya karar verdim. En güzeli, gerçekten de bu hikayeyi yazmak ve Mehmet'in şakasını yutmadığımı hikayenin sonunda açıklamak olacaktı.

***

Evet, sevgili Mehmet, gördüğün gibi yaptığın numarayı yutmadım, daha ilk gece, yüzüne bakar bakmaz anladım. Üstelik suç aletini, oracıkta, gözümün önünde altı çizili bir halde bırakmış olman gerçekten acemice. Hele ben sana uğradığımda paniğe kapılıp gizlice suç ortağını, enişteni arayıp durumu anlatman falan... Çok kötü bir plan. Polisiye öykülere meraklı biri için gerçekten de büyük bir başarısızlık! En kısa zamanda ben de senin yazdıklarına dönüp, bir 'yeniden okuma' yapmayı planlıyorum. Sevgiyle kucaklarım...

↓

O artık yatağından
çıkma istemiyordu.

pazar kapalı

sergi

taksim sanat galerisi

3 - 15 kasım 1999

düşdeğirmeni

orhan cem çetin

15. İstanbul Fotoğraf Günleri

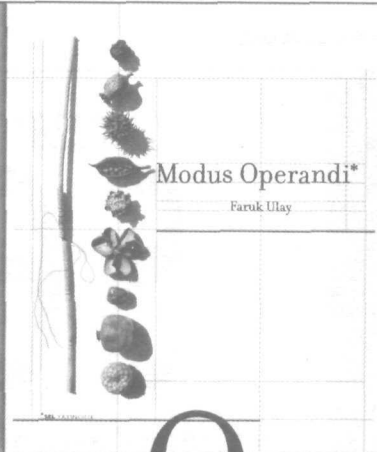
Hayalet Gemi

Murat Gülsoy
OYSA HERKES
KENDİSİYLE
MEŞGUL

Onlar, kırık bir kalem olarak, düşmüş bir adam olarak kendilerinden geçtiler. Parça parçaydılar. Parçalar birbirine oturmuştu. Yıllarca uğraşp kendi maceralarını kendileri yazmaya çalışmışlardı. Hep kırık dökük, hep yarım yamalak, hep sarsak, hep hatalıydı yaratmaya çalıştıkları dünya. Onların hayalleri birçoklarınıninki gibi hiçbir zaman gerçekleşemedi. Fakat bu sefer kimseye aldırmadan betonun üzerine çizdiler kendilerini. Hepsi buydu. Bir avuç kan ve biraz mürekkep.

Murat Gülsoy,
Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul, CAN Yayınları

Modus Operandi

(öyküler)

Faruk Ulay

*SEL YAYINCILIK

Babiali Caddesi, Birlik Han 20/1, Cağaloğlu İstanbul

Tel/Faks: 212 511 1005

E-Posta: posta@selyayincilik.com

www.selyayincilik.com

reşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine

reşimlerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine açık radyo. kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine

El Yazılarına Vuruyor Güneş

1955 - 1990

Edebiyat, 172 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-045-X, Fiyatı: 1.200.000 TL.

Uzun Bir Adam

Yaşantı, 99 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-126-X, Fiyatı: 800.000 TL.

İnferno

Deneme / Günlük, 171 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-262-2, Fiyatı: 1.200.000 TL.

Kanatlı At

Yaşantı, 185 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-196-0

Logos

Deneme, 61 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-590-7

Poetika

Deneme, 58 sayfa, 2. hamur,
ISBN 975-363-725-X, Fiyatı: 700.000 TL.

Asılı Eros
(Çeviri Şiirler)

Şiir, 143 sayfa, 1. hamur,
ISBN 975-363-580-X, Fiyatı: 1.200.000 TL.

Kült Kitap

Yazarken / Okurken / Çizerken

Şiir, 411 sayfa, 1. hamur,
ISBN 975-363-946-5, Fiyatı: 3.000.000 TL.

İlhan Berk...

"Ve bir kahkaha çiçeği gibi kalabalık"

Akşama Doğru 1984 - 1996
(Toplu Şiirler III) / İlhan Berk
Şiir, 291 sayfa, 1. hamur, ISBN 975-08-0154-7,
Fiyatı: 3.000.000 TL.

Aşk Tahtı 1976 - 1982
(Toplu Şiirler II) / İlhan Berk
Şiir, 384 sayfa, 1. hamur, ISBN 975-08-0153-9,
Fiyatı: 3.200.000 TL.

Eşik 1947 - 1975
(Toplu Şiirler I) / İlhan Berk
Şiir, 408 sayfa, 1. hamur, ISBN 975-08-0152-0,
Fiyatı: 3.000.000 TL.

Bir yeryüzü şairi... Otların, böceklerin, kentlerin, geçmişlerin, bedenlerin atlasında çok renkli bir kelebek gibi dolaşan binlerce dizinin yazarı... Her daim sıkıntılı bir delikanlı: "Bilir ki sular, yalazlar, fırtınalar eskimiştir / Ve çekip gitmiştir Mısırlı yerölçücülerini / Hem gök öğrenilmiş ve güneşler yanmıştır... Düzyazı şiirlerden, aforizmalardan harflere, nesnelere ve semtlere sevmeye dek genişleyen çok kollu bir şiir ırmağı. Yazmak için yaşayan, hep bir ak kağıdı gören, bu yüzden de "yazmak bir cehennemdir" diyen İlhan Berk, şiir dünyamızın hep genç şairi... Bütün yapıtlarıyla YKY'de...

Yapı Kredi Yayınları Kitabevleri: ■ İstanbul: 212-252 19 12 / 322 ■ İzmir: 232-463 82 90 ■ Ankara: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr - Web Sitesi: www.ykykultur.com.tr - **İnternet satışı: www.shop.superonline.com/yky**
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık San. A.Ş. 212-252 47 00 / 3 Hat - 293 08 24 / 3 Hat